

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

ОСНОВИ МИТНОЇ СПРАВИ НА ТРАНСПОРТІ

Навчальний посібник

Частина 2

Харків 2026

УДК 656.073.5:339 (075)

О 75

*Рекомендовано вченою радою Українського державного університету
залізничного транспорту як навчальний посібник
(витяг із протоколу № 8 від 3 липня 2026 р.)*

Рецензенти:

доктор техн. наук, професор Сергій Турпак
(Національний університет «Запорізька політехніка»),
канд. техн. наук, доцент Альбіна Кузьменко
(Університет митної справи та фінансів)

Авторський колектив:

І. В. Берестов, О. С. Пестременко-Скрипка,
А. В. Колісник, Г. І. Шелехань

Основи митної справи на транспорті: Навч. посібник /

О 75 І. В. Берестов, О. С. Пестременко-Скрипка, А. В. Колісник та ін. —
Харків: УкрДУЗТ, 2026. — Ч. 2. — 197 с., рис. 30, табл. 17.

ISBN

Описано особливості функціонування митної системи України, принципи здійснення митної діяльності, методи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Обґрунтовано міжнародні аспекти митної справи, особливості митно-тарифної політики, а також класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності. Наведено методи визначення митної вартості товарів, складових митних платежів, а також непрямих податків, що застосовують під час переміщення товарів через митний кордон.

Ураховано вимоги Митного та Податкового кодексів України і положень інших нормативно-законодавчих і відомчих актів.

Призначено для використання здобувачами закладів вищої освіти для вивчення дисциплін, пов'язаних із застосуванням митного законодавства в транспортних технологічних процесах організації та перевезення вантажів, інших товарів і предметів і пасажирів у міжнародному сполученні.

УДК 656.075.3:339 (075)

ISBN

© Український державний університет
залізничного транспорту, 2026.
© І. В. Берестов, О. С. Пестременко-Скрипка,
А. В. Колісник, Г. І. Шелехань, 2026.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 4. ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА: ДІЯЛЬНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ЗАВДАННЯ	8
4.1. Історія створення та правове регулювання діяльності Державної митної служби України.....	8
4.2. Організаційна структура ДМС України.....	12
4.3. Основні завдання і функції Державної митної служби України.....	16
4.4. Взаємодія Державної митної служби України з іншими державними органами.....	19
Контрольні запитання	22
РОЗДІЛ 5. МИТНА ІНФРАСТРУКТУРА: ПОНЯТТЯ, СКЛАДОВІ ТА РОЛЬ.....	24
5.1. Поняття митної інфраструктури.....	24
5.2. Об'єкти митної інфраструктури (вантажний митний комплекс, митний ліцензійний склад, склад тимчасового зберігання, митні лабораторії).....	26
Контрольні запитання	41
РОЗДІЛ 6. ОРГАНІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ У ТРАНСПОРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	42
6.1. Основні принципи організації митного контролю на транспорті.....	42
6.2. Використання технічних засобів для митного контролю.....	49
Контрольні запитання	52
РОЗДІЛ 7. ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ.....	53
7.1. Мета і порядок створення зон митного контролю.....	53
7.2. Розміщення споруд і об'єктів у зонах митного контролю.....	55
7.3. Режим зони митного контролю.....	56
Контрольні запитання	58

РОЗДІЛ 8. МИТНІ РЕЖИМИ.....	59
8.1. Поняття митного режиму, його види і значення.....	59
8.2. Характеристика митних режимів.....	63
Контрольні запитання	95
РОЗДІЛ 9. ПРОЦЕДУРИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ДОКУМЕНТИ.....	97
9.1. Характеристика системи митного оформлення.....	97
9.2. Зовнішньоторговельні документи.....	104
9.3. Місце і час здійснення митного оформлення.....	110
9.4. Початок і завершення митного оформлення.....	111
9.5. Електронне декларування.....	114
Контрольні запитання	121
РОЗДІЛ 10. ВИДИ І ПРИЗНАЧЕННЯ МИТНИХ ДЕКЛАРАЦІЙ.....	123
10.1. Класифікація митних декларацій.....	123
10.2. Вибір виду митної декларації та наслідки помилкового декларування.....	132
Контрольні запитання	133
РОЗДІЛ 11. ТИПИ МИТНИХ ДЕКЛАРАЦІЙ: КЛАСИФІКАЦІЯ, СТРУКТУРА ТА ПРОЦЕДУРА ОФОРМЛЕННЯ.....	135
11.1. Функціональне призначення митного декларування.....	135
11.2. Обов'язкові відомості митної декларації.....	137
11.3. Порядок оформлення вантажної митної декларації.....	141
11.4. Типи декларацій і загальні вимоги щодо оформлення вантажної митної декларації.....	145
Контрольні запитання	153
РОЗДІЛ 12. МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ З ПЕРЕМІЩЕННЯМ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ РІЗНИМИ ВИДАМИ ТРАНСПОРТУ.....	155
12.1. Правові основи та загальні принципи митного оформлення товарів із переміщенням через митний кордон України	155
12.2. Загальні митні формальності на транспорті.....	159

12.3. Митні формальності на залізничному транспорті.....	161
12.4. Митні формальності на автомобільному транспорті.....	165
12.5. Митні формальності на авіатранспорті.....	167
12.6. Митні формальності на морському транспорті.....	169
Контрольні запитання	170
РОЗДІЛ 13. ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН	
УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ТА ЕКСПРЕС-	
ВІДПРАВЛЕННЯХ.....	172
13.1. Митні формальності з переміщенням у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.....	172
13.2. Особливості митного оформлення товарів, що переміщуювані в міжнародних експрес-відправленнях.....	173
13.3. Митне декларування міжнародних експрес-відправлень...	174
13.4. Митні платежі для поштових та експрес-відправлень.....	178
Контрольні запитання	180
Бібліографічний список	182
Предметний покажчик	186
ДОДАТОК 1. Форми та види митного контролю	191
ДОДАТОК 2. Класифікаційне кодування митних режимів	192
ДОДАТОК 3. Митна декларація	193
ДОДАТОК 4. Вантажна митна декларація (приклад заповнення)	195
ДОДАТОК 5. Порядок заповнення вантажної митної декларації	196

ВСТУП

Навчальний посібник «Основи митної справи на транспорті» призначений для здобувачів вищої освіти, магістрантів, аспірантів, а також практиків у сфері митного регулювання, транспортної логістики та зовнішньоекономічної діяльності. Умови зростання міжнародної торгівлі, ускладнення ланцюгів постачання та підвищення вимог щодо безпеки переміщення товарів зумовлюють потребу в системних знаннях про митні процедури саме в контексті транспортного процесу. Митні органи забезпечують контроль і оформлення товарів і транспортних засобів, реалізують державну митну політику, а також формують передумови для прозорості та прогнозованості міжнародних перевезень.

Метою посібника є формування у здобувачів цілісного уявлення про організацію митної справи на транспорті, набуття практичних навичок застосування митного контролю і митного оформлення в реальних ситуаціях перевезення. Посібник орієнтований на поєднання нормативної бази з алгоритмами дій учасників перевізного процесу, що дає змогу розуміти логіку митних формальностей і мінімізувати ризики затримок, помилок у документах і порушень митних правил.

Основними завданнями опанування матеріалу посібника є система знань, умінь і навичок, зокрема:

- орієнтуватися в національному законодавстві та міжнародних актах у сфері митної справи, застосовувати їхня положення для практичних ситуацій переміщення товарів різними видами транспорту;
- визначати роль, функції та взаємодію Державної митної служби України з іншими органами державної влади у процесі здійснення контролю та оформлення;

- аналізувати структуру митної інфраструктури та її вплив на пропускну спроможність пунктів пропуску, швидкість оформлення та якість логістичного сервісу;

- організовувати митний контроль на транспорті з урахуванням принципів, форм і методів контролю, а також застосування технічних засобів митного контролю;

- планувати і документально супроводжувати митне оформлення (підготовка зовнішньоторговельних і транспортних документів, визначення місця/часу оформлення, контроль етапів і строків);

- обґрунтовано вибирати вид і тип митної декларації, правильно формувати обов'язкові відомості та дотримуватися процедур оформлення, включаючи електронне декларування;

- виконувати і оцінювати митні формальності з переміщенням товарів через митний кордон України різними видами транспорту (залізничним, автомобільним, авіаційним і морським), а також у міжнародних поштових та експрес-відправленнях;

- застосовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізовані програмні засоби для підготовки, подання та контролю митних документів, а також аналізу ефективності митно-логістичних процесів.

Отже, посібник спрямований на підготовку фахівців, здатних компетентно організовувати митний контроль і митне оформлення в транспортній діяльності, забезпечуючи баланс між вимогами держави щодо безпеки та контролю і потребами бізнесу щодо швидкості та прогнозованості міжнародних перевезень.

Розділ 4. ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА: ДІЯЛЬНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ЗАВДАННЯ

Україна як суверенна держава має власну митну систему, що забезпечує регулювання та контроль переміщення товарів, транспортних засобів і речей особистого користування через митний кордон. Державна митна служба України (далі Держмитслужба) є центральним органом виконавчої влади, що відповідає за здійснення митної справи в країні.

4.1. Історія створення та правове регулювання діяльності Державної митної служби України

Історія митної служби України сягає глибокої давнини, коли на території сучасної України ще в античні часи виникали перші митні відносини. Давньогрецькі міста-держави (поліси), такі як Тіра, Ольвія, Херсонес Таврійський, закладали перші форми організації митної справи, облаштовуючи пункти збору митних платежів на морських портах.

Державна митна служба України була створена на підставі державної потреби в ефективній митній системі після здобуття незалежності в 1991 році. Первісно митні функції виконував Державний митний комітет, утворений у 1991 році. У 1996 році замість нього створено окрему Державну митну службу. Надалі, у 2012 році, служба була реорганізована до складу Міністерства доходів і зборів України. У 2019 році службі в результаті антикорупційної реформи повернули статус самостійного центрального органу з новою структурою і функціями [4].

Розвиток митної служби України є відображенням економічних і політичних трансформацій держави з моменту набуття незалежності. Кожний етап її становлення супроводжували зміни в організаційній структурі, функціональних завданнях і підходах щодо митного

регулювання. У табл. 4.1 наведено узагальнену інформацію про основні етапи розвитку митної служби України [4].

Таблиця 4.1

Етапи розвитку митної служби України

Етап	Рік	Подія та характеристика етапу
I	1991	Створено Державний митний комітет. Початок формування основних принципів митного регулювання та нормативно-правової бази
II	1996	Утворено Державну митну службу України. Адаптація діяльності до міжнародних стандартів, посилення ефективності контролю
III	2012	Реорганізація в Міністерство доходів і зборів України. Мета – об'єднання системи податків і митниці, однак виникли проблеми з ефективністю
IV	2019	Повернення статусу самостійного центрального органу. Запровадження сучасних технологій, антикорупційні заходи, підвищення прозорості процедур

Перший етап (1991 рік) — первісно митні функції виконував Державний митний комітет, утворений у 1991 році. Цей період характеризували становлення основних принципів митного регулювання та формування нормативно-правової бази.

Другий етап (1996 рік) — замість Державного митного комітету створено окрему Державну митну службу. Цей крок був спрямований на підвищення ефективності митного контролю і адаптацію до міжнародних стандартів.

Третій етап (2012 рік) — служба була реорганізована до складу Міністерства доходів і зборів України. Це об'єднання мало на меті оптимізацію системи збирання податків і митних платежів, проте на практиці призвело до певних труднощів у функціонуванні.

Четвертий етап (2019 рік) — у результаті антикорупційної реформи службі повернули статус самостійного центрального органу з новою структурою і функціями. Цей етап ознаменований впровадженням сучасних технологій, посиленням боротьби з корупцією, підвищенням прозорості митних процедур.

Діяльність Держмитслужби України ґрунтована на системі нормативних актів, що визначають її статус, повноваження, обов'язки та порядок дій (табл. 4.2) [4, 5].

Таблиця 4.2

Основні джерела правового регулювання Держмитслужби України

Вид нормативного акта	Приклад / Опис
Конституція України	Основний Закон країни, що встановлює принципи суверенітету, державного управління
Закони Верховної Ради України	- Закон «Про митну справу в Україні»; - Митний кодекс України; - Закон «Про Державну митну службу»
Укази Президента України	Регулюють структуру, призначення керівництва, окремі аспекти діяльності
Постанови Кабінету Міністрів України	Затверджують Положення про Державну митну службу, інструкції, регламенти
Норми міжнародного права	Світова митна організація (WCO), Світова торговельна організація, угоди СОТ, європейські угоди
Внутрішні нормативні документи ДМС	Накази, інструкції, регламенти, стандарти службової діяльності

Основні законодавчі акти [4, 5]:

1. Конституція України закладає основу формування суверенної митної системи, визначає верховенство права і гарантування державного контролю над зовнішньоекономічною діяльністю.

2. Митний кодекс України – основний закон, що регламентує митну справу: порядок переміщення товарів, митні режими, види контролю, процедури митного оформлення, санкції за порушення. База для діяльності ДМС.

3. Закон України «Про Державну митну службу України» визначає статус, функції, повноваження служби, підпорядкування, порядок призначення керівників і співробітників, основи організації діяльності.

4. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» регулює базові засади ЗЕД і пов'язує митні процедури із загальнодержавною політикою.

Регуляторні документи Кабінету Міністрів [6]:

- Положення про Державну митну службу України (затверджено постановою КМУ) визначає структуру, завдання, компетенцію та внутрішній устрій служби;
- Постанова КМУ встановлює правила організації митного контролю на кордоні та в спеціальних митних зонах;
- нормативи щодо тарифної політики, митної вартості та класифікації товарів.

Міжнародно-правова база [7]:

- Україна є членом Всесвітньої митної організації (WCO), що визначає загальні стандарти митних процедур і контролю;
- Угоди СОТ із питань торгівлі товарами, зокрема митних тарифів і процедур;
- Угоди про асоціацію з ЄС регулюють інтеграцію в європейське митне право, гармонізацію процедур.

Правове регулювання Державної митної служби України базоване на багаторівневій правовій системі, що включає Конституцію, закони, підзаконні акти, міжнародні угоди, внутрішні нормативи служби. Така система гарантує законність, ефективність і безпеку митної діяльності як основного елемента зовнішньоекономічної політики і національної безпеки.

4.2. Організаційна структура ДМС України

Державна митна служба України (ДМС) — це центральний орган виконавчої влади, який регулює і контролює у сфері митної справи. Організаційна структура ДМС побудована за багаторівневим принципом, що дає змогу ефективно координувати діяльність на всіх рівнях від центрального апарату до митних постів. Основна мета структури — адекватне управління процесами митного оформлення, контролю, протидії порушенням та організація міжнародної співпраці.

ДМС підпорядкований Міністерству фінансів України, а її діяльність спрямовує і контролює Кабінет Міністрів України. На рис. 4.1 наведено схему основних підрозділів структури Держмитслужби [7].

1. Центральний апарат. До складу центрального апарату входять:

- Апарат Голови Державної митної служби та заступників;
- Департаменти та управління, що відповідають:
 - за організаційно-кадрову роботу;
 - митну політику;
 - аналітику та митну статистику;
 - фізичний контроль;
 - оперативно-розшукову діяльність;
 - міжнародне співробітництво;
 - юридичну підтримку та правове забезпечення;
 - фінансово-економічну діяльність;
 - інформаційні технології та автоматизацію.

Центральний апарат управляє всією діяльністю митної служби, розробляє офіційні документи, відповідає за взаємодію з державними органами, міжнародними організаціями, ухвалює стратегічні рішення.

2. Територіальні органи. До територіальних органів належать:

- регіональні митниці (16 на сьогодні), які покривають усю територію країни і забезпечують виконання митних процедур у межах регіонів;

Основні підрозділи структури ДМС

Рис. 4.1. Основні підрозділи структури ДМС

- митні пости, які функціонують у пунктах пропуску через державний кордон (на аеропортах, залізничних станціях, морських портах, автомобільних пунктах пропуску).

3. Спеціалізовані підрозділи:

- кінологічні служби (для службового пошуку та контролю);
- митні лабораторії (для аналізу товарів і вантажів);
- аналітичні підрозділи;
- оперативно-розшукові відділи (запобігання митним порушенням і контрабанді).

У табл. 4.3 наведено перелік регіональних митниць України [5].

Таблиця 4.3

Регіональні митниці України

Назва митниці	Основні території покриття
Київська митниця	Київ, прилегла область
Одеська митниця	Одеська область, морські порти
Донецька митниця	Донбас, схід України
Львівська митниця	Західна Україна, кордон із ЄС
Харківська митниця	Східні області
Інші регіональні митниці	Відповідно до областей і специфіки території

Регіональні митниці є складовими територіальних органів Державної митної служби України. Вони забезпечують здійснення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів у межах своїх регіонів, організують роботу митних постів, взаємодіють із місцевими органами влади та контролюють дотримання митного законодавства.

Держмитслужба координує свою діяльність із суміжними державними органами (Податковою службою, МВС, СБУ, Прикордонною службою) для реалізації повного контролю на митному кордоні.

У табл. 4.4 наведено основні функції рівнів структури ДМС [7].

Основні функції рівнів структури ДМС України

Рівень структурного підрозділу	Основні функції
Центральний апарат	Формування макрополітики, законодавче регулювання, міжнародна співпраця
Регіональні митниці	Організація митного оформлення і контролю в регіоні
Митні пости	Безпосереднє здійснення контролю та митного оформлення речей і товарів
Спеціалізовані підрозділи	Проведення лабораторних, оперативних і профілактичних заходів

Створює, реорганізує та ліквідує регіональну митницю, митницю та митні пости Державна митна служба України. Начальника призначає на посаду та звільняє з посади Голова Державної митної служби України.

Голова Державної митної служби України має заступників, яких призначає на посаду та звільняє з посади Кабінет Міністрів України відповідно до законодавства. Заступники Голови виконують повноваження відповідно до затвердженого Головою розподілу обов'язків.

Митниці можуть бути розташовані на державному кордоні України, у спеціальних митних зонах і на їхніх територіях. Митні пости створюють за необхідності в населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, портах і зонах діяльності регіональних митниць.

Для підтримки роботи митної системи можуть створювати спеціалізовані організації, наприклад митні лабораторії, кінологічні служби тощо.

Отже, Державна митна служба, яка забезпечує контроль і регулювання руху товарів через митний кордон, відіграє головну роль у формуванні сприятливих умов для економічного зростання та розвитку України, гарантуючи не лише фінансову стабільність і національну безпеку,

а і створюючи сприятливі умови для зростання міжнародної торгівлі, захисту внутрішнього ринку і стимулювання інноваційного розвитку.

4.3. Основні завдання і функції Державної митної служби України

Основні завдання Держмитслужби України можна умовно поділити на стратегічні та операційні. Стратегічні спрямовані на формування митної політики, захист національних інтересів, інтеграцію України у світову економіку. Операційні — щоденна реалізація митних процедур, контроль і статистика, а також забезпечення належного рівня прозорості та ефективності.

На рис. 4.2 наведено основні завдання Держмитслужби України [8].

Рис. 4.2. Основні завдання Держмитслужби України

До основних завдань Держмитслужби відносять [8]:

1. Забезпечення реалізації державної митної політики.

Формування і виконання митної стратегії, що відповідає завданням розвитку зовнішньоекономічної діяльності, інтеграції України до світової економіки, підтримки конкурентоспроможності та безпеки держави.

2. Організація митного контролю і митного оформлення.

Забезпечення виконання митних процедур, контроль за правильністю декларування товарів і дотримання встановлених правил із переміщенням через митний кордон.

3. Захист економічних інтересів України.

Протидія нелегальному обігу товарів, контрабанді, порушенням митних правил, забезпечення справедливого митного оподаткування.

4. Забезпечення наповнення Державного бюджету України.

Справляння митних платежів, контроль їх правильності та законності.

5. Ведення митної статистики і аналітичної роботи.

Збір, систематизація та аналіз даних, які використовують для ухвалення управлінських рішень і формування стратегічних напрямів розвитку.

6. Співпраця з міжнародними організаціями і митними службами інших країн.

Узгодження і реалізація міжнародних угод, обмін інформацією, впровадження сучасних стандартів митного контролю.

7. Покращення процедур митного контролю та оформлення.

Впровадження нових технологій, автоматизації та спрощення процедур для збільшення прозорості і ефективності.

Основні функції Державної митної служби України наведено в табл. 4.5 [7, 8].

Основні функції Державної митної служби України

Функція	Опис
Законодавча	Розроблення проєктів нормативно-правових актів, постанов КМУ, наказів і методичних рекомендацій із митної справи
Митний контроль	Перевірка відповідності переміщуваних товарів митним правилам, огляд вантажів, документальна перевірка
Митне оформлення	Ухвалення рішення про митне оформлення, нарахування митних платежів, реєстрація митних декларацій
Адміністративна	Кадрове управління, планування організаційної діяльності, контроль виконання поставлених завдань
Аналітична	Проведення митної аналітики, ризик-менеджмент, оцінювання ефективності процедур
Контроль дотримання митних правил	Попередження та виявлення порушень митних правил, застосування санкцій
Міжнародна співпраця	Представництво в міжнародних митних організаціях, участь у міжнародних проєктах і програмах

До додаткових функцій Держмитслужби можна віднести:

- гарантування безпеки на митному кордоні, включно з протидією тероризму, нелегальній міграції, транскордонній злочинності;
- надання консультацій і методичної допомоги суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності;
- проведення навчання і підвищення кваліфікації працівників митних органів.

4.4. Взаємодія Державної митної служби України з іншими державними органами

Державна митна служба України функціонує в багатоканальній системі взаємодії з державними органами, що має на меті забезпечення комплексного митного контролю, ефективного наповнення бюджету, боротьбу з порушеннями митного законодавства і підтримку безпеки на кордоні.

Взаємодія ґрунтована на загальнодержавних нормативних актах, міжвідомчих угодах, спільних інструкціях і практичних процедурах.

На рис. 4.3 показано взаємодію Держмитслкжби з іншими органами влади [5].

Рис. 4.3. Взаємодія ДМС з іншими органами влади

Ця схема ілюструє взаємодію Держмитслужби України з іншими органами влади.

У центрі розташована ДМС України, яка є віжливою ланкою в реалізації митної політики держави. Її діяльність координують:

1. Кабінет Міністрів України та Міністерство фінансів України:

- визначають і координують державну митну політику;
- затверджують нормативно-правові акти, що регулюють діяльність ДМС;
- забезпечують контроль за надходженнями митних платежів до державного бюджету.

Для виконання завдань ДМС тісно співпрацює з іншими державними структурами.

2. Державна податкова служба України:

- спільна робота у сфері адміністрування податків і митних платежів;
- обмін митними і податковими даними для аналізу та контролю за діяльністю суб'єктів ЗЕД;
- спільні перевірки та заходи з недопущення ухилення від сплати платежів.

3. Міністерство економіки України:

- розроблення і впровадження державної зовнішньоекономічної стратегії у взаємодії з митною службою;
- забезпечення гармонізації митних процедур із загальною економічною політикою.

4. Міністерство внутрішніх справ України:

- спільні оперативні заходи з протидії контрабанді та митним правопорушенням;
- взаємодія у сфері боротьби з кримінальними і терористичними загрозами на митному кордоні;
- впровадження спільної системи обміну інформацією та координації дій.

5. Державна прикордонна служба України:

- організація спільного митно-прикордонного контролю (перетин митного кордону і державного кордону одночасно);
- координація дій на пунктах пропуску, обмін інформацією про ризики та потенційні правопорушення;

- гарантування безпеки кордону і профілактика злочинності.

6. Служба безпеки України (СБУ):

- спільна боротьба з порушеннями митного законодавства, актами тероризму, нелегальним обігом товарів;
- обмін секретною інформацією, координація санкційних заходів;
- гарантування інформаційної безпеки у сфері митної справи.

Отже, ДМС функціонує як частина єдиної системи органів державної влади, гарантуючи економічну безпеку, контроль за зовнішньоекономічною діяльністю і наповнення бюджету України.

У табл. 4.6 наведено основні напрями взаємодії Держмитслужби з державними органами [5].

Таблиця 4.6

Основні напрями взаємодії ДМС із державними органами

Орган державної влади	Напрямок співпраці	Приклади спільних дій
Кабінет Міністрів, Мінфін	Координація політики, бюджетний контроль	Затвердження складу митних тарифів, звітність
Державна податкова служба	Податковий контроль, обмін інформацією	Спільні податкові перевірки, автоматизація даних
Міністерство внутрішніх справ	Боротьба з контрабандою, кримінальними злочинами	Оперативні рейди, розслідування
Прикордонна служба	Спільний контроль кордону, профілактика порушень	Пункти спільного контролю, інформаційні обміни
Служба безпеки України	Безпека, протидія тероризму, санкції	Аналітика, інформування, спільні оперативні заходи
Міністерство економіки	Розроблення економічної політики, гармонізація зовнішньоекономічних процедур	Проекти модернізації митного регулювання

Для підвищення ефективності роботи на кордоні створюють спільні митно-прикордонні пункти пропуску, що дають змогу одночасно контролювати і оформлювати товари і транспортні засоби, скорочуючи час проходження кордону.

Отже, ефективна взаємодія Державної митної служби з іншими органами виконавчої влади і держструктурами є головною передумовою безперебійного функціонування митної системи, якісного контролю на кордонах, боротьби з порушеннями і забезпечення сприятливого клімату для зовнішньоекономічної діяльності України.

Контрольні запитання

1. Коли було створено Державний митний комітет України?
2. Який орган замінив Державний митний комітет у 1996 році?
3. Який закон є основним нормативним актом, що регламентує митну справу в Україні?
4. Який орган затверджує Положення про Державну митну службу України?
5. Який орган спрямовує та контролює діяльність ДМС України?
6. Який структурний підрозділ здійснює безпосередній митний контроль у пунктах пропуску?
7. Що належить до спеціалізованих підрозділів ДМС?
8. Який рівень структури ДМС здійснює безпосереднє оформлення товарів і транспортних засобів у регіоні?
9. Яка структура ДМС відповідає за проведення лабораторних досліджень?
10. Який структурний підрозділ ДМС займається міжнародною співпрацею?
11. Яке завдання належить до стратегічних у діяльності ДМС?

12. Що належить до операційних завдань ДМС?
13. Хто призначає заступників Голови Державної митної служби України?
14. Хто призначає начальників регіональних митниць України?
15. Яке завдання належить до міжнародної діяльності ДМС?
16. Яке завдання ДМС передбачає впровадження нових технологій і автоматизації процедур?
17. Яке завдання ДМС передбачає протидію контрабанді?
18. Яке завдання ДМС пов'язане зі справлянням митних платежів?
19. Яке завдання ДМС спрямоване на збір і аналіз даних?
20. Яка функція ДМС пов'язана з розробленням проєктів нормативно-правових актів?
21. Яка функція ДМС включає перевірку відповідності переміщуваних товарів митним правилам?
22. Із ким ДМС співпрацює у сфері спільного митно-прикордонного контролю?
23. Який орган координує роботу ДМС у питаннях економічної політики?
24. Які органи співпрацюють із ДМС у боротьбі з контрабандою?

Розділ 5. МИТНА ІНФРАСТРУКТУРА: ПОНЯТТЯ, СКЛАДОВІ ТА РОЛЬ

5.1. Поняття митної інфраструктури

Митна інфраструктура є невід’ємною складовою системи зовнішньоекономічної діяльності держави. Вона забезпечує ефективний рух товарів, транспортних засобів і капіталу через митний кордон, створюючи умови для безпеки, прозорості, законності міжнародної торгівлі. Її розвиток безпосередньо впливає на швидкість митних процедур, конкурентоспроможність національної економіки та інтеграцію України у світові торговельні процеси.

Митна інфраструктура — це інтегрований комплекс взаємопов’язаних організаційних, технічних, інженерних, інформаційних і кадрових елементів, які забезпечують ефективне здійснення митних операцій, контроль за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон держави, а також реалізацію митної політики в цілому [1].

Структура митної інфраструктури є багатокomпонентною. Вона включає матеріально-технічні об’єкти, сучасні інформаційні технології, професійні кадри, правове та організаційне забезпечення, а також сервісні та комерційні елементи, які разом формують цілісне середовище для здійснення митної справи. Гармонійна взаємодія цих складових дає змогу поєднувати інтереси держави, бізнесу та суспільства, сприяючи розвитку міжнародної торгівлі, підвищенню економічної безпеки країни.

Структура митної інфраструктури [1, 3]:

1. Фізична (матеріально-технічна) складова:

- митні пункти пропуску на кордоні держави;
- вантажні митні комплекси — спеціалізовані об’єкти для обробки великих вантажопотоків;

- склади тимчасового зберігання товарів;
- митні ліцензійні склади і зони митного контролю;
- термінали (морські, авіаційні, контейнерні);
- автопорти (автомобільні термінали) і залізничні митні станції;
- лабораторії для проведення митної експертизи;
- спеціалізоване обладнання (сканери, ваги, інспекційні комплекси).

2. Інформаційно-технологічна складова [9]:

- автоматизовані митні системи управління та контролю;
- електронні системи документообігу;
- механізм «Єдиного вікна для міжнародної торгівлі»;
- системи електронного декларування;
- бази даних митної статистики і ризик-менеджменту;
- системи відеоспостереження і безпеки.

3. Кадрова складова:

- митні працівники різних кваліфікаційних рівнів;
- митні експерти і спеціалісти;
- система підготовки і підвищення кваліфікації кадрів;
- спеціалізовані навчальні заклади митного профілю.

4. Організаційно-правова складова:

- нормативно-правова база митного регулювання;
- система митних органів і їхніх структурних підрозділів;
- процедури взаємодії між митними підрозділами;
- механізми координації з іншими контролюючими органами;
- міжнародні угоди та конвенції у сфері митної справи.

5. Сервісна (комерційна) складова:

- митні брокери і представники;
- транспортно-експедиторські компанії;
- логістичні оператори;
- страхові компанії;

- банківські установи для митних платежів;
- консалтингові компанії митного профілю.

Отже, митна інфраструктура є багаторівневою системою, де кожна складова виконує свою важливу функцію. Фізичні об'єкти забезпечують технічну можливість здійснення митних операцій, інформаційні технології гарантують швидкість і прозорість процедур, кадровий потенціал формує професійну основу для якісного контролю, організаційно-правові механізми створюють рамки регулювання, а сервісна складова сприяє зручності та ефективності взаємодії бізнесу з митними органами.

5.2. Об'єкти митної інфраструктури (вантажний митний комплекс, митний ліцензійний склад, склад тимчасового зберігання, митні лабораторії)

Об'єкти митної інфраструктури включають основні спеціалізовані зони і комплекси, призначені для здійснення митного контролю, оформлення, зберігання і лабораторного дослідження товарів і вантажів.

Основні типи об'єктів митної інфраструктури, які вивчають для розуміння їхнього функціонального призначення, включають [1, 5]:

- вантажний митний комплекс (ВМК);
- митний ліцензійний склад;
- склад тимчасового зберігання (СТЗ);
- митні лабораторії;
- митні пости і відділи;
- зони митного контролю в портах і аеропортах.

Вантажний митний комплекс (ВМК) визначають як обмежену митним органом територію з комплексом будівель, технічних споруд і комунікацій, призначених для здійснення митного контролю і оформлення

товарів і транспортних засобів, які перевозять залізничним або автомобільним транспортом.

На рис. 5.1 подано схему основних функцій ВМК [5].

Рис. 5.1. Основні функції вантажних митних комплексів

Для кращого розуміння функціонування ВМК важливо розглянути класифікацію цих об'єктів за різними критеріями (рис. 5.2) [5].

Поділ ВМК за формою власності демонструє різноманіття організаційних моделей — від державних структур до приватних ініціатив. За спеціалізацією комплекси відрізняються видом транспорту, із яким вони працюють, а за масштабом діяльності — рівнем впливу: від місцевого до міжнародного.

Така класифікація дає змогу чітко визначати роль кожного ВМК у системі митної інфраструктури та сприяє ефективному плануванню логістичних і контрольних процесів.

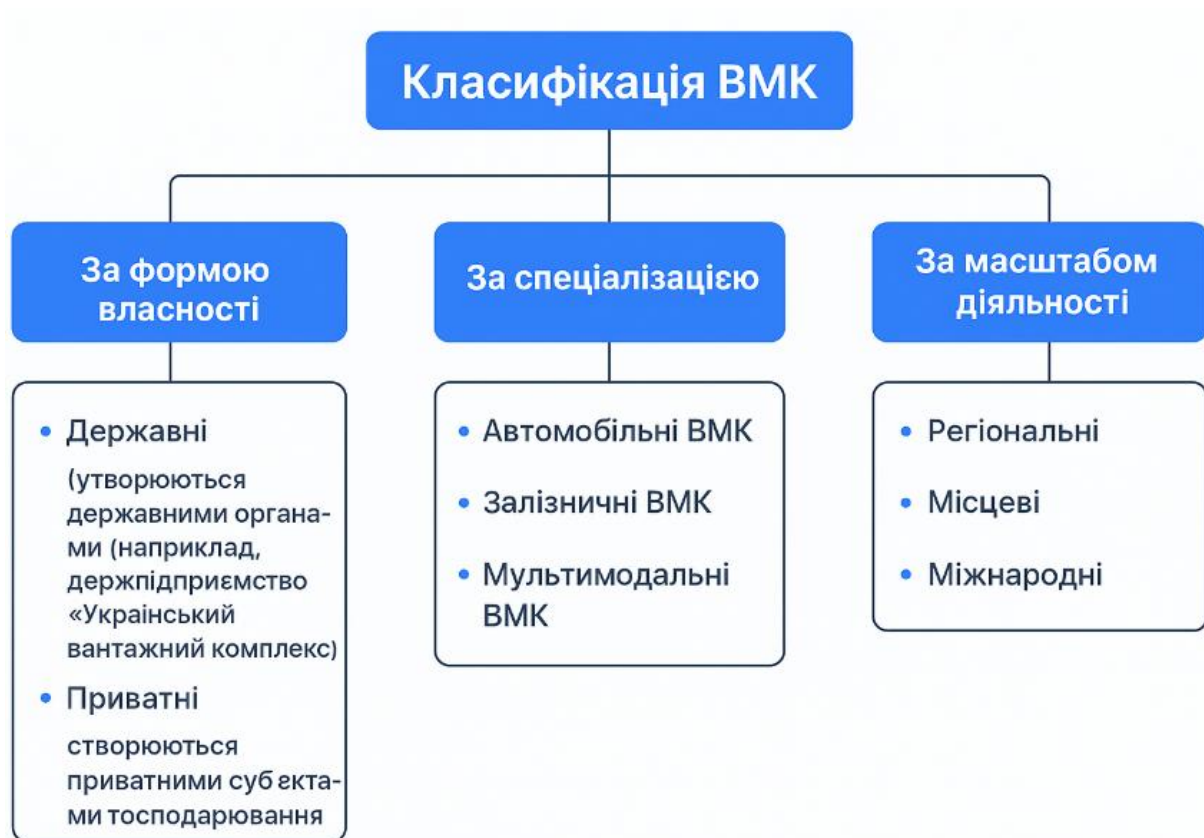

Рис. 5.2. Класифікація вантажних митних комплексів

На рис. 5.3 показано великий вантажний митний комплекс в Одеському морському порту – одному з найбільших портів України на Чорному морі. Комплекс розміщений безпосередньо на березі Чорного моря, що забезпечує прямий доступ морських суден до вантажних терміналів. На горизонті видно берегову лінію та міську забудову Одеси [10].

Інфраструктура вантажного комплексу являє собою величезну територію, на якій упорядковано розміщені контейнери різних кольорів. Тут працюють портові крани та спеціалізоване вантажне обладнання для перевантаження контейнерів, прокладені залізничні колії для транспортування вантажів і облаштовані автомобільні під'їзні шляхи з розв'язками. Доповнюють комплекс сучасні складські приміщення і адміністративні будівлі, що забезпечують ефективну організацію митних і логістичних процесів.

Рис. 5.3. Вантажний митний комплекс в Одесі

ВМК в Одесі – це митний склад, де приймають і відправляють контейнерні вантажі, відбувається митне оформлення товарів, тимчасове зберігання вантажів, перевантаження між морським, залізничним і автомобільним транспортом [10].

Одеський порт є важливим транспортним вузлом для експортно-імпортних операцій України і транзитних вантажів до інших країн регіону.

Робота вантажного митного комплексу складається з низки послідовних процедур, спрямованих на ефективне обслуговування транспорту і забезпечення дотримання митних правил (рис. 5.4) [10].

1. Прибуття транспорту.

Процес починається з реєстрації транспортного засобу на контрольно-пропускному пункті, де перевіряють його відповідність заявленим даним. Далі здійснюють первинний огляд супровідних документів і ухвалюють рішення про направлення вантажу до відповідної зони обслуговування — оглядової, митної чи транзитної.

Рис. 5.4. Послідовність операцій у вантажних митних комплексах

2. Митне оформлення.

Цей етап передбачає подання митної декларації, яка є основним документом для здійснення митних процедур. Після цього проводять митний контроль із застосуванням системи управління ризиками. У разі необхідності здійснюють фізичний огляд товарів. Далі відбувається сплата митних платежів (мита, податків і зборів), після чого вантаж отримує офіційний дозвіл на випуск у вільний обіг або інший митний режим.

3. Додаткові послуги.

Окрім основних митних процедур, ВМК надає широкий спектр сервісних послуг, необхідних для бізнесу: складування товарів у спеціально обладнаних приміщеннях, перевантажувальні роботи між різними видами транспорту, страхування вантажів від можливих ризиків і транспортно-експедиторські послуги. Це дає змогу комплексно обслуговувати імпоротно-експортні операції та зменшувати час перебування вантажів на території комплексу.

У результаті всі процедури у ВМК забезпечують баланс між митним контролем і швидкістю міжнародної торгівлі, створюючи умови для прозорості та безпечної логістики.

Митний ліцензійний склад (МЛС) — це спеціалізоване складське приміщення або відкритий майданчик для зберігання вантажів, що знаходяться під митним контролем і ще не пройшли повне митне оформлення [1].

Ці склади можуть бути двох типів – *відкритого* і *закритого*. Послугами митного ліцензійного складу відкритого типу можуть користуватися різні вантажоперевізники, а закритим МЛС — лише його власник.

Перевагою розміщення експортованої або імпортованої продукції, що знаходиться на такому складі, є те, що товаром можна розпоряджатися, продавати його повністю або частинами. Товар можна зберігати на митному ліцензійному складі строком до трьох років, проте строки зберігання деяких товарів (наприклад підакцизних) можуть бути коротшими (рис. 5.5). Послуги митних ліцензійних складів затребувані серед тих, хто займається торгівлею сільськогосподарською технікою, автомобілями, складним технологічним обладнанням і т. д. [1, 11].

Рис. 5.5. Основні характеристики митних ліцензійних складів

Митні ліцензійні склади зазвичай використовують або для простого зберігання товарів під час їх митного оформлення, або для того, щоб оптимізувати витрати підприємства. Під час того, як товар знаходиться на МЛС, власник вантажу може відстрочити сплату мита або дочекатися більш вигідного періоду для продажу свого товару (рис. 5.5). Крім того, він може бути впевнений у збереженні продукції до того моменту, як товар пройде розмитнення і буде відправлений на звичайний склад або споживачу.

Однак потрібно враховувати, що не кожен тип товару можна зберігати на МЛС, а також є обмеження щодо строків — завезені в Україну товари можна зберігати строком до трьох років, а ті, що вивозять за кордон — не довше трьох місяців (рис. 5.5). Тому перед оформленням угоди з власником митного ліцензійного складу або логістичним провайдером потрібно враховувати ці особливості.

Митний ліцензійний склад має гарантувати максимальне збереження товарів. На ньому мають підтримувати оптимальний мікроклімат, бути розроблена ефективна система вентилявання і кондиціонування (рис. 5.6). Оскільки там зберігають різні за габаритами, типом і вагою вантажі, обладнання складу має бути універсальним, крім того, відповідати всім вимогам сучасної складської логістики. Зазвичай на такому складі ведуть комп'ютеризований запис вантажів, є відеоспостереження, система пожежогасіння та пожежна сигналізація. Територію складу строго охороняють. В'їзд на склад також жорстко контролюють. Отже, коли бізнес передає свій товар на зберігання МЛС, він може бути впевненим, що доступ до його товару не отримають сторонні. Також власники МЛС або постачальники послуг митного складу повинні мати ліцензію на зберігання та обробку вантажів, що знаходяться під контролем митних служб [11].

На рис. 5.7 показано організацію роботи митного ліцензійного складу [11].

Рис. 5.6. Технічні вимоги щодо МЛС [1]

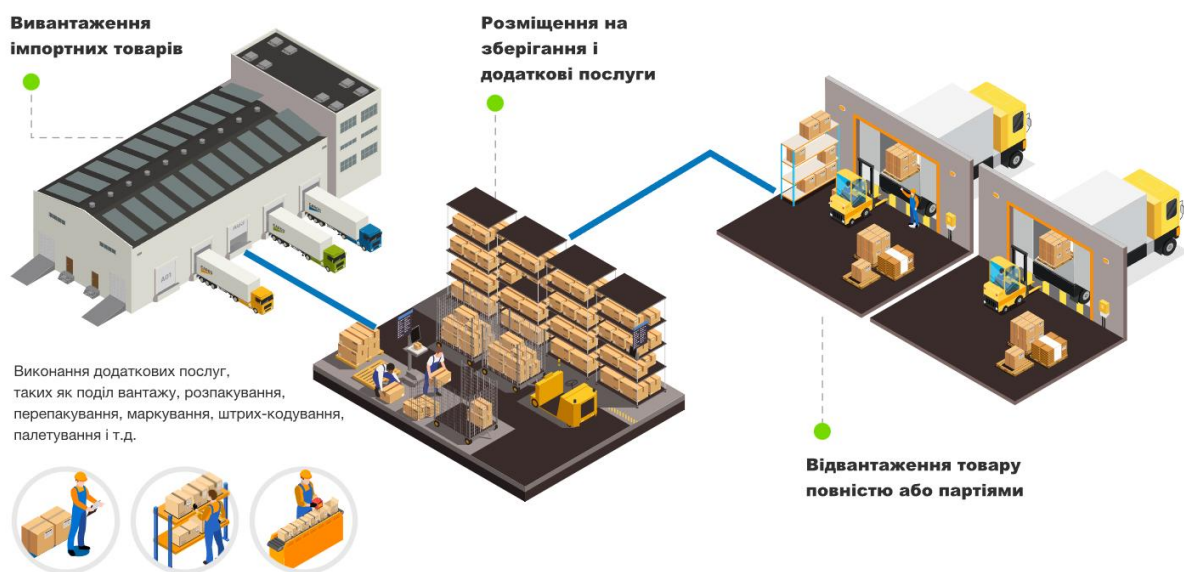

Рис. 5.7. Організація роботи митного ліцензійного складу

На основі наведеної схеми митний ліцензійний склад організує свою роботу за такими принципами [11]:

1. Зона приймання і тимчасового зберігання. Імпортні товари надходять до складу через спеціальну зону, де здійснюють їх первинну обробку та розміщують для тимчасового зберігання до проходження митних процедур.

2. Складська зона зберігання. Центральна частина складу призначена для довгострокового зберігання товарів. Тут товари розміщують на стелажах і піддонах із дотриманням принципів логістичної організації, що забезпечує ефективний доступ до кожної товарної позиції.

3. Зона митного оформлення та додаткових послуг. Спеціально обладнана зона для проведення митних процедур, де здійснюють огляд товарів, оформлення документації та надання супутніх послуг клієнтам.

Технологічний процес

1. Надходження товарів. Транспортні засоби доставляють імпорتنу продукцію до складу, де вона проходить первинну реєстрацію та розміщення.

2. Складські операції. Включають розвантаження, сортування, маркування і розміщення товарів у відповідних зонах зберігання з використанням складської техніки.

3. Відвантаження. Після завершення митних процедур товари відвантажують замовникам транспортними засобами різного типу.

Така організація забезпечує ефективний контроль над товарними потоками, дотримання митного законодавства та якісне обслуговування клієнтів.

Склад тимчасового зберігання (СТЗ) – спеціально визначені та обладнані складські приміщення, резервуари, криті та відкриті майданчики, що призначені для зберігання товарів і транспортних засобів і розміщені в межах огороженої території.

Отже, склад тимчасового зберігання — це місце, куди приймають товари, що завезли з однієї країни в іншу. Ці товари зберігають до того моменту, поки власник вантажу не отримує дозвіл від митниці на перетин кордону (рис. 5.8) [11].

Рис. 5.8. Склад тимчасового зберігання

Цей термін використовують у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Митні склади тимчасового зберігання обладнані так, щоб можна було проводити вантажно-розвантажувальні роботи, зважування та інші процедури на території приміщення.

Основні функції СТЗ:

- тимчасове зберігання товарів до завершення митного оформлення;
- забезпечення митного контролю за товарами, що перебувають у процесі оформлення;
- створення оптимальних умов зберігання для різних категорій товарів;
- надання базових логістичних послуг учасникам ЗЕД.

Зазвичай митні склади тимчасового зберігання розташовані біля великих автомагістралей, аеропортів, пропускних пунктів, залізничних вокзалів тощо.

Типове розташування СТЗ:

- поблизу великих автомагістралей;
- біля аеропортів і авіаційних терміналів;

- на залізничних вокзалах і сортувальних станціях;
- у морських і річних портах;
- на митних постах і пропускних пунктах;
- поза межами пунктів пропуску через державний кордон (для спеціальних випадків).

Обладнання та інфраструктура СТЗ [11]:

- складські приміщення різного типу;
- відкриті та криті майданчики для зберігання;
- резервуари для рідких вантажів;
- вантажно-розвантажувальне обладнання;
- вагові комплекси;
- системи безпеки та відеоспостереження;
- огорожа території з контрольно-пропускними пунктами.

Слід зазначити, що деякі компанії використовують поняття «склад тимчасового зберігання» в іншому значенні. Друге поширене тлумачення терміна — приміщення, де зберігають товари протягом короткого проміжку часу.

Наприклад, сезонному бізнесу недоцільно орендувати склад високого класу на довгий час із фінансової точки зору. Таку саму ситуацію спостерігають у діяльності невеликих компаній. Тоді можна орендувати склад на короткий проміжок часу.

Зазвичай логістичні провайдери пропонують взяти в оренду необхідну кількість палетомісць. Отже, компанія отримує перевагу — використовує лише корисний простір. Часто склади, де товари зберігають короткий проміжок часу, називають буферними. Головна перевага такої послуги полягає в тому, що можна орендувати палетомісце на строк від одного тижня.

Поняття «склад тимчасового зберігання» і «митний склад», за Митним кодексом України (МКУ), це приміщення з різними функціями. Митний склад і склад тимчасового зберігання схожі тим, що сюди потрапляють товари, які проходять кордон. Однак відмінностей більше.

Наприклад, за МКУ, товари на складах тимчасового зберігання можуть знаходитися протягом 90 календарних днів (три місяці), а на митних — 1095 (три роки). Слід зазначити, що строки зберігання на тимчасовому складі можна подовжити на ще 30 календарних днів (чотири місяці в сумі). Для цього потрібно подати заявку утримувачу складу [1].

Основні строки зберігання на СТЗ [1]

Базовий строк: 90 календарних днів (три місяці).

Подовжений строк: додатково 30 календарних днів (загалом чотири місяці).

Умова подовження: подання заявки утримувачу складу.

Необхідно враховувати строк придатності товару.

Із перевищенням строків товари можуть бути реалізовані або знищені згідно з законодавством

До того ж, якщо зберігати вантажі на тимчасовому складі, потрібно оплачувати мито і митні платежі, а якщо на митному — можна делегувати ці обов'язки покупцям товару. Ще одна відмінність — список операцій, що дозволено проводити на складі. Отже, на *митних складах можна*:

- консолідувати і дробити партії товарів;
- формувати посилки для подальшої відправки;
- сортувати;
- пакувати і перепакувувати;
- маркувати;
- проводити вантажно-розвантажувальні роботи;
- брати проби і зразки товарів;
- продавати продукцію одразу зі складу.

На *складі тимчасового зберігання можна* лише проводити операції, що потрібні для створення оптимальних умов зберігання:

- переміщувати товари складом;
- оглядати;
- зважувати;

- усувати порушення цілісності пакування;
- брати зразки і проби.

На відміну від митного складу, продавати товари зі складу тимчасового зберігання не можна. Спочатку потрібно завершити всі митні процедури.

Операції, які виконують на складі тимчасового зберігання:

- приймання товару на склад;
- вантажно-розвантажувальні роботи;
- зберігання товару;
- стоянка для транспорту.

У табл. 5.1 наведено відмінності тимчасових і митних складів.

Таблиця 5.1

Відмінності складів тимчасового зберігання і митних складів

Умова	Склад тимчасового зберігання	Митний склад
Строк зберігання товарів	три місяці (якщо подати заявку — чотири). Також потрібно враховувати строк придатності товару	Три роки. Потрібно враховувати строк придатності товару
Операції, які можна проводити на складі	Лише операції для зберігання товару в оптимальних умовах	Будь-які
Можливість продавати товари одразу зі складу	Ні	Так
Митні процедури, які можна проводити	Лише процедуру митного складу	Будь-які
Можливість передавати майнові права	Ні	Так

Склади можуть знаходитися поза межами пунктів пропуску через державний кордон. Зазвичай тут зберігають товари, якщо доставлення кінцевому споживачу може бути неможливим.

Зберігати товари на митному складі вигідно бізнесу, що працює з великими партіями товарів. Тоді він може проводити всі передпродажні операції, додавати до вартості мито тощо. Але якщо є невелика партія товару, краще скористатися послугами складу тимчасового зберігання.

Митні лабораторії – спеціалізовані митні установи, яким надано право на здійснення експертної діяльності в межах питань, віднесених до компетенції митної служби України [1].

У структурі митної служби України функціонує ***Центральна митна лабораторія (ЦМЛ)***, яка є головною спеціалізованою митною установою та здійснює науково-методичне керівництво всіма митними лабораторіями в країні.

Митна лабораторія виконує такі види робіт [1, 5]:

- проводить матеріалознавчі, хімічні, технічні дослідження і експертизу товарів, які перетинають митний кордон України, із метою встановлення виду і класифікації товарів (речовин, матеріалів, виробів) для запобігання незаконному обігу речовин і матеріалів, наркотичних препаратів, валютних, культурних, історичних цінностей, захисту інтересів національних виробників і споживачів;
- бере участь у веденні Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД). Завдання покладено на центральну митну лабораторію;
- надає митним підрозділам висновки з питань встановлення коду товарів із метою запобігання ухиленню від сплати митних платежів, а також щодо експортного контролю товарів.

Різновиди лабораторного контролю, що проводять митні лабораторії, поділені на такі групи: хімічні, класифікаційні, матеріалознавчі, товарознавчі, гемологічні, технічної експертизи документів, експертизи на віднесення до контрольних списків тощо.

Проведення досліджень та експертиз проводять митні лабораторії за напрямками, наведеними в табл. 5.2 [5].

Таблиця 5.2

Напрями проведення досліджень і експертиз митними лабораторіями

Номер з/п	Найменування експертизи	Продукція
1	Експертиза гемологічна	Дорогоцінне каміння; напівдорогоцінне каміння
2	Експертиза документів	Відбитки митного забезпечення; печатки суб'єктів автотранспортного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності
3	Експертиза матеріалознавча	Брухт; металеві вироби; метали; мінерали; сплави; ювелірні вироби
4	Експертиза медичних препаратів	Ветеринарні препарати; косметичні засоби; засоби гігієни; лікарські субстанції
5	Експертиза мистецтвознавча	Живопис; книги; предмети культу
6	Експертиза роботи з експортного контролю	Засоби зв'язку; метали; мікросхеми; обладнання; прилади; технічні засоби
7	Експертиза харчових продуктів	Алкогільна продукція, вино, виноматеріали, кондитерські вироби, тютюн, харчові добавки, фітопрепарати
8	Експертиза хімічна	Лаки, наркотики, нафтопродукти, органічні та неорганічні речовини, полімери, текстильні вироби, фарби

Створення митних лабораторій в Україні обумовлено об'єктивними умовами розвитку митної системи. Здійснюючи транспортне обслуговування зовнішньоекономічної діяльності, деякі суб'єкти підприємницької діяльності з транспортуванням товарів через митний кордон вдаються до різних способів приховування справжнього найменування, фізико-хімічних характеристик, складу, призначення товарів із метою ухилення від сплати митних платежів. Митні лабораторії є тим

підрозділом, на який покладено виконання функцій експертизи вантажів, якщо виникає така потреба. Митні лабораторії проводять експертизи і дослідження лише за направленнями митних органів.

Контрольні запитання

1. Що належить до фізичної складової митної інфраструктури?
2. Яка основна функція митної інфраструктури?
3. Які можуть бути ВМК за формою власності?
4. Яке основне призначення митного ліцензійного складу (МЛС)?
5. Який строк зберігання товарів на МЛС?
6. Для чого використовують склад тимчасового зберігання (СТЗ)?
7. Який максимальний строк зберігання на СТЗ?
8. Яка основна відмінність між МЛС і СТЗ?
9. Для чого створюють митні лабораторії?
10. Яку функцію виконує Центральна митна лабораторія (ЦМЛ)?
11. Що належить до різновидів лабораторного контролю?
12. Яку експертизу проводять для дорогоцінного каміння?
13. Що включає експертиза харчових продуктів?
14. Яка експертиза потрібна для митних печаток?
15. Яку експертизу застосовують для металів, мінералів і сплавів?
16. Яка експертиза потрібна для картин і книг?
17. Які товари можуть перевіряти під час експертизи медичних препаратів?
18. Які товари перевіряють під час хімічної експертизи?
19. Що належить до інформаційно-технологічної складової інфраструктури?
20. Що включає кадрова складова?
21. Що включає організаційно-правова складова?
22. Сервісна складова митної інфраструктури.

Розділ 6. ОРГАНІЗАЦІЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ У ТРАНСПОРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

6.1. Основні принципи організації митного контролю на транспорті

Митний контроль є одним із головних інструментів реалізації митної політики держави. Він забезпечує законність зовнішньоекономічної діяльності, захищає економічні інтереси країни, сприяє безпеці суспільства. Розуміння його мети і завдань дає змогу оцінити важливість ролі митних органів у сучасних умовах глобалізації та зростання міжнародної торгівлі.

Митний контроль — це комплекс (сукупність) заходів, що здійснюють митні органи в зонах митного контролю з метою забезпечення дотримання норм митного законодавства України з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон [1].

Мета митного контролю [2]:

- забезпечення дотримання встановленого порядку переміщення товарів і транспортних засобів;
- захист економічних інтересів держави;
- гарантування справедливості стягнення митних платежів і їх надходження до бюджету;
- гарантування національної безпеки і захисту здоров'я громадян;
- попередження контрабанди та інших порушень митних правил;
- ведення достовірної митної статистики.

Основні завдання митного контролю [2, 3]:

- перевірка відповідності вантажів і транспортних засобів заявленим у документах характеристикам;
- виявлення недекларованих, заборонених чи обмежених до ввезення/вивезення товарів;

- контроль правильності декларування і проведення митного оформлення;
- забезпечення належного статистичного обліку зовнішньоекономічних операцій;
- виявлення і припинення порушень митного законодавства, включно з контрабандою.

Принципи митного контролю (ст. 318 МКУ) [1]:

1. *Принцип суцільності* – митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуювані через митний кордон України.

2. *Принцип вибіркової* – застосування контрольних заходів на основі системи управління ризиками та вибіркового контролю (управління ризиками означає, що не всі вантажі підлягають однаковому контролю, а вибірково залежно від рівня ризику).

3. *Принцип законності* – митний контроль здійснюваний виключно в межах і порядку, встановлених законодавством України.

4. *Принцип пропорційності* – застосування контрольних заходів має відповідати рівню ризику і не створювати необґрунтованих перешкод для зовнішньоекономічної діяльності (торгівлі), що підтверджено практикою застосування системи управління ризиками.

5. *Принцип прозорості* (гласності) – відкритість і зрозумілість процедур митного контролю для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності (ідеться в положеннях щодо гласності митного регулювання).

6. *Принцип недискримінації* – рівне ставлення до всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форми власності та країни походження.

Митний контроль є багатостороннім процесом, у якому взаємодіють як державні органи, так і учасники зовнішньоекономічної діяльності. Ефективність цього процесу залежить від чіткого визначення ролей і

відповідальності всіх суб'єктів. З одного боку, контролюючі органи забезпечують дотримання законодавства і захист національних інтересів, з іншого — підконтрольні суб'єкти, інші учасники зобов'язані виконувати встановлені правила і вимоги. Розуміння складу суб'єктів митного контролю допомагає краще усвідомити механізм його функціонування та взаємозв'язок між державою і бізнесом у сфері міжнародної торгівлі.

У табл. 6.1 наведені суб'єкти митного контролю [1, 2].

Таблиця 6.1

Суб'єкти митного контролю

Група суб'єктів	Представники
Контролюючі органи	- Державна митна служба України; - Державна прикордонна служба України; - Служба безпеки України (у межах компетенції); - інші контролюючі органи відповідно до законодавства
Підконтрольні суб'єкти	- фізичні особи, які переміщують товари через митний кордон; - юридичні особи — суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності; - декларанти і їхні представники; - перевізники та експедитори; - власники та розпорядники складів тимчасового зберігання; - оператори поштового зв'язку
Інші учасники	- митні брокери; - уповноважені економічні оператори; - банки та інші фінансові установи

Митний контроль охоплює різні етапи і форми перевірки залежно від часу, обсягу і характеру контрольних дій. Його організація спрямована на баланс між ефективністю державного нагляду і спрощенням процедур для учасників зовнішньоекономічної діяльності. Розподіл митного контролю за часом, обсягом, формою проведення та спеціальними методами дає змогу гнучко реагувати на ризики, запобігати порушенням і водночас забезпечувати швидкість і прозорість митних процедур.

У дод. 1 наведено форми і види митного контролю [1].

За часом проведення митного контролю:

1. Попередній контроль — здійснюваний до подання митної декларації за рахунок аналізу попередньої інформації (експертна оцінка, перевірка документів).
2. Поточний контроль — здійснюваний безпосередньо під час митного оформлення товарів і транспортних засобів (огляд, документальна перевірка).
3. Подальший контроль — після завершення митного оформлення (постмитний аудит, перевірки, ревізії).

За обсягом контролю:

1. Суцільний контроль — митний контроль усіх товарів, транспортних засобів без винятку, крім випадків звільнення від контролю за законодавством.
2. Вибірковий контроль — застосовуваний на основі системи управління ризиками, коли контроль здійснюють по вибірках товарів, які можуть мати підвищений ризик порушень.

За формою проведення митного контролю (ст. 336 МКУ):

1. Документальна перевірка — перевірка документів і відомостей, необхідних для здійснення контролю.
2. Фактичний контроль — перевірка (огляд, переогляд) товарів, транспортних засобів, особистих речей громадян.
3. Часткове обстеження товарів — огляд вибірових місць і пакетів вантажу.
4. Повне обстеження товарів — огляд всіх місць і пакувань вантажу.
5. Лабораторні дослідження — проведення науково-технічних досліджень товарів для визначення їхніх характеристик, складу, відповідності документам.

Спеціальні форми митного контролю:

1. Двоканальна система митного контролю для громадян — символізована системою зеленого та червоного коридорів, що дає змогу оптимізувати контроль, прискорюючи пропускання осіб із відсутністю вантажів або мінімальним ризиком.

2. Контроль із застосуванням технічних засобів — використання рентгенівських сканерів, детекторів, вагових терезів, стаціонарних і мобільних пристроїв для спрощення і прискорення процедур.

3. Супроводження митних вантажів — контроль перевезення під митним контролем, що забезпечує цілісність вантажу в процесі експорту чи транзиту.

Документи митного контролю є основним інструментом для забезпечення законності зовнішньоекономічних операцій. Вони визначають правовий статус товарів і транспортних засобів, підтверджують їхню вартість, походження, якість і безпеку. Саме завдяки правильно оформленим документам митні органи можуть здійснювати ефективний контроль, а суб'єкти зовнішньої торгівлі — уникати затримок і правових порушень. У цьому розділі розглянуто основні види документів, що застосовують для міжнародних перевезень і митних процедур.

Основні документи митного контролю [1-3]:

- **митна декларація (МД)** — основний документ, що визначає правовий статус товару або транспортного засобу для митного оформлення; може бути основною або додатковою формою;

- **додаткова митна декларація** — застосовують для внесення додаткової інформації після подання основної декларації;

- **декларація митної вартості** — подають для підтвердження ціни товару згідно зі встановленими правилами, що внесена в окремий документ або є частиною МД, якщо це передбачено законодавством.

Транспортні документи (залежно від виду транспорту) [12, 13]:

- автомобільний транспорт: вантажна накладна, договірна форма CMR;
- залізничний транспорт: залізнична накладна (наприклад для міжнародних перевезень — CIM);
- авіаційний транспорт: авіавантажна накладна (Air Waybill, AWB);
- морський транспорт: коносамент (Bill of Lading);
- міжнародні перевезення: книжка МДП (Carnet TIR), а також інші карнети — ATA, CPD, залежно від режиму і типу вантажу.

Дозвільні документи (залежно від товару і режиму):

- сертифікати відповідності (технічні, санітарні і т. п.);
- ліцензії на певні види товарів, якщо це передбачено законодавством;
- ветеринарні та фітосанітарні свідоцтва;
- дозволи на ввезення/вивезення особливо контрольованих товарів.

Митний контроль здійснюваний у чіткій послідовності процедур, які забезпечують прозорість і законність переміщення товарів через митний кордон. Кожен етап — від подання попередньої інформації до випуску вантажу — має важливе значення для захисту економічних інтересів держави і дотримання правил міжнародної торгівлі. Процедури митного контролю поєднують як документальні, так і фактичні заходи перевірки, що дає змогу знизити ризики порушень, забезпечити справедливе нарахування митних платежів і водночас створити умови для швидкого та зручного митного оформлення.

Процедури митного контролю [2]:

1. Попереднє інформування — подання попередньої інформації про вантаж до митних органів (обов'язковий етап для ефективного планування контролю).
2. Подання митної декларації і супровідних документів.

3. Реєстрація митної декларації митним органом і початок митного контролю.

4. Проведення митного контролю, який включає:

- перевірку документів;
- митний огляд за необхідності (частковий або повний);
- відбір зразків для лабораторних досліджень;
- визначення митної вартості товару;
- нарахування і сплату митних платежів;
- визначення митного режиму і фактичне оформлення вантажу.

5. Випуск товарів (акта дозвільного документа вручення товарів) митним органом після завершення процедур.

Митний контроль є невід'ємною складовою гарантування економічної безпеки держави і дотримання встановлених правил переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон. Його мета полягає не лише у виявленні можливих порушень, але і створенні прозорих умов для ведення зовнішньоекономічної діяльності, захисті національних інтересів, здоров'я та безпеки громадян. Для досягнення цих цілей митні органи застосовують комплекс заходів контролю, які охоплюють як перевірку документів і усне опитування учасників переміщення, так і безпосередній огляд товарів, транспортних засобів і вантажних приміщень. У разі потреби ведуть облік товарів, перевіряють системи звітності, викликають відповідальних осіб або навіть знімають залишки продукції.

Кожен із заходів має чітке правове підґрунтя, логіку застосування та спрямований на забезпечення законності у сфері митних правовідносин.

До заходів митного контролю належать [2]:

- перевірка поданих документів і відомостей про товари і транспортні засоби;
- усне опитування суб'єктів, які беруть участь у переміщенні;
- огляд, переогляд товарів і транспортних засобів, а також вантажних приміщень;

- облік товарів, що переміщуювані через митний кордон;
- перевірка системи обліку і звітності заявника;
- виклик посадових осіб або відповідальних за переміщення товару;
- зняття залишків товарів у випадках порушень або в рамках подальшого контролю.

Заходи митного контролю охоплюють як документальні, так і фактичні дії, що дає змогу комплексно перевіряти законність переміщення товарів і транспортних засобів. Їхня сукупність спрямована на забезпечення прозорості, своєчасне виявлення порушень та ефективний захист економічних інтересів держави.

6.2. Використання технічних засобів для митного контролю

Для підвищення ефективності та оперативності контролю широко використовують сучасні технічні засоби, які допомагають зменшити людський фактор, покращити якість огляду і фіксації порушень, а також скоротити час митного оформлення.

Законодавча база щодо використання технічних засобів митного контролю визначена в Митному кодексі України (ст. 324) [1] і відповідних постановах Кабінету Міністрів, які регламентують порядок застосування технічних і спеціальних засобів контрольної діяльності, безпеку для людей і навколишнього середовища.

Класифікація технічних засобів митного контролю [2, 15]

Технічні засоби поділяють на три основні групи:

1. Пошукові засоби. Використовують для виявлення прихованих предметів і контрабанди:
 - рентгенівські апарати і сканувальні установки для неруйнівного контролю товарів і транспортних засобів;
 - металопшукачі (стаціонарні і переносні);

- оглядові дзеркала, ендоскопи, ультрафіолетові ліхтарі;
- детектори наркотиків, вибухівки, біосенсиори.

2. Засоби ідентифікації. Забезпечують визначення якісних і кількісних характеристик товарів:

- електронні ваги (для перевірки ваги вантажів, дорогоцінних металів);
- хімічні реактиви для аналізу речовин;
- системи зважування транспортних засобів, системи автодетекції номерів.

3. Засоби аудіовізуального контролю. Забезпечують фото- і відеофіксацію митних процедур для контролю прозорості і документування:

- відеокамери, системи відеоспостереження;
- фотоапарати;
- пристрої відеоаналітики, автоматичне зчитування номерних знаків.

Функції технічних засобів:

- виявлення нелегальних товарів і порушень митних правил;
- підвищення об'єктивності і прозорості митних процедур;
- скорочення часу огляду і митного оформлення;
- збір доказової бази в разі порушень.

До основних переваг належать підвищення швидкості процедур, зниження корупційних ризиків, більша точність і безпека.

Виклики пов'язані з високою вартістю обладнання.

У процесі здійснення митного контролю важливим є використання сучасних технічних засобів, які допомагають підвищити ефективність і швидкість перевірок. Вони гарантують можливість неруйнівного огляду, фіксації процедур, контролю ваги чи виявлення небезпечних і заборонених предметів.

Разом із тим кожен технічний засіб має свої особливості, переваги та обмеження, що визначає сферу його оптимального застосування. У табл. 6.2

наведено основні технічні засоби митного контролю, їхнє призначення та характеристики [14].

Таблиця 6.2

Основні технічні засоби митного контролю, їхнє призначення та характеристики

Номер	Технічний засіб	Призначення	Предмет контролю	Переваги	Недоліки
1	Рентген-апарат	Неруйнівний огляд вмісту вантажу	Контейнери, пакунки	Швидкий, необ'єктивний контроль	Висока вартість, потребує спеціалізованого персоналу
2	Металошукач	Виявлення металевих предметів	Багаж, вантажі	Простий і мобільний	Обмежений радіус дії
3	Відеокамери	Відеофіксація митних процедур	Усі об'єкти	Підвищує прозорість	Не дає детальної інформації про вміст вантажу
4	Системи зважування	Контроль ваги вантажів і ТЗ	Транспортні засоби	Автоматичний контроль	Не визначає вміст
5	Детектори наркотиків	Виявлення заборонених речовин	Поштові та вантажні посилки	Висока точність	Потребує часу на аналіз

В Україні триває впровадження комплексних систем митного контролю, інтегрують відеофіксацію, розширюють використання систем сканування і зважування, застосовують портативні пристрої для оперативних перевірок, розробляють підходи щодо аналізу великих даних для виявлення ризиків і оптимізації процедур.

Контрольні запитання

1. Який контролюючий орган не входить до групи суб'єктів митного контролю?
2. Який тип контролю застосовують для прискорення проходження пасажирів із мінімальним ризиком?
3. Яка форма митного контролю, відповідно до ст. 336 МКУ, передбачає перевірку документів без фізичного огляду товарів?
4. Який етап митного контролю передбачає постмитний аудит?
5. Що належить до спеціальних форм митного контролю?
6. Який тип контролю передбачає перевірку лише окремих місць у вантажі?
7. Який тип контролю здійснюваний після завершення митного оформлення?
8. Що є метою супроводження митних вантажів?
9. Який принцип митного контролю передбачає рівне ставлення до суб'єктів незалежно від країни походження?
10. Який документ підтверджує ціну товару з митним оформленням?
11. Який технічний засіб гарантує неруйнівний огляд вмісту вантажу?
12. Який із засобів належить до аудіовізуального контролю?
13. До якого виду технічних засобів належить детектор наркотиків?
14. Який документ використовують для морських перевезень як підтвердження права власності на вантаж?

Розділ 7. ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

7.1. Мета і порядок створення зон митного контролю

Зона митного контролю (ЗМК) – це спеціально відведене місце, де митні органи здійснюють [1, 16]:

- необхідні митні формальності відносно зовнішньоекономічних вантажів і транспортних засобів, які здійснюють перевезення цих вантажів;
- заходи, пов'язані з виявленням, попередженням і припиненням контрабанди і порушень митних правил.

ЗМК створюють у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, залізничних станціях і територіях підприємств, вільних митних зон, митних складів, складів тимчасового зберігання, а також в інших місцях зі спеціальними митними режимами [16].

Порядок створення зони митного контролю визначає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, - Кабінет Міністрів України.

Із 7 листопада 2023 року митне оформлення товарів і транспортних засобів без заїзду в зону митного контролю не здійснюють. Ці вимоги є обов'язковими для забезпечення належного контролю та дотримання митних процедур. Також обов'язковим є накладення пломб на експортні вантажі. Це запобігає несанкціонованому доступу до вантажу під час транспортування та гарантує дотримання вимог законодавства щодо переміщення товарів через митний кордон. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності контролю та прозорості митних операцій.

За режимом функціонування ЗМК поділяють на постійні та тимчасові [1, 16].

Постійні зони митного контролю створюють у разі регулярного розміщення на їхній території товарів, що підлягають митному контролю.

Постійні ЗМК мають чітко визначені та позначені межі, функціонують на постійній основі, обладнані необхідною інфраструктурою та мають встановлений графік роботи.

Прикладами постійних ЗМК є зони митного контролю в морських портах, аеропортах, на залізничних станціях міжнародного сполучення та митні склади.

Тимчасові зони митного контролю утворюють на час здійснення митного контролю в місцях, де товари знаходяться нерегулярно.

Тимчасові ЗМК створюють ситуативно, вони функціонують обмежений час і припиняють існування після завершення митних процедур.

Приклади тимчасових ЗМК: купе залізничного вагона під час митного огляду, стоянка автотранспортного засобу, місце проведення виставки з іноземними експонатами, територія проведення разових зовнішньоекономічних операцій [16].

Межі зон митного контролю в пунктах пропуску через державний кордон України визначають митні органи за погодженням із відповідними органами охорони державного кордону та адміністраціями морських (річкових) портів, аеропортів, залізничних станцій. В інших місцях на митній території України митні органи в зонах своєї діяльності самостійно визначають межі зон митного контролю [1].

Зони митного контролю позначають за допомогою:

- табличок – інформаційні стенди з описом режиму зони;
- знаків – спеціальні дорожні та інформаційні знаки;
- написів – маркування на території, огорожах, будівлях.

Написи на табличках мають бути двомовними (українською та англійською мовами). Проте на пунктах пропуску міжнародного сполучення іноді використовують три мови, наприклад українську,

англійську та румунську або молдовську. Це пояснюють тим, що не всі іноземні громадяни, зокрема громадяни сусідніх держав, добре володіють українською чи англійською, тому додаткова мова допомагає уникнути непорозумінь.

7.2. Розміщення споруд і об'єктів у зонах митного контролю

Для здійснення заходів митного контролю ЗМК зазвичай потрібна наявність таких основних елементів [16]:

- службові приміщення для працівників митного органу (митниці);
- місця для розвантаження, перевантаження та навантаження вантажів;
- місце проведення митного огляду з наявністю технічних засобів контролю;
- майданчик для стоянки транспортних засобів;
- склади тимчасового зберігання;
- майданчик для стоянки затриманих транспортних засобів;
- відповідна інфраструктура транспортного руху або пасажиропотоку;
- інше.

Споруди та об'єкти, що належать державним органам, уповноваженим здійснювати контроль вантажів (прикордонний, ветеринарний, фітосанітарний, санітарно-епідеміологічний та інші), розміщені в зонах митного контролю, створених у межах пунктів пропуску через державний кордон України, із дозволу Митної служби України, Державної прикордонної служби та Міністерства інфраструктури.

Завдання таких державних органів: перевірка підконтрольних вантажів, проведення будь-яких лабораторних дослідів, взяття проб і зразків тощо, для чого потрібні спеціальні споруди та місця проведення зазначених заходів: лабораторії, службові приміщення, карантинні зони та інше.

Основні вимоги щодо розташування в ЗМК складських та інших функціональних приміщень [16]:

- виключення будь-якої можливості вилучення товарів, які перебувають під митним контролем;
- конструкції та обладнання приміщень мають сприяти збереженню товарів.

7.3. Режим зони митного контролю

Режим зони митного контролю – це встановлені законодавством України з питань державної митної справи приписи, заборони та/або обмеження щодо перебування в зоні митного контролю товарів, транспортних засобів комерційного призначення та громадян, розташування в ній споруд і об'єктів, а також проведення в цій зоні господарських робіт [1].

Іншими словами, режим зони митного контролю розуміють як порядок доступу та перебування в ній [16]:

- службових осіб, які безпосередньо забезпечують процес митного контролю та оформлення;
- осіб, які проходять митний контроль;
- осіб, які уповноважені надавати для контролю транспортні засоби та вантажі;
- посадових осіб інших державних органів, які беруть участь у процесі митного контролю;
- порядок переміщення товарів за межі зони після закінчення митного контролю.

Мета дотримання режиму ЗМК – заборона доступу до ЗМК осіб, не причетних до здійснення митного контролю, створення умов для роботи і захисту особового складу та майна від можливих протиправних посягань [16].

Найбільш простий спосіб підтримання режиму ЗМК – створення системи перепусток окремо для транспортних засобів, окремо для осіб, присутність яких у ЗМК пов’язана з виконанням службових обов’язків (за службовими посвідченнями).

Проведення господарських робіт у зоні митного контролю, переміщення через межі зони митного контролю і в межах цієї зони товарів, транспортних засобів, громадян, які не перетинають митний кордон України, посадових осіб інших, крім митниць, державних органів, відбуваються з дотриманням режиму зони митного контролю і можливі тільки з письмового дозволу керівника відповідної митниці (митного поста) або особи, яка виконує його обов’язки, а в зонах митного контролю, розташованих у пунктах пропуску через державний кордон України, крім того, за погодженням із начальником відповідного органу охорони державного кордону (прикордонного загону) [16].

Перед початком проведення господарських робіт зацікавлена особа подає до митниці письмову заяву, у якій:

- визначає перелік робіт;
- надає список виконавців цих робіт;
- визначає перелік технічних засобів, приладів, інструментів, іншого обладнання, матеріалів, які будуть застосовані або використані;
- за необхідності зазначає технології і строки виконання робіт.

Під час проведення відповідних робіт рекомендовано на території, де виконують такі роботи, встановити тимчасовий спеціальний режим зони митного контролю, який передбачає виконання робіт під наглядом посадових осіб митниці.

На відповідні митниці (митні пости) покладено:

- забезпечення схоронності товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщують через митний кордон України;
- дотримання режиму зони митного контролю;
- гарантування безпеки громадян;
- забезпечення законності та правопорядку в зоні митного контролю.

Митні органи в межах своїх повноважень мають право застосовувати примусові заходи для порушників режиму зони митного контролю: у примусовому порядку зупиняти і повертати в зони митного контролю транспортні засоби та громадян, які без дозволу митних органів увійшли із зони митного контролю на митну територію України.

Перелік примусових заходів, а також порядок їх застосування встановлює МКУ відповідно до законодавства України.

Контрольні запитання

1. У чому полягає основна мета створення зон митного контролю?
2. Хто ухвалює рішення про створення зони митного контролю?
3. У яких місцях можна створювати зони митного контролю?
4. Які органи здійснюють координацію роботи в межах зон митного контролю?
5. Який основний документ визначає порядок створення зон митного контролю?
6. Що визначає режим зони митного контролю?
7. Яка особливість режиму зони митного контролю?
8. Хто має право перебувати в зоні митного контролю без спеціального дозволу?
9. Хто визначає межі зони митного контролю в морських портах?
10. Для чого в зоні митного контролю застосовують технічні засоби?
11. Які об'єкти можуть бути розміщені в зоні митного контролю?
12. Який документ фіксує порядок доступу осіб у зону митного контролю?
13. У яких випадках зони митного контролю можуть бути ліквідовані?
14. Хто здійснює контроль за дотриманням режиму в зоні митного контролю?
15. Які споруди заборонено розміщувати в зоні митного контролю без погодження з митницею?
16. У яких випадках створюють тимчасову зону митного контролю?

Розділ 8. МИТНІ РЕЖИМИ

8.1. Поняття митного режиму, його види і значення

Митний режим – це сукупність положень, що визначають статус товарів і транспортних засобів, які переміщують через митний кордон. Митний режим встановлює порядок переміщення товарів через митний кордон залежно від призначення товару, умов знаходження його на митній території, або за її межами, встановлює межі, у яких можна використовувати товар, права та обов’язки осіб, які переміщують товар, вимоги щодо товару, стосовно конкретного режиму.

За МКУ, п. 25 ч. 1 ст. 4, митний режим – комплекс взаємопов’язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їхній правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення (рис. 8.1) [1].

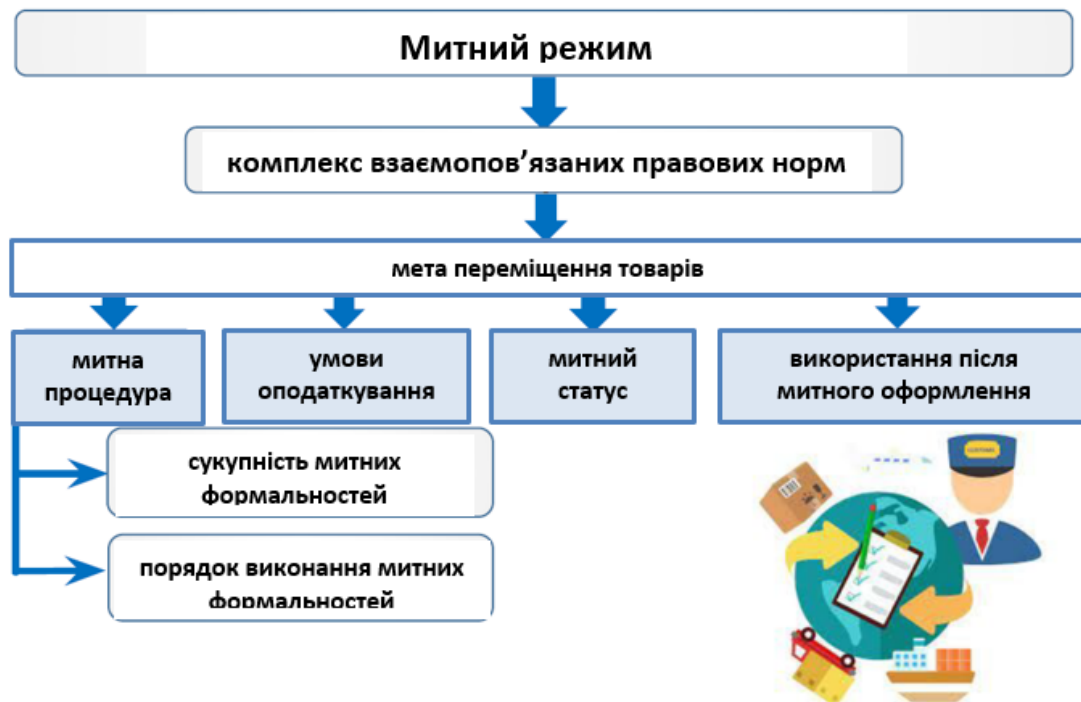

Рис. 8.1. Митний режим

Відповідно до мети переміщення товарів через митний кордон України Митним кодексом передбачені такі види митного режиму (рис. 8.2) [1]:

- 1) імпорт (випуск для вільного обігу);
- 2) реімпорт;
- 3) експорт (остаточне вивезення);
- 4) реекспорт;
- 5) транзит;
- 6) тимчасове ввезення;
- 7) тимчасове вивезення;
- 8) митний склад;
- 9) вільна митна зона;
- 10) безмитна торгівля;
- 11) переробка на митній території;
- 12) переробка за межами митної території;
- 13) знищення або руйнування;
- 14) відмова на користь держави.

Рис. 8.2. Види митних режимів

На митні режими покладено виконання таких функцій [17]:

- регламентація порядку переміщення через митний кордон товару залежно від призначення товару;
- визначення умов перебування товару в межах або поза межами митної території;
- окреслення умов, у яких можна використовувати товар;
- встановлення прав і обов'язків осіб, які переміщують товар через кордон;
- визначення вимог щодо товару, що розміщений у певний митний режим.

Митні режими можна класифікувати за рядом ознак (рис. 8.3) [18]:

1. Митні режими, що використовують у зовнішньоторговельній діяльності для продажу вітчизняних товарів за кордон і з ввезенням іноземних товарів на територію України: експорт, реекспорт, тимчасове ввезення та вивезення, імпорт, реімпорт.

2. Митні режими, за яких переміщення товарів поєднано зі здійсненням митницею операцій в інтересах організацій та осіб із надання певних послуг: режими митного складу та магазину безмитної торгівлі.

3. Митні режими, за яких товари переміщують для проведення процесу переробки в іншій країні: переробка на митній території; переробка за межами митної території.

4. Митні режими, пов'язані з припиненням зовнішньоекономічної діяльності: відмова на користь держави; знищення або руйнування.

5. Митні режими, здійснення яких відбувається без сплати митних платежів і застосування методів нетарифного впливу: транзит; спеціальна митна зона, митний склад.

Найбільш поширеними видами митного режиму є режими експорту та імпорту товарів, транспортних засобів, робіт і послуг.

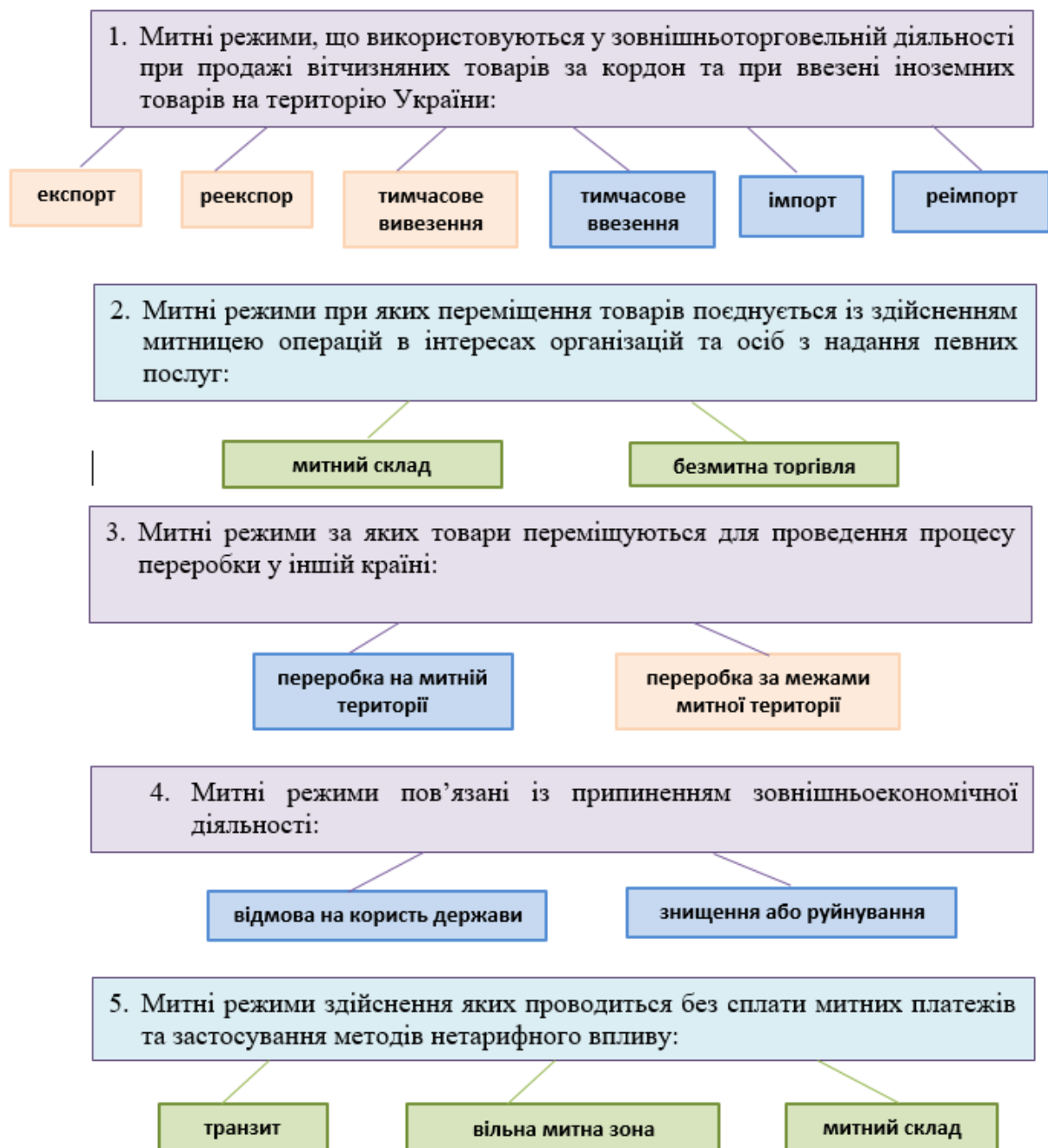

Рис. 8.3. Класифікація митних режимів за рядом ознак

Декларант самостійно визначає митний режим товарів і транспортних засобів, що переміщують через митний кордон України, відповідно до мети їх переміщення та на підставі документів, що подають митному органу для здійснення митного контролю і митного оформлення.

Зміну митного режиму допускають за умови виконання всіх належних процедур щодо заявленого режиму, дотримання вимог законодавства щодо

тарифних і нетарифних заходів регулювання та подання митному органу для здійснення митного контролю та митного оформлення відповідних документів, що підтверджують заявлений режим.

Питання, пов'язані зі здійсненням митного контролю відповідно до заявленого митного режиму, регулює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи, який визначає порядок здійснення такого контролю та надає роз'яснення щодо застосування відповідних митних процедур [1].

За митним статусом товари поділяють на українські та іноземні. Усі товари на митній території України (за винятком територій вільних митних зон) вважають такими, що мають статус українських товарів, якщо відповідно до Митного Кодексу не встановлено, що такі товари не є українськими [1].

8.2. Характеристика митних режимів

Імпорт (випуск для вільного обігу) (ІМ 40) (глава 13 МКУ)

Імпорт (випуск для вільного обігу) – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, і виконання всіх необхідних митних формальностей випускають для вільного обігу на митній території України [1].

Митний режим імпорту може бути застосований до товарів, що надходять на митну територію України, і товарів, що зберігаються під митним контролем або поміщені в інший митний режим, а також до продуктів переробки товарів, поміщених у митний режим переробки на митній території.

Для поміщення товарів у митний режим імпорту особа, на яку покладено дотримання вимог митного режиму, повинна [1]:

1) подати митному органу, що здійснює випуск товарів, документи на такі товари;

2) сплатити митні платежі, якими відповідно до законів України обкладають товари під час ввезення на митну територію України в режимі імпорту;

3) виконати встановлені відповідно до законодавства вимоги щодо заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Товари, поміщені в митний режим імпорту, набувають статусу українських товарів.

Реімпорт (ІМ 41) (глава 14 МКУ)

Реімпорт – це митний режим, відповідно до якого товари, що були вивезені або оформлені для вивезення за межі митної території України, випускають у вільний обіг на митній території України зі звільненням від сплати митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, і без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [1].

Митний режим реімпорту може бути застосований до товарів, що надходять на митну територію України, і товарів, що зберігаються під митним контролем або поміщені в інший митний режим.

У митний режим реімпорту можуть бути поміщені такі товари [1]:

1) були вивезені за межі митної території України в митному режимі тимчасового вивезення та ввезені на цю територію до завершення строку дії цього митного режиму в тому самому стані, у якому вони були вивезені, крім природних змін їхніх якісних і/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання, а також змін, що допускають у разі використання таких товарів у митному режимі тимчасового вивезення;

2) були вивезені за межі митної території України в митному режимі переробки за межами митної території та ввезені на цю територію до

завершення строку дії цього митного режиму в тому самому стані, у якому вони були вивезені, крім природних змін їхніх якісних і/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання;

3) були поміщені в митний режим експорту (остаточного вивезення) і повернені особі, яка їх експортувала, у зв'язку з невиконанням (неналежним виконанням) умов зовнішньоекономічного договору, згідно з яким ці товари поміщували в режим експорту, або з інших обставин, що перешкоджають виконанню цього договору, якщо ці товари:

а) повертаються на митну територію України у строк, що не перевищує шести місяців із дати вивезення їх за межі цієї території в митному режимі експорту;

б) перебувають у такому самому стані, у якому вони оформлені в митний режим експорту, крім природних змін їхніх якісних і/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування, зберігання та використання (експлуатації), унаслідок якого були виявлені недоліки, що спричинили реімпорт товарів.

Українські товари, поміщені в митний режим реімпорту, зберігають статус українських товарів.

Експорт (глава 15 МКУ) (ЕК 10)

Експорт (остаточне вивезення) – це митний режим, відповідно до якого українські товари випускають для вільного обігу за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення [1].

Митний режим експорту може бути застосований до товарів, що призначені для вивезення за межі митної території України, і товарів, що вже вивезені за межі цієї території та перебувають під митним контролем, за винятком товарів, заборонених до поміщення в цей митний режим відповідно до законодавства.

Для поміщення товарів у митний режим експорту особа, на яку покладено дотримання вимог митного режиму, повинна [1]:

1) подати митному органу, що здійснює випуск товарів у митному режимі експорту, документи на такі товари;

2) сплатити митні платежі, якими відповідно до законодавства обкладають товари під час вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту;

3) виконати вимоги щодо застосування передбачених законодавством заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

4) у випадках, встановлених законодавством, подати митному органу дозвіл на проведення зовнішньоекономічної операції з вивезення товарів у третю країну (реекспорт).

Товари, поміщені в митний режим експорту, втрачають статус українських товарів із моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України.

Реекспорт (глава 16 МКУ) (ЕК 11)

Реекспорт – це митний режим, відповідно до якого товари, що були раніше ввезені на митну територію України або територію вільної митної зони, вивозять за межі митної території України без сплати вивізного мита і без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [1].

Митний режим реекспорту може бути застосований до товарів, які з ввезенням на митну територію України мали статус іноземних, а також [1]:

1) після ввезення на митну територію України перебували під митним контролем і не були поміщені в митний режим (у тому числі через обмеження чи заборони щодо ввезення таких товарів на митну територію України);

2) були поміщені в митний режим тимчасового ввезення та вивезені за межі митної території України в тому самому стані, у якому вони були ввезені на митну територію України, крім природних змін їхніх якісних і/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та

зберігання, а також змін, що допускають у разі використання таких товарів у митному режимі тимчасового ввезення;

3) були поміщені в митний режим переробки на митній території та вивезені за межі митної території України в тому самому стані, у якому вони були ввезені на митну територію України, крім природних змін їхніх якісних і/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання, або у вигляді продуктів їх переробки;

4) були поміщені в митний режим митного складу та вивезені за межі митної території України в тому самому стані, у якому вони були ввезені на митну територію України, крім природних змін їхніх якісних і/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування та зберігання;

5) були поміщені в митний режим імпорту і повернені нерезиденту – стороні зовнішньоекономічного договору, згідно з яким ці товари поміщували в цей режим, у зв'язку з невиконанням (неналежним виконанням) умов цього договору або з інших обставин, що перешкоджають його виконанню, якщо ці товари:

а) вивозять протягом шести місяців із дати поміщення їх у митний режим імпорту;

б) перебувають у тому самому стані, у якому вони були ввезені на митну територію України, крім природних змін їхніх якісних і/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування, зберігання та використання (експлуатації), унаслідок якої були виявлені недоліки, що спричинили реекспорт товарів;

б) визнані помилково ввезеними на митну територію України.
Іноземні товари, поміщені в митний режим реекспорту, зберігають статус іноземних товарів.

Транзит (глава 17 МКУ) (ТР 80/81)

Транзит – це митний режим, відповідно до якого товари та/або транспортні засоби комерційного призначення переміщують під митним

контролем між двома митними органами України або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання цих товарів, без сплати митних платежів і без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [1].

Переміщення товарів у митному режимі транзиту здійснюють як прохідний або внутрішній транзит, або каботаж (рис. 8.4) [17].

Митний режим транзиту застосовують до товарів, які переміщують [1]:

1) прохідним транзитом від пункту ввезення (пропуску) на митну територію України до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України (у тому числі в межах одного пункту пропуску через державний кордон України);

2) внутрішнім транзитом або каботажом:

а) від пункту ввезення (пропуску) на митну територію України до митного органу, розташованого на митній території України;

б) від митного органу, розташованого на митній території України, до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України;

в) від одного пункту, розташованого на митній території України, до іншого пункту, розташованого на митній території України, у тому числі якщо частина цього переміщення проходить за межами митної території України;

г) від штучного острова, установки або споруди, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширена виключна юрисдикція України, до митного органу, розташованого на території України, зайнятій сушею, та у зворотному напрямку.

На рис. 8.5 наведено схему переліку основних документів, які використовують для декларування товарів у митному режимі транзиту залежно від виду транспорту (авіаційного, морського, залізничного та автомобільного) [18].

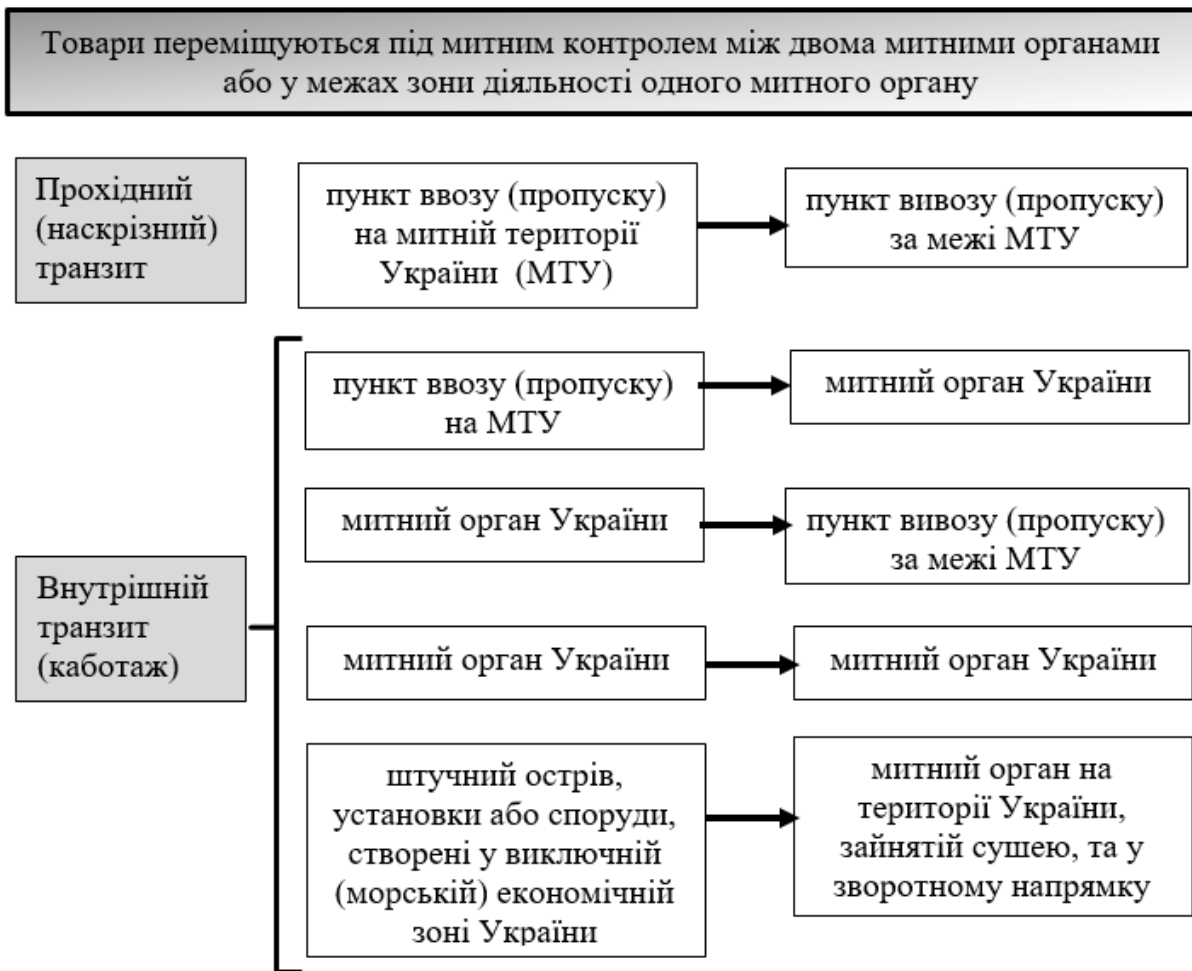

Рис. 8.4. Види транзиту і маршрути переміщення товарів під митним контролем в Україні (прохідний і внутрішній транзит)

Встановлюють такі *строки транзитних перевезень* залежно від виду транспорту [1]:

- 1) для автомобільного транспорту - **10 діб** (у разі переміщення в зоні діяльності одного митного органу – **п'ять діб**);
- 2) залізничного транспорту - **28 діб**;
- 3) авіаційного транспорту – **п'ять діб**;
- 4) морського та річкового транспорту – **20 діб**;
- 5) трубопровідного транспорту – **31 доба**;
- 6) трубопровідного транспорту (із перевантаженням на інші види транспорту) – **90 діб**.

Рис. 8.5. Основні документи, які використовують для декларування товарів у митному режимі транзиту

До строків не включають [1]:

- 1) час дії обставин непереборної сили або аварії, зазначених у ст. 192 Митного кодексу;
- 2) час зберігання товарів під митним контролем (за умови інформування митного органу, який контролює їх переміщення);
- 3) час, необхідний для здійснення інших операцій із товарами (за умови інформування митного органу, який контролює переміщення цих товарів).

Іноземні товари, поміщені в митний режим транзиту, зберігають статус іноземних товарів. Українські товари, поміщені в митний режим транзиту, зберігають статус українських товарів.

Тимчасове ввезення (глава 18 МКУ) (ІМ 31)

Тимчасове ввезення – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари, транспортні засоби комерційного призначення ввозять для конкретних цілей на митну територію України з умовним повним або частковим звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності і підлягають реекспорту до завершення встановленого строку без будь-яких змін, за винятком звичайного зносу в результаті їх використання [1].

Митний режим тимчасового ввезення може бути застосований до товарів, що надходять на митну територію України, і товарів, що зберігають під митним контролем або поміщені в інший митний режим, який передбачає їх перебування під митним контролем [1].

Для поміщення товарів у митний режим тимчасового ввезення особа, відповідальна за дотримання митного режиму, повинна [1]:

1) подати митному органу, що здійснює випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення в режимі тимчасового ввезення, документи на такі товари, транспортні засоби, що підтверджують мету їх тимчасового ввезення;

2) у випадках, передбачених законодавством, надати митному органу зобов'язання про реекспорт товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які тимчасово ввозять, у строки, встановлені митним органом;

3) подати митному органу дозвіл відповідного компетентного органу на тимчасове ввезення товарів, якщо отримання такого дозволу передбачено законодавством;

4) сплатити митні платежі.

Умови звільнення від оподаткування наведено на рис. 8.6 [18].

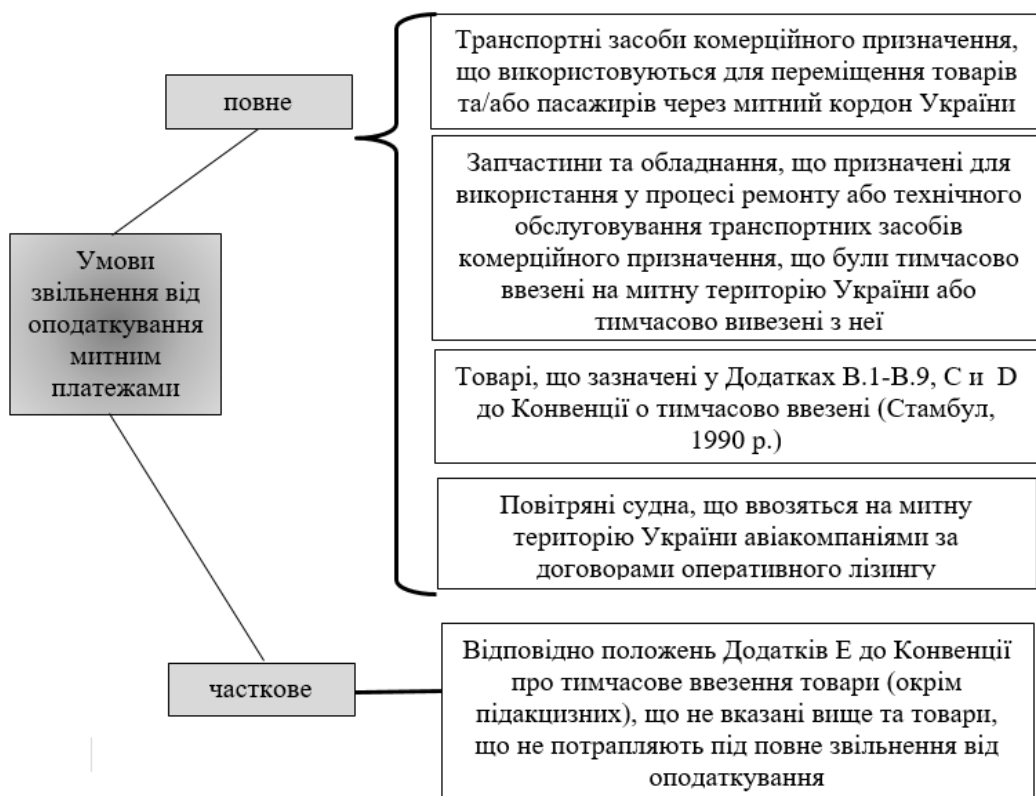

Рис. 8.6. Умови звільнення від оподаткування митним платежами в режимі тимчасового ввезення

Строк тимчасового ввезення товарів встановлює митний орган у кожному конкретному випадку, але не має перевищувати трьох років із дати поміщення товарів у митний режим тимчасового ввезення (рис. 8.7) [1, 18].

Строк тимчасового ввезення транспортних засобів комерційного призначення встановлює митний орган з урахуванням того, що ці транспортні засоби мають бути реекспортовані відразу ж після закінчення транспортних операцій, для яких вони були ввезені.

Забезпечення дотримання вимог митного режиму тимчасового ввезення відбувається за таких умов [1]:

- 1) застосування міжнародного митного документа (книжки А.Т.А. або книжки CPD), що містить чинну міжнародну гарантію сплати митних платежів, встановлених законодавством на імпорту товарів;
- 2) надання фінансової гарантії.

Іноземні товари, поміщені в митний режим тимчасового ввезення, зберігають статус іноземних товарів.

Митний режим тимчасового ввезення завершується реекспортом товарів, транспортних засобів комерційного призначення, поміщених у цей митний режим, або поміщенням їх в інший митний режим.

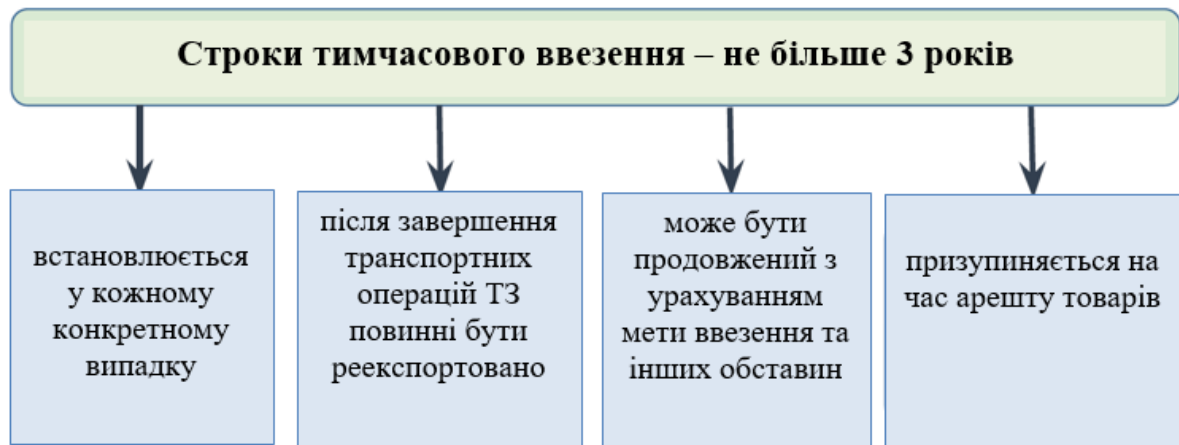

Рис. 8.7. Строки тимчасового ввезення

У разі тимчасового ввезення товарів з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами за кожний повний або неповний календарний місяць заявленого строку перебування на митній території України сплачують 3 % суми митних платежів, яка підлягала б сплаті в разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України, розрахованої на дату поміщення їх у митний режим тимчасового ввезення [17].

Суму митних платежів сплачують із поміщенням товарів у митний режим тимчасового ввезення та розраховують за встановлений митним органом строк дії цього митного режиму.

У такому самому порядку сплачують митні платежі в разі продовження строку тимчасового ввезення зазначених товарів відповідно до ст. 108 Митного кодексу [1].

Загальна сума митних платежів, яка підлягає сплаті за час перебування товарів у митному режимі тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами, не має перевищувати суму, яка підлягала б сплаті в разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України, розраховану на дату поміщення їх у митний режим тимчасового ввезення [1].

Сума митних платежів, сплачена на підставі умовного часткового звільнення від оподаткування митними платежами, поверненню не підлягає.

У разі випуску товарів, поміщених у митний режим тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами, у вільний обіг на митній території України або з передаванням таких товарів у користування іншій особі митні платежі сплачують в обсязі, передбаченому законодавством для ввезення цих товарів на митну територію України в митному режимі імпорту, за вирахуванням суми, уже сплаченої на підставі умовного часткового звільнення цих товарів від оподаткування митними платежами. При цьому за період, коли застосовували таке звільнення, підлягають сплаті відсотки з сум податкових зобов'язань, що підлягали б сплаті в разі, якщо б щодо таких сум надавали розстрочення податкових зобов'язань відповідно до розд. II Податкового кодексу.

Тимчасове вивезення (глава 19 МКУ) (ЕК 32)

Тимчасове вивезення — це митний режим, відповідно до якого українські товари або транспортні засоби комерційного призначення вивозять за межі митної території України з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності і підлягають реімпорту до завершення встановленого строку без будь-яких змін, за винятком звичайного зносу в результаті їх використання [1].

Митний режим тимчасового вивезення може бути застосований до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що безпосередньо вивозять за межі митної території України.

Для поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення в митний режим тимчасового вивезення особа, відповідальна за дотримання митного режиму, повинна [1]:

1) подати митному органу, що здійснює випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення в режимі тимчасового вивезення, документи на такі товари, транспортні засоби, що підтверджують мету їх тимчасового вивезення;

2) у випадках, передбачених законодавством, надати митному органу зобов'язання про реімпорт товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які тимчасово вивозять, у строки, встановлені митним органом;

3) подати митному органу дозвіл відповідного компетентного органу на тимчасове вивезення товарів, якщо отримання такого дозволу передбачено законодавством.

Українські товари, поміщені в режим тимчасового вивезення, зберігають статус українських товарів.

Строк тимчасового вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення встановлює митний орган у кожному конкретному випадку, але не має перевищувати трьох років із дати поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення в зазначений митний режим (рис. 8.8) [1].

З урахуванням мети тимчасового вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та інших обставин строк може бути продовжений відповідним митним органом [1].

Митний режим тимчасового вивезення завершується реімпортом товарів, транспортних засобів комерційного призначення, поміщених у цей митний режим, або поміщенням їх в інший митний режим.

Рис. 8.8. Строки тимчасового вивезення

Митний склад (глава 20 МКУ) (ІМ74)

Митний склад – це митний режим, відповідно до якого іноземні або українські товари зберігають під митним контролем з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [1].

Іноземні товари, поміщені в митний режим митного складу, зберігають статус іноземних товарів.

Українські товари, поміщені в митний режим митного складу, втрачають статус українських товарів із моменту відшкодування сум податку на додану вартість відповідно до положень Податкового кодексу України.

У митний режим митного складу можна поміщати будь-які товари, за винятком [1]:

- 1) товарів, заборонених до ввезення в Україну, вивезення з України і транзиту через територію України;
- 2) товарів, строк придатності для споживання або використання яких закінчився;

- 3) товарів, що надходять в Україну як гуманітарна допомога;
- 4) живих тварин;
- 5) електроенергії, що переміщувана лініями електропередачі.

Для поміщення товарів у митний режим митного складу митному органу подають митну декларацію, товарно-транспортний документ на перевезення та рахунок (інвойс) або інший документ, який визначає вартість товару [17].

Товари, що поміщують у митний режим митного складу, декларує митному органу утримувач митного складу [1].

Розміщують на митному складі товари, поміщені в інші, ніж митний склад, митні режими (транзиту, тимчасового ввезення, переробки на митній території, експорту, тимчасового вивезення, переробки за межами митної території) для їх зберігання, перевантаження або дозавантаження транспортного засобу, на підставі митної декларації, раніше оформленої відповідно до таких інших митних режимів, або документа, що її замінює, – накладної УМВС (СМГС), накладної ЦІМ (СІМ), накладної ЦІМ/УМВС (ЦИМ/СМГС, СІМ/СМГС), книжки МДП (Carnet TIR) тощо. У цьому разі поміщення таких товарів у митний режим митного складу не відбувається. Товари, що вивантажуються на митний склад і призначені для зберігання більше 90 днів, підлягають поміщенню в митний режим митного складу [17].

Митним органам для поміщення товарів у митний режим митного складу заборонено вимагати [1]:

- 1) подання інших, ніж передбачені в частинах другій і третій цієї статті, документів (у тому числі документів, які видають державні органи для здійснення митного контролю і митного оформлення товарів);
- 2) проведення видів контролю.

Строк зберігання товарів у митному режимі митного складу не може перевищувати 1095 днів від дня поміщення цих товарів у зазначений митний режим (рис. 8.9) [1].

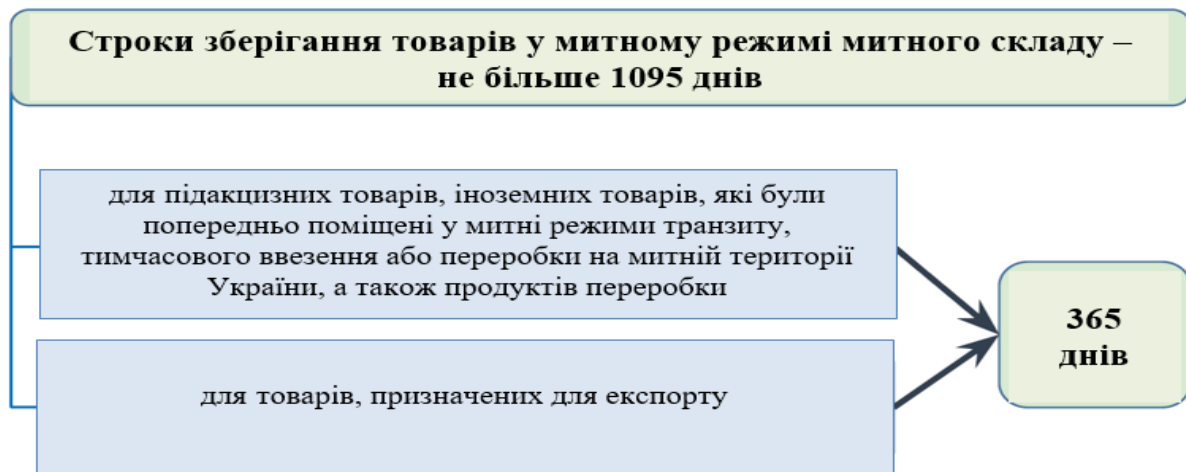

Рис. 8.9. Строк зберігання товарів у митному режимі митного складу

Строк зберігання в митному режимі митного складу підакцизних товарів, іноземних товарів, які були попередньо поміщені в митні режими транзиту, тимчасового ввезення або переробки на митній території України, а також продуктів переробки не може перевищувати 365 днів від дня поміщення їх у митний режим митного складу [1].

Іноземні товари, що зберігають у митному режимі митного складу, до закінчення строку їхньої придатності або строків зберігання, установлених частинами першою і другою цієї статті, мають бути задекларовані для ввезення на митну територію України в іншому митному режимі або реекспортовані. Якщо іноземні товари під час зберігання в митному режимі митного складу були зіпсовані або пошкоджені внаслідок аварії чи дії обставин непереборної сили, такі товари за умови належного підтвердження зазначених фактів дозволено декларувати для вільного обігу на митній території України так, ніби вони були ввезені в зіпсованому (пошкодженому) стані.

Строк зберігання в митному режимі митного складу товарів, призначених для експорту, не може перевищувати одного року з дати поміщення їх у цей режим. До закінчення зазначеного строку такі товари мають бути вивезені за межі митної території України.

Із товарами, що зберігають на митному складі, без дозволу митного органу можна проводити прості складські операції, необхідні для забезпечення збереження цих товарів [18]:

- 1) переміщення товарів у межах складу з метою раціонального розміщення;
- 2) чищення;
- 3) провітрювання;
- 4) створення оптимального температурного режиму зберігання;
- 5) сушіння (у тому числі зі створенням потоку тепла);
- 6) захист від корозії;
- 7) боротьба із шкідниками;
- 8) інвентаризація.

Вільна митна зона (глава 21 МКУ) (ІМ 25)

Вільна митна зона – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари ввозять на територію вільної митної зони та вивозять із цієї території за межі митної території України зі звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а українські товари ввозять на територію вільної митної зони з оподаткуванням митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання [1].

Товари, поміщені в митний режим вільної митної зони, протягом усього строку перебування в цьому режимі перебувають під митним контролем.

Іноземні товари, поміщені в митний режим вільної митної зони, зберігають статус іноземних товарів.

Товари, виготовлені (вироблені, одержані) у вільній митній зоні, мають статус іноземних товарів, і їх вважають такими, що поміщені в митний режим вільної митної зони.

Українські товари, поміщені в митний режим вільної митної зони, отримують статус іноземних товарів.

Операції з поміщеними в митний режим вільної митної зони товарами, що знаходяться на територіях вільних митних зон комерційного типу, обмежені лише простими складськими операціями, необхідними для забезпечення збереження цих товарів: переміщення товарів у межах вільної митної зони з метою раціонального розміщення, чищення, провітрювання, створення оптимального температурного режиму зберігання, сушіння (у тому числі зі створенням потоку тепла), захист від корозії, боротьба із шкідниками, інвентаризація. Також допускають подрібнення партій, формування відправлень, сортування, пакування, перепакування, маркування, навантаження, вивантаження, перевантаження та інші подібні операції [18].

Із поміщеними в митний режим вільної митної зони товарами, що знаходяться на територіях вільних митних зон сервісного типу, дозволені операції, пов'язані з ремонтом, модернізацією, будівництвом повітряних, морських і річкових суден, інших плавучих засобів, їхніх складових частин, а також операції, зазначені в частині першій цієї статті, необхідність у яких виникла у зв'язку з експлуатацією вільної митної зони такого типу [18].

Переліки видів товарів, які можуть бути поміщені в митний режим вільної митної зони з метою розміщення на територіях вільних митних зон промислового типу, і виробничих операцій, які можна здійснювати з такими товарами, визначені окремими законами України для кожної такої зони [18].

Поміщення українських товарів у митний режим вільної митної зони для цілей оподаткування вважають експортом цих товарів.

Іноземні товари, що ввозять на територію вільної митної зони, допускають на зазначену територію з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами.

Поміщають товари в режим вільної митної зони, а також змінюють цей митний режим митні органи, у зоні діяльності якого знаходиться така зона.

Для поміщення іноземних товарів у митний режим вільної митної зони та розміщення їх на територіях вільних митних зон комерційного типу, що розташовані в морських, річкових портах чи аеропортах, у межах яких є пункти пропуску через державний кордон України, використовують транспортні або комерційні документи, які містять опис таких товарів і супроводжують їх із ввезенням.

Для допуску товарів на територію вільної митної зони гарантії, передбачені розд. X МКУ, не застосовують. Гарантії щодо переміщення іноземних товарів між митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу у зв'язку з необхідністю їх ввезення на територію вільної митної зони (випуску з такої території) застосовують відповідно до норм МКУ [1].

Товари можуть перебувати в митному режимі вільної митної зони на території вільної митної зони протягом усього часу функціонування відповідної вільної митної зони (рис. 8.10) [1].

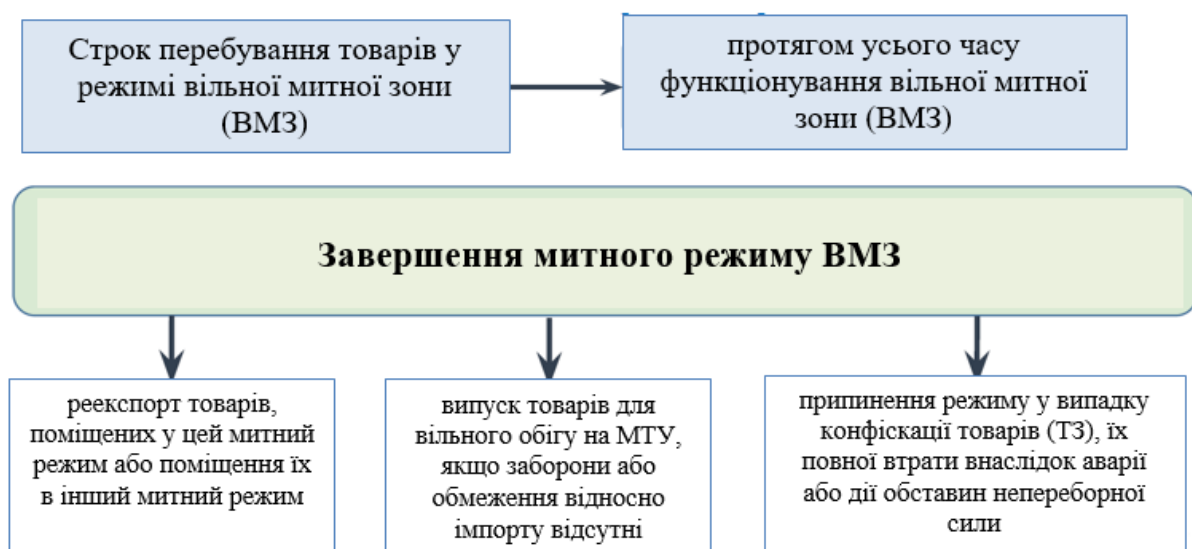

Рис. 8.10. Завершення митного режиму вільної митної зони

Товари, що перебувають на території вільної митної зони в митному режимі вільної митної зони, або товари, вироблені на території цієї зони, можуть бути вивезені повністю або частково на територію іншої вільної митної зони за умови виконання митних формальностей, передбачених цим розділом для митних режимів транзиту і вільної митної зони [1].

Українські товари, що не використовувані у виробничих та інших господарських операціях і необхідні для забезпечення функціонування підприємств, розташованих на території вільної митної зони, а також українські товари, що використовувані у виробничих та інших господарських операціях і не витрачені при цьому, допускають на такі території (випускають із них) із письмовим інформуванням митного органу без зміни їхнього митного статусу та поміщення в митні режими.

Безмитна торгівля (глава 22 МКУ) (ІМ 72)

Безмитна торгівля – це митний режим, відповідно до якого товари, не призначені для вільного обігу на митній території України, знаходяться та реалізовувані для вивезення за межі митної території України під митним контролем у пунктах пропуску через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, і на повітряних і водних транспортних засобах комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси, з умовним звільненням від оподаткування митними платежами, установленими на імпорту та експорт таких товарів, і без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також без проведення заходів офіційного контролю [1].

У митний режим безмитної торгівлі поміщують іноземні та українські товари, які ввозять із-за меж митної території України або вивозять із митної території України.

Іноземні товари, поміщені в митний режим безмитної торгівлі, зберігають статус іноземних товарів.

Українські товари, поміщені в митний режим безмитної торгівлі, отримують статус іноземних товарів.

У митний режим безмитної торгівлі поміщують будь-які товари, крім товарів, заборонених до ввезення в Україну, вивезення з України і транзиту через територію України, товарів, що надходять в Україну як гуманітарна допомога, живих тварин [1].

Іноземні товари поміщують у митний режим безмитної торгівлі з умовним звільненням від оподаткування митними платежами [1].

Поміщення українських товарів у митний режим безмитної торгівлі для цілей оподаткування вважають експортом цих товарів.

Для поміщення товарів у митний режим безмитної торгівлі забезпечення виконання обов'язку із сплати митних платежів не потрібне.

Товари можуть перебувати в митному режимі безмитної торгівлі протягом всього строку їхньої придатності для споживання та/або використання (рис. 8.11) [1].

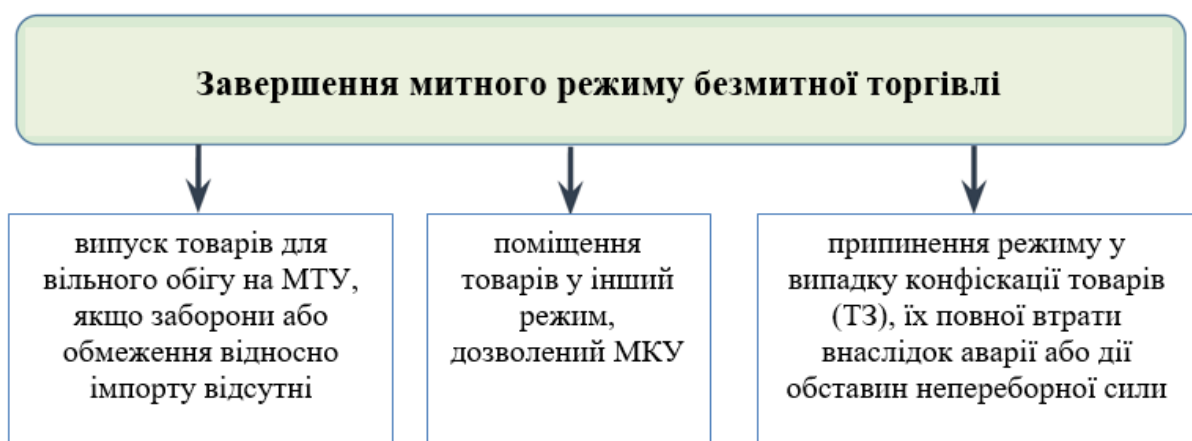

Рис. 8.11. Завершення митного режиму безмитної торгівлі

Товари, поміщені в митний режим безмитної торгівлі, протягом всього строку перебування в цьому режимі знаходяться під митним контролем.

Товари, поміщені в митний режим безмитної торгівлі, можуть бути вивезені повністю або частково в інший магазин безмитної торгівлі за умови виконання митних формальностей, передбачених цим розділом для митних режимів транзиту і безмитної торгівлі [1].

Українські товари, що не призначені для реалізації в магазині безмитної торгівлі та необхідні для забезпечення його функціонування, допускають у приміщення такого магазину (випускають із нього) із письмовим інформуванням митного органу без зміни їхнього митного статусу та поміщення в митні режими.

Українські та іноземні товари, які використовує магазин безмитної торгівлі в рекламних і/або презентаційних цілях і не призначені для реалізації зазначеним магазином, розміщують у магазині безмитної торгівлі в тому самому порядку та на тих самих умовах, що і товари, призначені для реалізації.

Переробка на митній території (глава 23 МКУ) (ІМ 51)

Переробка на митній території – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари піддають у встановленому законодавством порядку переробці без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності за умови подальшого реекспорту продуктів переробки [1].

Поміщують товари у митний режим переробки на митній території з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами. Заходи гарантування додержання митного режиму переробки на митній території застосовують до товарів, визначених Кабінетом Міністрів України.

У процесі переробки іноземних товарів не допускають використання українських товарів (крім палива та енергії), на які законодавством встановлено вивізне мито [1].

Обмеження або заборони щодо ввезення окремих видів товарів на митну територію України з метою переробки встановлюють законодавчо. За

обґрунтованої необхідності Кабінет Міністрів України має право визначати [1]:

1) товари, із поміщенням яких у митний режим переробки на митній території застосовують фінансові гарантії відповідно до розд. X Митного кодексу;

2) продукти переробки та/або товари, продукти переробки яких підлягають обов'язковому реекспорту за межі митної території України;

3) мінімальне співвідношення вартості іноземних та українських товарів для окремих категорій товарів, що піддають операціям із переробки;

4) перелік товарів, які не можуть бути допущені до переробки для вільного обігу на митній території України;

5) товари, поміщення яких у митний режим переробки на митній території заборонено.

Поміщення товарів у митний режим переробки на митній території допускають із письмового дозволу митного органу за заявою власника цих товарів або уповноваженої ним особи. Разом із заявою власник товарів або уповноважена ним особа подає митному органу такі документи [1]:

1) зовнішньоекономічні договори або документи, що їх заміняють, на підставі яких здійснюватиметься переробка товарів, і які мають містити, зокрема, відомості про обов'язковий обсяг виходу продуктів переробки, конкретний обсяг робіт і строк їх виконання. Якщо зовнішньоекономічний договір або документ, що його заміняє, не містить зазначених відомостей, такі відомості подають як окремий документ;

2) технологічні схеми переробки (крім випадків ввезення товарів із метою ремонту, у тому числі модернізації, відновлення та регулювання), у яких мають бути зазначені відомості про всі етапи переробки та процесу перетворення товарів, поміщених у митний режим переробки на митній території, на продукти переробки, кількісні показники товарів, поміщених у митний режим переробки на митній території, та інших товарів, що витрачає

підприємство на здійснення операцій із переробки, з обґрунтуванням виробничих втрат товарів на кожному етапі, а також відомості про найменування та кількість відходів переробки;

3) договори на переробку товарів з іншими підприємствами, якщо окремі операції (або повний цикл) із переробки товарів здійснюватимуть такі інші підприємства;

4) інші документи за бажанням власника товарів або уповноваженої ним особи – висновки державних органів, експертних установ, організацій, державні стандарти і стандарти підприємства, технічні умови, описи чи креслення зразків, відповідно до яких здійснюватимуть переробку, тощо.

Дозвіл на переробку товарів на митній території України видає митний орган підприємству безоплатно протягом п'яти робочих днів від дати реєстрації відповідної заяви.

Якщо зовнішньоекономічний договір, на підставі якого здійснюватимуть переробку, передбачає ввезення товарів із метою переробки окремими партіями протягом певного періоду часу на однакових умовах, дозвіл видають на обсяг товарів і строк, визначені зовнішньоекономічним договором, але не більш ніж на один рік [18].

Кількість операцій із переробки товарів у митному режимі переробки на митній території не обмежена.

Операції з переробки товарів можуть включати [18]:

1) власне переробку товарів, у тому числі обробку, монтаж, демонтаж, використання окремих товарів, які сприяють чи полегшують процес виготовлення продуктів переробки;

2) ремонт товарів, у тому числі модернізацію, відновлення та регулювання, калібрування.

Окремі операції з переробки товарів або повний цикл переробки за дорученням підприємства, якому видано дозвіл на переробку товарів на митній території України, із дозволу митного органу можуть здійснювати

інші підприємства. При цьому відповідальність перед митними органами за порушення визначеного порядку переробки товарів несе підприємство, якому видано дозвіл на проведення операцій із переробки товарів на митній території України. Дозволи на виконання окремих операцій із переробки або повного циклу переробки надають одночасно з дозволом на переробку товарів на митній території України або, за необхідності, на підставі заяви відповідної особи після надання цього дозволу та відображають у ньому.

Строк переробки товарів на митній території України встановлює митний орган у кожному випадку під час видачі дозволу підприємству, виходячи з тривалості процесу переробки товарів і розпорядження продуктами їх переробки. Зазначений строк обчислюють, починаючи з дня завершення митного оформлення митним органом іноземних товарів для переробки. За заявою підприємства, якому видано дозвіл на переробку товарів, із причин, підтверджених документально, строк переробки товарів на митній території України продовжує зазначений орган, але загальний строк переробки не може перевищувати 365 днів (рис. 8.12). Законами України може бути визначений більший строк переробки товарів [1].

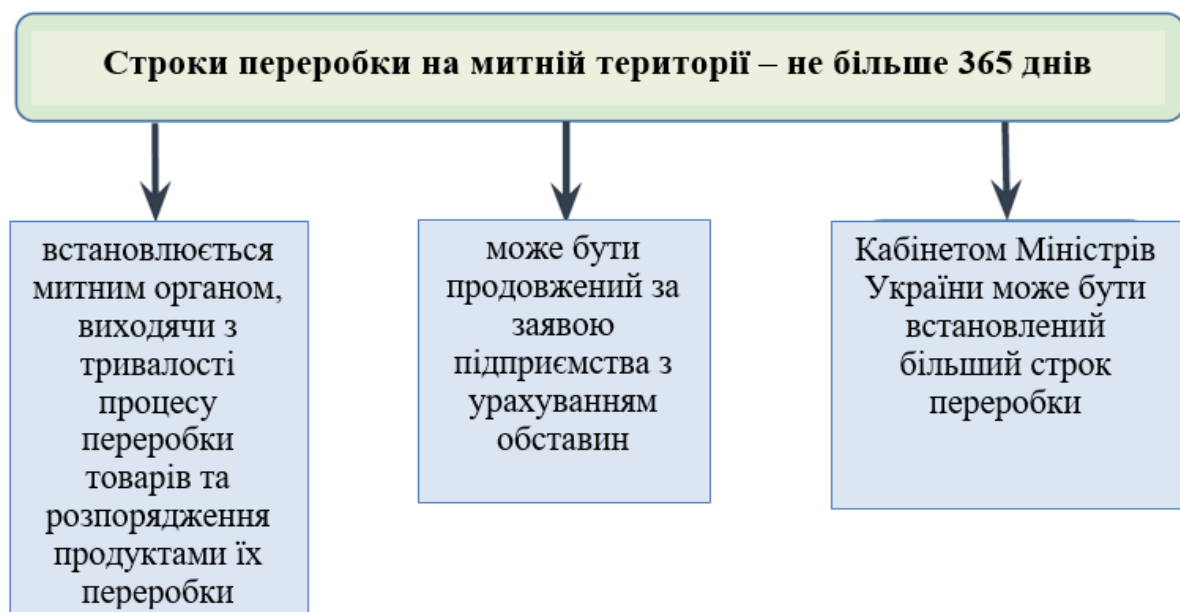

Рис. 8.12. Строки переробки на митній території

Під час реекспорту продуктів переробки вони підлягають декларуванню митним органам із поданням переліку українських товарів, витрачених під час здійснення операцій із переробки іноземних товарів, із зазначенням їхньої кількості та вартості.

Декларант має право заявити українські товари (крім палива та енергії), що повністю використані під час переробки іноземних товарів, у митний режим експорту. Митне оформлення в такому випадку здійснюване в порядку, встановленому МКУ та іншими законами України для митного оформлення експорту українських товарів [18].

Продукти переробки можна реекспортувати однією чи кількома партіями. Допускають вивезення продуктів переробки за межі митної території України не через той митний орган, через який товари ввозили на цю територію для переробки.

Якщо умовами переробки іноземних товарів на митній території України передбачено проведення розрахунків частиною продуктів їх переробки, такі продукти підлягають митному оформленню відповідно до митного режиму імпорту з оподаткуванням митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Залишки або відходи, що утворилися в результаті здійснення операцій із переробки іноземних товарів і мають господарську цінність і/або можуть бути утилізовані, підлягають поміщенню в цьому стані у відповідний митний режим до закінчення строку переробки товарів [18].

Іноземні товари, поміщені в митний режим переробки на митній території, зберігають статус іноземних товарів.

Продукти переробки, залишки (відходи), виготовлені (одержані) у процесі здійснення операцій із переробки іноземних товарів, мають статус іноземних товарів, і їх вважають такими, що поміщені в митний режим переробки на митній території [1].

Українські товари, що використані в процесі переробки іноземних товарів на митній території України, отримують статус іноземних товарів у момент вивезення продуктів переробки за межі митної території України.

Переробка за межами митної території (глава 24 МКУ) (ЕК 61)

Переробка за межами митної території – це митний режим, відповідно до якого українські товари піддають у встановленому законодавством порядку переробці за межами митної території України без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, за умови повернення цих товарів або продуктів їх переробки на митну територію України в митному режимі імпорту [1].

Товари, поміщені в митний режим переробки за межами митної території, протягом всього строку перебування в цьому режимі перебувають під митним контролем.

Поміщують товари в митний режим переробки за межами митної території в установлених законодавством випадках зі сплатою вивізного мита [1].

Не підлягають поміщенню в митний режим переробки за межами митної території товари (крім тих, що вивозять із метою ремонту), які з імпортом були звільнені від оподаткування митними платежами відповідно до Митного кодексу та Податкового кодексу України [1].

Якщо умовами переробки товарів за межами митної території України передбачено проведення розрахунків частиною товарів, призначених для переробки, таку частину товарів із вивезенням за межі митної території України декларують у митному режимі експорту.

Поміщення товарів у митний режим переробки за межами митної території допускають із письмового дозволу митного органу за заявою власника цих товарів або уповноваженої ним особи [1].

Разом із заявою власник товарів або уповноважена ним особа подає митному органу такі документи [17]:

1) зовнішньоекономічні договори або документи, що їх заміняють, на підставі яких здійснюватимуть переробку товарів і які мають містити, зокрема, відомості про обов'язковий обсяг виходу продуктів переробки, конкретний обсяг робіт і строк їх виконання. Якщо зовнішньоекономічний договір або документ, що його заміняє, не містить зазначених відомостей, такі відомості подають окремим документом;

2) технологічні схеми переробки (крім випадків вивезення товарів із метою ремонту, у тому числі модернізації, відновлення та регулювання), у яких мають бути зазначені відомості про всі етапи переробки і процесу перетворення товарів, поміщених у митний режим переробки за межами митної території, на продукти переробки, кількісні показники товарів, поміщених у митний режим переробки за межами митної території, та інших товарів, що витрачають на здійснення операцій із переробки, з обґрунтуванням виробничих втрат товарів на кожному етапі, а також відомості про найменування та кількість відходів переробки;

3) інші документи за бажанням власника товарів або уповноваженої ним особи, такі як висновки державних органів, експертних установ, організацій, державні стандарти і стандарти підприємства, технічні умови, описи чи креслення зразків, відповідно до яких здійснюватимуть переробку, тощо.

Дозвіл на переробку товарів за межами митної території України видає підприємству митний орган безоплатно протягом п'яти робочих днів із дати реєстрації відповідної заяви [1].

Якщо зовнішньоекономічний договір, на підставі якого здійснюватимуть переробку, передбачає вивезення товарів із метою переробки окремими партіями протягом певного періоду часу на однакових умовах, дозвіл видають на обсяг товарів і строк, визначені зовнішньоекономічним договором, але не більш ніж на один рік.

Строк переробки товарів за межами митної території України встановлює митний орган у кожному випадку під час надання дозволу підприємству-резиденту, виходячи з тривалості процесу переробки товарів і розпорядження продуктами їх переробки. Зазначений строк обчислюють, починаючи з дня завершення митного оформлення митним органом українських товарів для переробки. За заявою підприємства, якому видано дозвіл на переробку товарів, із причин, підтверджених документально, строк переробки товарів за межами митної території України продовжує зазначений орган, але загальний строк переробки не може перевищувати 365 днів (рис. 8.13) [1].

Законами України може бути визначений інший строк переробки товарів.

Митні органи здійснюють контроль за обов'язковим обсягом виходу продуктів переробки, що утворюються в результаті переробки товарів за межами митної території України. Дані про обов'язковий обсяг виходу продуктів переробки зазначають у договорі (контракті) на переробку товарів або окремому документі, що подає митному органу підприємство для отримання дозволу на переробку товарів за межами митної території України [1].

Рис. 8.13. Строки переробки товарів за межами митної території України

Під час ввезення продуктів переробки іноземні товари, які були витрачені у процесі переробки товарів, що вивозили, декларуванню не підлягають. Продукти переробки можна ввозити на митну територію України однією чи кількома партіями. Допускають ввезення продуктів переробки на митну територію України через інший митний орган, ніж той, через який товари вивозили для переробки [1].

Українські товари, поміщені в митний режим переробки за межами митної території, отримують статус іноземних товарів із моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України.

Продукти переробки, виготовлені (одержані) у процесі здійснення операцій із переробки товарів, мають статус іноземних товарів, і їх вважають такими, що поміщені в митний режим переробки за межами митної території.

Знищення або руйнування (глава 25 МКУ) (ІМ 76)

Знищення або руйнування – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари під митним контролем знищують або приводять у стан, який виключає можливість їх використання, з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами, установленими на імпорту цих товарів, і без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (рис. 8.14) [1].

Знищення або руйнування товарів допускають із письмового дозволу митного органу за заявою власника товарів чи уповноваженої ним особи.

Дозвіл на поміщення товарів у митний режим знищення або руйнування видає митний орган, якщо власником чи уповноваженою ним особою [1]:

1) укладено договір на знищення (руйнування) товарів із підприємством, уповноваженим відповідно до законодавства України на знищення (руйнування) відповідних категорій товарів;

2) отримано дозволу на знищення (руйнування) товарів від державних органів, до повноважень яких належить контроль за переміщенням таких товарів.

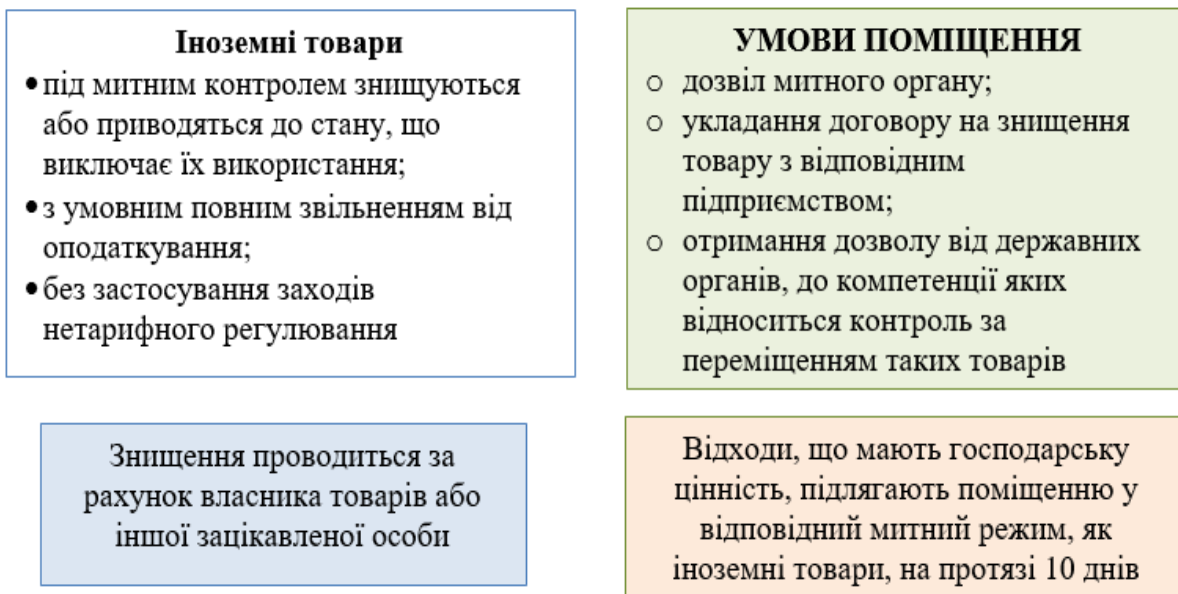

Рис. 8.14. Характеристика митного режиму знищення або руйнування

Дозвіл на поміщення товарів у митний режим знищення або руйнування видає митний орган безоплатно протягом трьох робочих днів із дати реєстрації відповідної заяви. У разі відмови у видачі дозволу митний орган зобов'язаний у зазначений строк письмово або в електронній формі повідомити особу, яка звернулася за отриманням дозволу, про підстави відмови.

Не вважають операціями зі знищення або руйнування товарів [1]:

- 1) використання для споживання тваринами товарів, попередньо призначених для споживання людиною;
- 2) проведення з товарами операцій із переробки;
- 3) отримання продуктів переробки, включаючи монтаж, демонтаж, переробку або обробку товарів;
- 4) ремонт товарів, включаючи їх відновлення;
- 5) використання товарів як таких, що полегшують процес виготовлення продуктів переробки, якщо самі вони при цьому повністю витрачені.

Якщо товари, які передбачено знищити або зруйнувати, можуть бути поміщені в митний режим відмови на користь держави, митний орган

письмово пропонує декларантові вибрати цей митний режим. За згоди власника товарів із пропозицією митного органу ці товари поміщують у митний режим відмови на користь держави [1].

Поміщення товарів у митний режим знищення або руйнування здійснює митний орган, у зоні діяльності якого проводять операції зі знищення або руйнування.

Відповідно до положень МКУ і вимог, встановлених Кабінетом Міністрів України чи центральними органами виконавчої влади відповідно до їхніх повноважень, знищують або руйнують окремі категорії товарів, зокрема [1]:

- 1) лікарські і наркотичні засоби, психотропні речовини, їхні аналоги та прекурсори;
- 2) неякісну та небезпечну продукцію;
- 3) військову, мисливську, спортивну вогнепальну зброю та боєприпаси до неї;
- 4) холодну і пневматичну зброю;
- 5) вибухові речовини;
- 6) спеціальні засоби, заряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, засоби індивідуального захисту, засоби активної оборони та засоби для виконання спеціальних операцій і оперативно-розшукових заходів.

Знищують або руйнують товари за рахунок їхнього власника, уповноваженої ним особи чи інших заінтересованих осіб.

Залишки, що утворилися в результаті знищення або руйнування товарів, у тому числі складові товару, які не були знищені або зруйновані, та отримані в результаті знищення або руйнування товарів відходи, які мають господарську цінність, підлягають поміщенню протягом 10 днів від дати знищення товарів у відповідний митний режим як іноземні товари, які перебувають під митним контролем.

Відмова на користь держави (глава 25 МКУ) (ІМ 75)

Відмова на користь держави – це митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від іноземних товарів на користь держави без будь-яких умов на свою користь [1].

У митний режим відмови на користь держави поміщують іноземні товари.

Відмова від товарів на користь держави здійснювана за відповідною письмовою заявою власника цих товарів і з дозволу митного органу [1].

Кабінет Міністрів України визначає перелік товарів, які не можуть бути поміщені в митний режим відмови на користь держави.

Іноземні товари поміщують у митний режим відмови на користь держави зі звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [1].

Митний режим відмови на користь держави завершується після розміщення товарів на складі митного органу.

Відповідальність за неправомірне розпорядження товарами через їх поміщення в митний режим відмови на користь держави несе декларант. Митні органи не відшкодовують будь-які майнові претензії осіб, які мають повноваження щодо товарів, від яких декларант відмовився на користь держави [1].

Контрольні запитання

1. Яку кількість митних режимів встановлює Митний кодекс України?
2. Виконання яких функцій покладено на митні режими?
3. Які види митних режимів, що використовувані в зовнішньоторговельній діяльності для продажу вітчизняних товарів за кордон і ввезення іноземних товарів на територію України?
4. Які види митних режимів для якого переміщення товарів поєднують із здійсненням митницею операцій в інтересах організацій та осіб із надання певних послуг?

5. Які види митних режимів пов'язані із припиненням зовнішньоекономічної діяльності?

6. Митні режими, здійснення яких проводять без сплати митних платежів і застосування методів нетарифного впливу.

7. За яких умов допускають зміну митного режиму?

8. Як поділяють товари за митним статусом?

9. Які документи необхідні для декларування товарів у режимі транзиту?

10. Як здійснюють переміщення товарів у митному режимі транзиту?

11. Як застосовують митний режим транзиту до товарів, які переміщують прохідним транзитом?

12. Як застосовують митний режим транзиту до товарів, які переміщують внутрішнім транзитом або каботажом?

13. Які строки транзитних перевезень для різних видів транспорту?

14. Що не включено до строків транзитних перевезень?

15. Які умови звільнення від оподаткування митними платежами можуть бути в режимі тимчасового ввезення?

16. Які строки в режимі тимчасового вивезення?

17. Що подають митному органу для поміщення товарів у митний режим митного складу?

18. Які строки зберігання товарів у митному режимі митного складу?

19. Які строки перебування товарів у митному режимі вільної митної зони?

20. Які товари не поміщують у режим безмитної торгівлі?

21. Які строки перебування товарів у режимі переробки на митній території?

22. Які операції не вважають операціями зі знищення або руйнування товарів у митному режимі знищення або руйнування?

23. Які окремі категорії товарів знищують або руйнують у митному режимі знищення або руйнування?

24. Митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від іноземних товарів на користь держави без будь-яких умов на свою користь.

Розділ 9. ПРОЦЕДУРИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ДОКУМЕНТИ

9.1. Характеристика системи митного оформлення

Система митного оформлення є однією зі складових для визначення митно-тарифної політики з огляду на функціональну спрямованість.

Митне оформлення - виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення (п. 23, ст. 4 МКУ) [1].

Митні формальності - сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи (п. 29, ст. 4 МКУ) [1].

Основні цілі митного оформлення [1-3]:

- 1) забезпечення дотримання законодавства України щодо переміщення товарів;
- 2) здійснення митного контролю та нарахування митних платежів;
- 3) ведення статистичного обліку зовнішньої торгівлі;
- 4) захист національних економічних інтересів.

Комплекс заходів системи митного оформлення можна поділити на три групи [3]:

1. Митне оформлення — це засвідчення відомостей, одержаних під час здійснення митного контролю товарів і транспортних засобів, які переміщують через митний кордон України.

2. Юридичне оформлення результатів митного контролю.

3. Ведення статистичного обліку ввезення на митну територію України, вивезення за її межі і транзиту через її територію товарів і транспортних засобів.

Операції митного оформлення, порядок їх здійснення, а також форми митних декларацій та інших документів, що використовують під час митного оформлення товарів і транспортних засобів, і порядок їх заповнення визначає *митна служба України* [5].

Митному оформленню передують система процедур, які визначені як попередні операції, вони мають сприяти прискоренню митного оформлення товарів і транспортних засобів.

Процедури митного оформлення — це комплекс дій, які здійснюють митні органи для документального підтвердження законності ввезення або вивезення товарів через державний кордон, включаючи контроль за дотриманням митного законодавства, нарахування митних платежів і випуск товарів на митну територію або для експорту [1].

Основні етапи митного оформлення (рис. 9.1) [3]:

1. Підготовка документів: збір та оформлення всіх необхідних документів, таких як митна декларація, транспортні документи (накладні, коносаменти), сертифікати походження, контракти, ліцензії (якщо потрібно).

2. Подання митної декларації до митного органу, реєстрація документа в електронній системі митниці.

3. Проведення митного контролю: перевірка відповідності вказаної інформації і фізичної присутності товарів згідно з даними декларації, застосування систем управління ризиками.

4. Сплата митних платежів: мито, ПДВ, акцизний збір (за потреби).

5. Отримання митного дозволу на випуск товару — після успішного проходження контролю і сплати зборів товари допускають в обіг або для експорту.

Митне оформлення розпочинається після подання митному органу митної декларації, а також усіх необхідних для здійснення митного контролю та оформлення документів відомостей про товари і транспортні

засоби, які підлягають митному оформленню. Свідченням прийняття товарів і документів на них до митного контролю та митного оформлення є проставлення відповідних відміток на митній декларації.

Рис. 9.1. Етапи митного оформлення

Існує суттєва різниця між здійсненням митного оформлення юридичних і фізичних осіб. Митне оформлення товарів або транспортних засобів, які переміщують через митний кордон *фізичною особою* може здійснювати будь-який митний орган на митній території України, тобто це зазвичай пункт пропуску фізичної особи через митний кордон. Якщо товар ввозить фізична особа у формі несупроводжуваного багажу, то митне оформлення здійснюється за місцем проживання або тимчасового перебування цієї особи [16].

Митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщує через митний кордон *юридична особа*, здійснює митний орган, у зоні діяльності якого розташована ця юридична особа. Тобто якщо митне оформлення товарів і транспортних засобів у повному обсязі відповідно до їхнього митного режиму здійснюється не за місцем перетинання митного кордону, митному органу в пункті пропуску на митному кордоні України подають транспортні, комерційні та інші супровідні документи, що містять відомості, достатні для ухвалення рішення про можливість пропускання товарів і транспортних засобів через митний кордон України [16].

Оскільки юридична адреса і фактична адреса суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності досить часто не збігаються, тому що юридична адреса засвідчує місце реєстрації підприємства, а фактична — його розташування, то митне оформлення в іншому митному органі може бути здійснено за письмовим погодженням між цим митним органом і митним органом, у зоні діяльності якого розташована зазначена юридична особа.

Для отримання або відправлення вантажів за кордон суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності повинен пройти на митниці *процедуру акредитації*. Для цього на митницю, що обслуговує район реєстрації підприємства, подають такі документи:

- заявку про постановку на облік (форма № 1-ЗЕД) - облікова картка суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності;
- свідоцтво про державну реєстрацію;
- свідоцтво облстатуправління Мінстатистики про надання підприємству статистичних кодів;
- статут підприємства та його нотаріально завірену копію;
- довідку обслуговуючого банку про відкриття рахунків.

Обов'язковою умовою митного оформлення вантажів є їх декларування.

Декларування — це заява за встановленою формою (письмовою, усною, через вчинення дій) точних даних про мету переміщення через митний кордон товарів та інших предметів і про самі товари та інші предмети, а також будь-яких відомостей, необхідних для митного контролю і митного оформлення [3].

Товари, що переміщують через митний кордон України фізичні особи, декларують ці громадяни або уповноважені ними особи на підставі нотаріально засвідченого доручення. Товари і транспортні засоби, які належать підприємствам, декларує безпосередньо власник або на підставі

договору інші підприємства, що допущені митницею до декларування. Підприємства допущені митницею до декларування на підставі свідоцтва про визнання їх як декларантів.

Для отримання свідоцтва про визнання підприємства декларантом воно має бути зареєстровано як юридична особа на території України і мати у своєму штаті осіб, уповноважених на декларування, які отримали відповідні кваліфікаційні свідоцтва. За видачу свідоцтва про визнання підприємства декларантом стягують збір у розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів, при цьому Державна митна служба України веде реєстр підприємств, що здійснюють декларування на підставі договору. Видане свідоцтво діятиме безстроково за умов відсутності порушень підприємства та його щорічної перереєстрації. Свідоцтво про визнання підприємства декларантом не може бути передане іншій особі.

Підприємство, що здійснює декларування на підставі договору, має зберігати всю документацію, пов'язану зі здійсненням своєї діяльності, протягом п'яти років, починаючи з календарного року, наступного після року митного оформлення товару.

Підприємство, що здійснює декларування на підставі договору, має право від свого імені за рахунок і за дорученням власників вантажу самостійно здійснювати такі операції в галузі митної справи:

- декларувати товари, транспортні засоби та інші предмети;
- подавати митному органу України документи, необхідні для митного оформлення;
- подавати митниці товари, транспортні засоби та інші предмети, що декларують;
- забезпечувати сплату митних платежів, установлених для товарів, транспортних засобів та інших предметів, що декларують;
- виконувати в межах своєї компетенції інші дії, необхідні для митного оформлення та митного контролю товарів і транспортних засобів, що декларують;

- оскаржувати у встановленому порядку рішення митних органів України.

При цьому підприємство, що здійснює декларування на підставі договору, зобов'язане:

- заявляти за затвердженою формою відповідно до прийнятих строків дані про товари та їхні митні режими, а також інші відомості, необхідні для митного оформлення;

- на вимогу митного органу подавати митниці товари, транспортні засоби та інші предмети, що переміщують через митний кордон України;

- надавати митному органу України документи, що містять відомості, необхідні для здійснення митного контролю та оформлення;

- перевіряти дійсність документів, отриманих від власника вантажу;

- на вимогу митного органу України бути присутнім для митного оформлення товарів і транспортних засобів і сприяти працівникам митниці під час митного оформлення вантажів;

- визначати кількість, завантажувати, розвантажувати, перевантажувати товари, виправляти пошкоджене пакування, відкривати пакування, пакувати чи перепаковувати товари, що підлягають митному оформленню;

- правильно нараховувати митні платежі;

- сплачувати митні платежі, встановлені для задекларованих товарів, якщо це передбачено угодою підприємства, що здійснює декларування на підставі договору з власником вантажу;

- здійснювати контроль за своєчасною і повною сплатою платежів власником платежу;

- сприяти за необхідності проведенню ветеринарного, фітосанітарного та інших видів державного контролю, якому підлягають задекларовані товари, транспортні засоби та інші предмети;

- дотримуватись умов та обмежень щодо використання товарів, транспортних засобів та інших предметів, розпоряджатися ними, якщо митне оформлення не завершене;

- негайно інформувати митні органи про пошкодження тари і пакування, невідповідність товарів відомостям про них у транспортних, комерційних та інших документах, які стосуються митної справи;

- забезпечувати відповідність використовуваних ним засобів автоматичного оброблення інформації та програмних продуктів засобам автоматичного оброблення інформації та продуктам, що використовують митні органи України;

- подавати для ознайомлення суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності (на їх вимогу) свідоцтво про визнання підприємства декларантом;

- вести реєстр укладених договорів із власниками вантажів і подавати митниці (на її вимогу) угоду між підприємствами про здійснення декларування на підставі договору та власниками вантажів;

- перевіряти повноваження власника щодо належності йому товарів та інших предметів;

- надавати консультації власникам вантажів щодо вимог митного законодавства України;

- користуватися послугами виключно осіб, уповноважених на декларування, які зараховані до штату підприємства, що здійснює декларування на підставі договору;

- протягом трьох робочих днів інформувати митницю про факти прийому на роботу або звільнення з роботи особи, уповноваженої на декларування;

- забезпечити відповідність знань осіб, уповноважених на декларування, які зараховані до штату підприємства, що здійснює декларування.

Здійснюючи митне оформлення, підприємство, що здійснює декларування, на підставі договору виконує обов'язки і несе відповідальність у повному обсязі як власник, що самостійно переміщує товари чи інші предмети через митний кордон України. Відносини підприємства, що здійснює декларування на підставі договору, із власником

вантажу базовані на договірній основі. Такий договір укладають у письмовій формі. Власник вантажу повинен давати доручення на виконання перелічених функцій тільки в цілому. Доручення на виконання одних і тих самих функцій щодо партії вантажів декільком підприємствам і обмеження повноважень зазначеного підприємства виконанням тільки частини цих функцій або виконанням операцій у межах однієї функції не дозволено [3].

Суперечки між підприємством, що здійснює декларування на підставі договору, і власником вантажу вирішують відповідно до чинного законодавства України. При цьому митні органи України не несуть відповідальності перед власниками вантажів за дії чи бездіяльність представницького підприємства-декларанта, у тому числі і за затримку митного оформлення товарів, якщо таке сталося внаслідок неналежного виконання зазначеним підприємством своїх обов'язків.

Митні органи України не мають права створювати пільгові умови для діяльності окремих підприємств, що здійснюють декларування на підставі договору, порівняно з іншими такими підприємствами.

Відповідно до законодавства, особи, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон України або здійснюють діяльність, контроль за якою покладено на митні органи, зобов'язані надавати цим органам документи і відомості, необхідні для здійснення митного контролю. Перелік документів і відомостей, необхідних для проходження процедури митного оформлення, визначає Державна митна служба України.

9.2. Зовнішньоторговельні документи

Для того щоб зрозуміти роль і місце кожного з документів, який надають із проходженням процедури митного оформлення, розглянемо всю сукупність документів, які необхідні для проведення

зовнішньоторговельної операції. До зовнішньоторговельних документів належать документи, які на різних етапах реалізації зовнішньоторговельної угоди виконують певні специфічні функції.

Класифікація зовнішньоторговельних документів [16]:

- договірні документи;
- комерційні (товаросупровідні) документи;
- транспортні документи;
- фінансові та банківські документи;
- страхові документи;
- митні документи;
- дозвільні документи.

1. Договірні документи:

- *зовнішньоекономічний контракт* — основний документ, що визначає умови торгівлі;
- *специфікації та додатки* до контракту;
- *протоколи про наміри* та попередні угоди.

2. Комерційні (товаросупровідні) документи. *Рахунок-фактура (Invoice)* — основний документ, що підтверджує вартість товару та умови його поставки. Використовують для митного оформлення, фінансових розрахунків і підтвердження зовнішньоекономічної операції.

Види рахунків-фактур:

- комерційний рахунок-фактура — виставляє продавець для оплати товару; є основою для митного оформлення;
- проформа-рахунок — попередній документ без фактичного зобов'язання оплати; використовують для запиту дозволів, відкриття акредитива тощо;
- консульський рахунок — завіряє консульство країни-імпортера для підтвердження достовірності угоди;
- сертифікований рахунок — містить підтвердження походження товару (зазвичай печатка торгово-промислової палати).

Обов'язкова інформація, що має містити будь-який рахунок-фактура: найменування і реквізити продавця та покупця; повний опис товару з кодами УКТ ЗЕД; кількість, вага і загальна вартість поставки; умови поставки (Incoterms) — хто відповідає за доставлення та ризики; валюта розрахунків.

3. Транспортні документи. Випишує вантажоперевізник для підтвердження того, що товар прийнято для перевезення. Тобто транспортним документом є документ, який свідчить про завантаження вантажу на транспортний засіб, відправлення або прийняття його під відповідальність. Такі документи призначені для надання посвідчень про укладання контракту перевезення, прийняття товарів (перевізником) і, у деяких випадках, для посвідчення права власності, тобто права власника цих документів на володіння відповідними товарами.

Автомобільний транспорт:

- Міжнародна автомобільна накладна (CMR);
- Книжка МДП (TIR Carnet) — для транзитних перевезень.

CMR – міжнародна автомобільна накладна, яка є товарно-транспортною накладною, що застосовують для міжнародних вантажних автомобільних перевезень і використовують у країнах, які приєдналися до Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів. CMR є документом, який доводить факт укладення договору на автомобільне перевезення вантажу. CMR заповнює відправник вантажу на підставі інструкцій і вказівок, які він отримує від транспортно-експедиторської компанії. Відправник несе солідарну відповідальність за правильність заповнення CMR [19].

Carnet TIR (Книжка МДП) – це митний вантажосупровідний документ, який дає право перевозити вантажі через кордон держав в опломбованих митницею кузовах автомобілів чи контейнерах за спрощених митних процедур. Документ покриває автомобільні та залізничні

перевезення вантажів (які здійснюювані в автофургонах, трейлерах, напівтрейлерах і контейнерах) між державами, які визнають Митну конвенцію про міжнародні перевезення із застосуванням Книжки МДП 1959 і 1975 років. Усі автомобільні транспортні засоби повинні мати відповідні дозволи компетентних органів на їх використання, які видають вповноважені органи країни. Оформляють у вигляді книжки з відривними аркушами, які відривають із проходженням вантажу чергової митниці [21].

Залізничний транспорт:

- залізнична накладна (УМВС/СІМ-СОТІФ) — основний документ, що підтверджує укладення договору перевезення між вантажовідправником і залізницею. Містить дані про відправника, одержувача, маршрут, вагу та опис вантажу. Використовують і як підтвердження прийняття вантажу для перевезення [20].

- передавальна відомість — документ, який складають із передаванням вагонів або контейнерів між станціями або різними залізничними адміністраціями. Фіксує фактичну кількість, стан і характеристики вантажу.

Морський транспорт:

- коносамент (Bill of Lading) — документ, що видає морський перевізник вантажу його відправнику, що засвідчує прийняття вантажу для перевезення і містить зобов'язання доставити вантаж до пункту призначення і передати його одержувачу (документ права власності);

- морська накладна (Sea Waybill).

Авіаційний транспорт: авіаційна накладна (Air Waybill) – документ, що підтверджує наявність договору між вантажовідправником і перевізником (авіалінією або агентом авіакомпанії) про перевезення вантажу авіалініями перевізника.

Для переміщення товарів чи інших предметів через митний кордон України всі транспортні документи мають містити обов'язкові реквізити:

найменування продавця та покупця, адреса, номери телефонів; назва документа, дата і місце його виписки; номер контракту і дата його підписання; найменування товару, його опис і кількість; вид пакування і маркування.

4. Фінансові та банківські документи. Ця група документів підтверджує факт оплати або фінансові зобов'язання сторін у зовнішньоекономічній операції. До них належать:

- документи про проведення розрахунків — платіжні доручення, SWIFT-повідомлення, виписки з банку, що підтверджують оплату товару;
- акредитивні операції — форма розрахунків, за якої банк гарантує оплату експортеру після виконання умов поставки;
- банківські гарантії — письмові зобов'язання банку сплатити визначену суму в разі невиконання контракту однією зі сторін;
- валютні ліцензії НБУ (за необхідності) — дозвіл Національного банку України на використання іноземної валюти для певних операцій.

5. Страхові документи:

- страховий поліс;
- страховий сертифікат;
- документи про страхове покриття вантажу.

6. Митні документи

Основною для офіційного декларування товару перед митними органами є *митна декларація* — основний документ декларування:

- експортна декларація;
- імпортна декларація;
- транзитна декларація;
- тимчасова декларація.

Документи походження товарів, що використовують для застосування тарифних пільг або визначення режиму оподаткування для міжнародної торгівлі:

- сертифікат походження загальної форми;
- сертифікат форми EUR.1 (для торгівлі з ЄС);
- сертифікат форми А (преференції ГСП (Генералізована система преференцій));
- декларація про походження.

Спеціальні митні документи спрощують тимчасове ввезення або переміщення транспортних засобів без сплати митних платежів:

- карнет АТА — для тимчасового ввезення;
- карнет CPD — для транспортних засобів.

7. Дозвільні документи. Це пакет офіційних підтверджень, які засвідчують, що товар відповідає вимогам законодавства та може бути ввезений або вивезений.

Ліцензії та дозволи видають для контролю переміщення чутливих категорій товарів, таких як озоноруйнівні речовини, товари подвійного призначення або об'єкти дикої природи (CITES):

- експортні/імпортні ліцензії;
- дозволи на озоноруйнівні речовини;
- дозволи на товари подвійного використання;
- CITES дозволи (для дикої фауни та флори).

Сертифікати відповідності підтверджують, що продукція відповідає технічним стандартам і вимогам безпеки, як національним (ТУ, декларація відповідності), так і міжнародним (CE, FCC):

- сертифікат відповідності технічним регламентам;
- декларація про відповідність;
- сертифікати CE, FCC та інші міжнародні.

Санітарно-епідеміологічні документи, гарантують, що товар є безпечним для здоров'я людей — особливо актуально для харчових продуктів і продукції побутового призначення:

- гігієнічний висновок;
- свідоцтво про державну реєстрацію (для харчових продуктів).

Ветеринарні та фітосанітарні застосовують відносно тварин, рослин і продукції їхнього походження, підтверджуючи відсутність хвороб або шкідників:

- ветеринарний сертифікат;
- фітосанітарний сертифікат;
- карантинні дозволи.

Отже, зовнішньоторговельні документи забезпечують юридичне, фінансове та митне оформлення міжнародної угоди, а кожна їхня група виконує окрему функцію — від підтвердження умов контракту до дозволу на перетин кордону. Правильне формування документів є ключем для швидкого та безперешкодного проходження митного контролю.

9.3. Місце і час здійснення митного оформлення

За ст. 247 МКУ, митне оформлення здійснюється в місцях розташування відповідних підрозділів митних органів протягом робочого часу, встановленого для цих органів [1].

Основні місця митного оформлення – це митні пости на кордонах (автомобільні, залізничні, авіаційні, морські); митниці у внутрішніх регіонах країни; склади тимчасового зберігання (СТЗ); митні склади; вільні митні зони; спеціально визначені місця (для окремих категорій товарів).

За загальним правилом, декларант має право самостійно вибирати митний орган для оформлення. Для деяких товарів можуть бути встановлені обмеження щодо місця оформлення. Митне оформлення може бути здійснюване за місцем знаходження товарів або реєстрації декларанта (за певних умов)

Митне оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення може здійснювати будь-який митний орган, де подані ці товари чи транспортні засоби, якщо інше не передбачено законодавством.

У пунктах пропуску через державний кордон України митне оформлення може бути здійснюване цілодобово відповідно до міжнародних договорів.

Місця митного оформлення товарів, які переміщують трубопроводами або лініями електропередачі, визначає центральний орган виконавчої влади.

Митне оформлення транзитних товарів здійснює митний орган, у зоні діяльності якого починається транзитне переміщення.

За письмовим зверненням декларанта митні формальності можуть виконувати митні органи поза місцем розташування цих органів, а також поза робочим часом, установленим для них, на умовах, визначених МКУ.

Форму письмового звернення декларанта визначає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Письмове звернення декларант може подавати в електронній формі з використанням систем, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів із накладенням електронного підпису.

За виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них, із заінтересованих осіб справляють плату в розмірах, установлених Кабінетом Міністрів України, і порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Таку плату можуть справляти із заповненням уніфікованої митної квитанції.

9.4. Початок і завершення митного оформлення

За ст. 248 МКУ, митне оформлення розпочинається в момент подання митному органу декларантом або уповноваженою ним особою [1]:

- митної декларації або документа, який за законодавством її замінляє;
- усіх необхідних для митного оформлення документів;
- для електронного декларування — із моменту отримання митним органом електронної митної декларації або відповідного електронного документа.

Прийняття товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів для митного оформлення засвідчують проставлянням відповідних митних забезпечень на декларації чи супровідних документах, що може бути здійснено також із використанням інформаційних технологій.

За ст. 4 п. 22 МКУ, *митне забезпечення* – одноразові номерні запірнопломбувальні пристрої, пломби, печатки, штампи, голографічні мітки, засоби електронного підпису чи печатки та інші засоби ідентифікації, що використовують митні органи для відображення та закріплення результатів митного контролю і митного оформлення [1].

Отже, митне забезпечення – це технічні засоби та пристрої, які митні органи використовують:

- для ідентифікації товарів і транспортних засобів;
- фіксації факту проведення митного контролю;
- підтвердження завершення митного оформлення;
- запобігання несанкціонованому доступу до товарів.

Митне оформлення фактично починається після подання митному органу митної декларації та всіх необхідних документів, що потрібно для здійснення митного контролю та самої процедури оформлення.

Завершення митного оформлення відбувається:

- після проведення всіх видів митного контролю, передбачених законодавством для конкретних товарів, інших предметів чи транспортних засобів;
- подання митному органу необхідних документів (сертифікатів, дозволів, актів державних контролюючих органів), що підтверджують можливість їх пропускання через митний кордон;

- виконання декларантом усіх митних зобов'язань, зокрема сплати митних платежів, податків і зборів.

Після виконання цих умов митний орган ухвалює рішення про завершення митного оформлення, яке може бути оформлене відповідним документом чи відміткою в митних деклараціях. Митне оформлення завершується протягом **чотирьох робочих годин** [1].

Перевищення чотиригодинного строку на час виконання відповідних формальностей виключно може бути в разі [1]:

1) виконання митних формальностей поза місцем розташування митного органу;

2) підтвердженого письмово бажання декларанта або уповноваженої ним особи подати додаткові документи чи відомості про зовнішньоекономічну операцію або характеристики товару;

3) проведення досліджень (аналізу, експертизи) проб і зразків товарів;

4) виявлення порушень митних правил;

5) зупинення митного оформлення відповідно до Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»;

6) подання додаткових документів для підтвердження митної вартості, на письмову вимогу митного органу, протягом 10 календарних днів відповідно до частини третьої ст. 53 МКУ;

7) призупинення митного оформлення на підставі даних митного реєстру (ст. 399 МКУ) і за ініціативою митного органу (ст. 400 МКУ).

Виявивши порушення митних правил, митний орган випускає товари до завершення розгляду справи про таке порушення за умови, що:

1) такі товари не підлягають конфіскації і не будуть потрібні надалі у процесі провадження у справі як докази;

2) декларант сплачує всі митні платежі або забезпечує їх сплату відповідно до розділу X МКУ.

За ст. 256 МКУ, *відмова в митному оформленні* – це письмове вмотивоване рішення митного органу про неможливість здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через невиконання декларантом або уповноваженою ним особою умов, визначених МКУ [1].

У рішенні про відмову в митному оформленні мають бути зазначені причини відмови та наведені вичерпні роз'яснення вимог, виконання яких забезпечує можливість митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення. Зазначене рішення має також містити інформацію про порядок його оскарження.

Рішення про відмову в митному оформленні ухвалюють у межах строку, відведеного ст. 255 МКУ для завершення митного оформлення. Неухвалення такого рішення протягом зазначеного строку є бездіяльністю, яка може бути оскаржена в порядку, встановленому главою 4 МКУ [1].

9.5. Електронне декларування

Відповідно до ст. 257 МКУ, *електронне декларування* — це подання до митних органів електронної митної декларації з цифровим підписом декларанта або його уповноваженої особи через спеціалізовані інформаційні системи [1].

Електронне митне декларування відбувається в кілька етапів:

- збір необхідних для декларування документів (ЗЕД договір, рахунок-фактура, пакувальний лист, транспортні документи, сертифікати і дозволи);
- підготовка електронної декларації з використанням спеціального програмного забезпечення (система «Електронна митниця», заповнення всіх граф, прикріплення документів, перевірка на помилки);

- надсилання електронної декларації на розгляд митних органів (накладання ЕЦП, відправлення через систему, автоматична перевірка, передавання на розгляд);

- присвоєння документу індивідуального номера та реєстрація інформації про нього в Державній митній службі (надання номера, реєстрація в базі ДМС, визначення каналу контролю, направлення на оформлення).

Якщо електронна декларація на товари заповнена правильно і не містить помилок, власник сплатив усі необхідні збори та виконав умови нетарифного регулювання, рішення про пропускання товару через митний кордон ухвалюють протягом чотирьох робочих годин.

Процедура ввезення імпорту в Україну передбачає послідовне проходження низки етапів — від попереднього декларування до випуску товару у вільний обіг. На практиці цей процес поєднує як паперові, так і електронні інструменти взаємодії між перевізником, декларантом і митними органами. На рис. 9.2 наведена схема руху товару через митний кордон України в режимі імпорту.

Рис. 9.2. Електронне декларування ввезення імпорту в Україну

Етапи проходження процедури ввезення імпорту в Україну:

1. Попереднє повідомлення про намір ввезення.

Декларант або суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності повідомляє митний орган про плановане ввезення товарів. Це дає змогу підготуватися до оформлення.

2. Подання декларацій.

Подання попередньої декларації (із гарантією) або загальної декларації прибуття (за наявності вантажу), або транзитної декларації T1 (система NCTS для транзиту) для оформлення вантажу.

3. Перетин митного кордону України.

Вантаж завозять на територію України та доставляють до зони митного контролю.

4. Попередній документальний контроль.

Митний орган перевіряє наявність і правильність документів, формує номер справи в єдиному вікні.

5. Проходження всіх видів офіційного контролю.

Здійснюють всебічний митний контроль відповідно до законодавства — фізичний огляд, лабораторні дослідження, інші процедури.

6. Здійснення митного оформлення і сплата митних платежів.

За результатами контролю відбувається оформлення вантажу зі сплатою всіх необхідних податків і зборів.

7. Завершення митного оформлення та випуск із митної зони.

Вантаж випускають у вільне використання, або призначений митний режим починає діяти.

Митне оформлення імпорту — це не просто перевірка документів, а комплексна система контролю, що поєднує логістику, податкове адміністрування та безпеку держави. Чим якісніше підготовлено документи на етапі попереднього декларування, тим швидше та безперешкодно товар буде випущено у вільний обіг.

Процедура експорту з України у форматі електронного декларування дає змогу підприємствам оперативно здійснювати митні формальності без зайвого паперового обігу. Уся взаємодія з митними органами відбувається в електронній формі — від подання документів до отримання дозволу на перетин кордону.

На рис. 9.3 наведено схему вивезення товарів за межі митної території України.

Рис. 9.3. Електронне декларування вивезення експорту з України

Етапи проходження процедури вивезення експорту з України:

1. Оформлення необхідних документів.

Завантажувач готує всі необхідні документи для експорту (сертифікати, дозволи).

2. Доставлення вантажу до зони митного контролю.

Вантаж направляють до зони митного контролю (пункт пропуску).

3. Здійснення митного оформлення із сплатою митних платежів, якщо обов'язково.

Митний орган проводить оформлення вантажу, розраховує і забезпечує сплату платежів, якщо це передбачено.

4. Оформлення сертифікатів походження, накладених митними органами документів.

За потреби видають сертифікати походження товару.

5. Доставлення вантажу до пункту пропуску на державному кордоні.

Товар доставляють до пункту перетину кордону.

6. Вихід за межі митної території України.

Вантаж фактично експортований за межі України після завершення митного оформлення.

Для електронного декларування використовують ті самі основні та додаткові документи, що і для паперового оформлення.

До основних документів, що забезпечують законність і прозорість оформлення товару, належать [22]:

- договір ЗЕД із додатками;
- рахунок-фактура чи проформа;
- пакувальний лист;
- транспортні документи (CMR, SMGS, AWB, Bill of lading).

Додаткові документи — сертифікати, дозволи, ліцензії, технічна документація, документи про походження товару і документи, необхідні для підтвердження його митної вартості.

Перелік документів в електронному декларуванні (договір ЗЕД із додатками, рахунок-фактура, пакувальний лист, транспортні документи, сертифікати, дозволи, технічна документація тощо) залишається незмінним — змінюється лише спосіб їх подання: усі документи в електронному вигляді завантажують і підписують електронним підписом, після чого митні органи їх розглядають і ухвалюють рішення про оформлення [22].

Документація для електронної декларації має бути сканована або сформована у відповідних форматах і додана до електронної митної декларації згідно з вимогами програмних засобів (наприклад системи «Єдине вікно» чи QDPro). Митний кодекс безпосередньо передбачає

рівнозначність електронних і паперових документів для декларування товарів [22].

Багато країн використовують електронне декларування. Україна не є винятком.

Переваги електронного декларування:

1) швидкість і зручність оформлення.

Електронна декларація може бути подана цілодобово (24/7) із будь-якої точки, не потрібно фізично відвідувати митницю. Це значно скорочує час митного оформлення та дає змогу швидше переміщати товари через кордон;

2) прозорість і контроль процесу.

Статуси вантажу присвоюють автоматично, а всі дії з декларацією фіксують у системі. Це дає змогу декларанту відстежувати, на якому етапі перебуває оформлення та виключає інформаційні прогалини чи втрату документів;

3) мінімізація людського фактора та корупції.

Електронне декларування зменшує безпосередній контакт із посадовими особами митниці, що знижує ризики корупції, суб'єктивних помилок і неправомірної затримки вантажу;

4) юридична рівнозначність.

Електронна декларація та документи мають таку саму юридичну силу, як і паперові, а цифровий підпис забезпечує легітимність операції;

5) економія ресурсів і скорочення витрат.

Мінімізовано витрати на паперове оформлення, логістику та організацію персоналу, які пов'язані з доставленням фізичних документів чи обов'язковою присутністю брокера. Власник товару може готувати і подавати документи в максимально зручний для себе спосіб;

6) спрощення процедур і «єдине вікно».

Можливість проходження супутнього контролю різних органів (санітарного, ветеринарного, фітосанітарного тощо) в електронному форматі через єдиний інтерфейс — замість окремих звернень у різні служби;

7) зменшення бюрократичних перепон.

Відсутність дублювання інформації, менше адміністративних кроків і пришвидшене погодження дозволів від різних відомств у системі;

8) можливість цифрового архівування.

Усі документи зберігають в електронному вигляді, їх легко знайти, відновити або подати повторно в разі потреби.

Ці переваги пояснюють, чому електронне декларування стає стандартом і основою сучасної митної системи України.

Недоліки електронного декларування в Україні включають такі аспекти:

1. Низький рівень інформаційної грамотності.

Власники товарів і перевізники іноді мають недостатні навички для правильного заповнення електронних декларацій, що може призвести до помилок і затримок митного оформлення.

2. Нестача митних посадових осіб.

Обмежена кількість працівників митниці іноді уповільнює обробку документів і пропускання товарів, особливо зі збільшеним обсягом вантажів.

3. Технічні проблеми в електронних системах.

Збої, аварії або недосконалість програмного забезпечення можуть спричинити часові втрати та призупинення оформлення вантажів.

4. Розбіжність систем електронного декларування.

Відсутність уніфікації між різними електронними платформами викликає проблеми взаємодії та додаткові затримки.

5. Недостатній контроль за достовірністю даних.

Іноді інформація, внесена в електронні декларації, може бути неповною або неточною, що порушує правила і ускладнює моніторинг.

Ці проблеми можна зменшити за рахунок підвищення цифрової грамотності, збільшення кадрового складу митних органів, удосконалення технічної інфраструктури, запровадження єдиних стандартів і посиленого контролю за якістю введених даних.

Загалом переваги системи електронного декларування суттєво більші, ніж її недоліки, що робить цей механізм важливим для розвитку зовнішньої торгівлі, інтеграції України в міжнародні економічні процеси та підвищення рівня державного контролю за переміщенням товарів. Подальша цифровізація, удосконалення законодавчої бази і технічних рішень забезпечать стійкий розвиток цієї системи і посилять довіру бізнесу та держави до митної сфери.

Контрольні запитання

1. У чому полягає основна мета системи митного оформлення?
2. На якому етапі митного оформлення відбувається перевірка фактичної відповідності товарів даним декларації?
3. Який документ є підставою для сплати митних платежів?
4. Який документ підтверджує укладення договору перевезення залізничним транспортом?
5. Яку перевагу надають підприємству після акредитації в митних органах?
6. Який документ засвідчує походження товару?
7. Який документ застосовують на автомобільному транспорті як доказ укладення договору перевезення?
8. Який документ застосовують у морських перевезеннях для підтвердження права на вантаж?

9. Що є основною функцією зовнішньоекономічного контракту?
10. Який документ складають із передаванням вагонів між станціями?
11. Яка основна функція митної декларації?
12. Які документи належать до договірних документів у міжнародній торгівлі?
13. Яку інформацію обов'язково зазначають у митній декларації?
14. У якому митному органі може бути здійснено оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення?
15. Де здійснюють митне оформлення транзитних товарів?
16. Яка умова дозволяє випуск товарів із порушенням митних правил до завершення справи?
17. Коли митні органи не можуть здійснити випуск товарів до завершення справи про порушення?
18. Який документ готують на етапі збору інформації для декларування?
19. На якому етапі електронного декларування присвоюють індивідуального номера декларації?
20. Хто відповідає за достовірність даних у поданій електронній декларації?
21. Який етап є першим у процесі електронного декларування?
22. Яка дія завершує етап електронного декларування?
23. Що є підставою для початку митного оформлення?
24. Коли митне оформлення вважають завершеним?
25. Коли митне оформлення можна проводити поза робочим часом?

Розділ 10. ВИДИ І ПРИЗНАЧЕННЯ МИТНИХ ДЕКЛАРАЦІЙ

10.1. Класифікація митних декларацій

У сучасних умовах розвитку міжнародної торгівлі митна система України відіграє важливу роль, гарантуючи економічну безпеку держави та дотримання норм міжнародного права. Одним із головних елементів цієї системи є митне декларування, що забезпечує прозорість і контроль за переміщенням товарів, транспортних засобів та інших об'єктів через державний кордон.

Митна декларація є основним інструментом у системі митного регулювання України. Це офіційний документ, який подають суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності митним органам для здійснення митного контролю та оформлення товарів для їх переміщення через митний кордон держави.

Знання видів митних декларацій, порядку їх заповнення та особливостей використання є необхідним для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності. Це дає змогу ефективно організовувати митні процедури, скорочувати час оформлення і підвищувати рівень довіри між бізнесом і державними інституціями.

Основні функції митної декларації:

- інформування митних органів про характеристики товарів;
- забезпечення контролю за переміщенням товарів через кордон;
- розрахунок митних платежів;
- підтвердження дотримання митного законодавства.

Українське митне законодавство передбачає шість основних видів митних декларацій, кожна з яких відповідає специфічним потребам учасників зовнішньоекономічної діяльності. У табл. 10.1 наведено основні види митних декларацій [1].

Таблиця 10.1

Основні види митних декларацій

Номер	Вид митної декларації	Призначення	Літерний код	Нормативне регулювання
1	Звичайна	Використовують у стандартних ситуаціях для подання повних відомостей про товари і транспортні засоби комерційного призначення	АА	ст. 258 МК, п. 14 Положення № 450 [23]
2	Попередня	Подають для пропускання товарів через митний кордон і доставлення до митного органу призначення (для ввезення чи транзиту) із необхідним обсягом даних	ЕЕ	ст. 94 МК, ст. 259 МК [1]
3	Тимчасова	Використовують, коли повну інформацію про товар подати неможливо через нестачу точних даних (наприклад невизначені коди УКТ ЗЕД, ціна за формулою тощо)	ТК, ТФ, ТН	ст. 260 МК, п. 29 Положення № 450 [23]
4	Періодична	Подають для переміщення одних і тих самих товарів однією особою кілька разів протягом 180 днів (наприклад суднами, трубопроводами)	РР	ст. 260 МК, п. 21 Положення № 450 [23]
5	Спрощена	Використовують підприємства, авторизовані для спрощеного декларування, оформлення товарів у заявлений митний режим	СД	ст. 2601 МК, п. 32 Положення № 450 [23]
6	Додаткова	Подають для уточнення або внесення змін до раніше поданих декларацій (періодичних, тимчасових, спрощених)	ДР, ДТ, ДМ, ДЕ, ДС	ст. 261 МК [1]

Кожен вид має своє призначення та сферу використання: від стандартних процедур під час звичайного імпорту чи експорту до

спрощених, тимчасових або додаткових форм, які полегшують облік і контроль у специфічних ситуаціях. Такий поділ дає змогу гнучко регулювати митні операції, забезпечуючи баланс між ефективністю контролю і зручністю для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Розуміння різновидів митних декларацій допомагає правильно вибирати форму декларування, уникати порушень митного законодавства і забезпечувати належне виконання вимог митних органів [24].

Звичайна декларація (код АА)

За ст. 258 МКУ, під митною декларацією, заповненою у звичайному порядку, розуміють митну декларацію, що містить обсяг відомостей (даних), достатній для завершення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення в заявлений митний режим [1].

Тобто звичайна декларація є найпоширенішим видом митного документа і використовується у стандартних ситуаціях митного оформлення. Вона передбачає подання повного обсягу відомостей про товари і транспортні засоби комерційного призначення.

Обов'язкові елементи інформації:

- повна назва товару;
- коди товарів згідно з УКТ ЗЕД;
- кількісні характеристики товару;
- митна вартість;
- країна походження;
- відомості про відправника та одержувача;
- інші характеристики, необхідні для митного контролю.

Основною перевагою митної декларації, заповненої у звичайному порядку, є забезпечення повного і прозорого митного контролю, точний розрахунок митних платежів, мінімум ризиків виникнення спірних питань на етапі оформлення.

Попередня декларація (код ЕЕ)

За ст. 259 МКУ, попередню митну декларацію подають до ввезення в Україну товарів, транспортних засобів комерційного призначення або після їх ввезення, якщо ці товари, транспортні засоби перебувають на території пункту пропуску через державний кордон України [1].

Попередня декларація дає змогу пропустити товари через митний кордон і доставити їх до митного органу призначення (із ввезенням або транзитом) із мінімально необхідним обсягом даних [25].

Цей вид декларації використовують у ситуаціях, коли на момент перетину кордону неможливо подати повний пакет документів або необхідно прискорити процес пропускання товарів. Після доставлення до митного органу призначення подають повну декларацію з усіма необхідними відомостями.

Типові ситуації використання:

1. Термінові поставки.

Коли доставлення має відбутися швидко (екстрені замовлення, запчастини для виробництва, медичні вантажі), повне митне оформлення на кордоні може затримати логістику. Попередня декларація допомагає митним органам отримати базову інформацію для контролю і одночасно дозволити переміщення вантажу до митниці призначення, де оформлення буде завершено. Це знижує ризик простоїв і економить витрати, пов'язані з затримками.

2. Відсутність повного пакета документів на момент прибуття.

Часто рахунок-фактура, сертифікати походження, результати досліджень або детальні технічні дані надходять пізніше. Попередня декларація офіційно фіксує початкові дані (найменування товару, орієнтовну вартість, вантажоодержувача), що дає змогу не затримувати переміщення, а завершити оформлення після отримання відсутніх документів. Це офіційний інструмент, який допомагає уникнути порушень митного режиму за неповної інформації.

3. Необхідність швидкого пропускання для продовження логістичного ланцюга.

У міжнародних ланцюгах постачання один затриманий вузол може зірвати весь графік (перевантаження, подальші рейси, виробничі процеси). Попередня декларація забезпечує синхронізацію митних процедур із логістикою: вантаж перетинає кордон і вільно буде доставлений на наступний етап, де митні процеси будуть завершені без зупинок у ланцюгу. Такий підхід підвищує прогнозованість поставок і зменшує операційні ризики.

Тимчасова декларація (коди ТК, ТФ, ТН)

За ст. 260 МКУ, якщо декларант або уповноважена ним особа не має точних відомостей про характеристики товарів, необхідні для заповнення митної декларації у звичайному порядку, вони можуть подати митному органу тимчасову митну декларацію на такі товари за умови, що вона містить дані, достатні для поміщення їх у заявлений митний режим, і під зобов'язання про надання додаткової декларації у строк не більше 45 днів із дати оформлення тимчасової митної декларації [1].

Тобто тимчасову декларацію подають у випадках, коли декларант об'єктивно не може надати повну інформацію про товар на момент митного оформлення через відсутність точних даних.

Типові ситуації:

1. Код товару за УКТ ЗЕД не може бути визначений без додаткових досліджень чи експертизи (код ТН).
2. Вартість товару визначають за формулою (наприклад залежить від змінних параметрів) (код ТФ).
3. Кількісні характеристики товару потребують уточнення після зважування чи вимірювання (код ТК).
4. Відсутність остаточних документів про характеристики товару.

Митний орган приймає тимчасову декларацію і розпочинає процес оформлення. Декларант зобов'язаний подати уточнюючі дані або додаткову декларацію після отримання повної інформації про товар.

Періодична декларація (код РР)

За ст. 260 п. 4 МКУ, періодичну митну декларацію можна подавати на регулярне переміщення через митний кордон України товарів однією і тією самою особою на одних і тих самих умовах і підставах протягом не більше 180 днів і під зобов'язання про подання додаткової декларації на товари, переміщені за періодичною митною декларацією протягом попереднього календарного місяця, у порядку і на умовах, встановлених Кабінетом Міністрів України [1].

Тобто періодична декларація призначена для багаторазового переміщення ідентичних товарів однією особою протягом визначеного періоду, який не перевищує 180 днів.

Типові випадки використання:

1. Регулярні поставки товарів морським транспортом (суднами).
2. Транспортування товарів трубопроводами (нафти, газу).
3. Систематичні постачання однотипної продукції.
4. Регулярний експорт/імпорт у рамках довгострокових контрактів.

Основною перевагою періодичної декларації є значне спрощення процедури митного оформлення для регулярних операцій, зменшення адміністративного навантаження, прискорення процесу декларування та зниження витрат на документообіг.

Спрощена декларація (код СД)

За ст. 260¹ МКУ, спрощену декларацію можуть використовувати лише підприємства, які отримали від митних органів спеціальний статус авторизованого економічного оператора або дозвіл на спрощене декларування [1].

Критерії авторизації [27]:

1. Бездоганна репутація підприємства.

Підприємство повинно мати позитивну історію діяльності, дотримуватися законодавства, не бути фігурантом справ про шахрайство, контрабанду чи ухилення від сплати митних платежів.

2. Відсутність порушень митного законодавства.

За останні роки підприємство не повинно мати підтверджених фактів серйозних або систематичних порушень у сфері митної справи, декларування чи сплати податків.

3. Фінансова стабільність.

Компанія має бути платоспроможною, регулярно сплачувати податки і збори, не мати заборгованості перед бюджетом. Це свідчить про надійність як учасника зовнішньоекономічної діяльності.

4. Високий рівень облікової системи.

Підприємство повинно мати сучасну систему бухгалтерського і складського обліку, що забезпечує точність даних про рух товарів, фінансові операції та дає змогу митним органам відстежувати їх.

5. Наявність внутрішнього контролю відповідності.

У компанії має діяти внутрішня система перевірок і процедур, яка гарантує дотримання митного та податкового законодавства, а також своєчасне виявлення можливих ризиків чи помилок.

Спрощена декларація забезпечує прискорений порядок подання та оформлення товарів, скорочує час проходження митного контролю, дає змогу оформлювати товари в заявлений митний режим із мінімальними формальностями [26].

Додаткова декларація (коди ДР, ДТ, ДМ, ДЕ, ДС)

За ст. 261 МКУ, у разі подання попередньої, тимчасової, спрощеної або періодичної митної декларації декларант або уповноважена ним особа повинні протягом строків, визначених відповідно до МКУ, подати до митного органу додаткову декларацію, яка містить точні відомості про

товари, задекларовані за попередньою, тимчасовою, спрощеною або періодичною митною декларацією, що подавали б у разі декларування цих товарів за митною декларацією, заповненою у звичайному порядку [1].

Тобто додаткову декларацію подають для внесення уточнень або змін до раніше поданих декларацій (періодичних, тимчасових, спрощених).

Види корегувань:

1. Зміна кількісних характеристик товару.

Подання уточнених даних про масу, об'єм, кількість або кількість пакувань після фактичного зважування, вимірювання чи розвантаження товарів.

2. Корегування митної вартості.

Виправлення первісно заявленої вартості товарів у разі, якщо після подання декларації отримані точні документи (інвойси, рахунки, результати експертизи), що підтверджують іншу фактичну ціну.

3. Уточнення кодів УКТ ЗЕД.

Заміна тимчасово заявленого або неточного коду товару на правильний після отримання висновків лабораторії, сертифікації чи додаткової технічної інформації.

4. Виправлення відомостей про контрагентів.

Внесення правильних даних про відправника, одержувача чи посередників, якщо в первинній декларації були помилки або відбулися зміни сторін у зовнішньоекономічному контракті.

5. Внесення додаткової інформації, виявленої після первинного декларування.

Додавання уточнень, документів чи нових даних (наприклад сертифікатів походження, дозволів, ліцензій), які не були доступні на момент подання початкової декларації.

Коди додаткових декларацій:

ДР — додаткова до періодичної декларації;

ДТ — додаткова до тимчасової декларації;

ДМ — додаткова у випадках модифікації даних;

ДЕ — додаткова для експорту;

ДС — додаткова до спрощеної декларації.

Механізм додаткового декларування забезпечує можливість коректного митного оформлення навіть у випадках, коли первинні дані були неповними або потребують уточнення [28].

У табл. 10.2 наведена порівняльна характеристика видів декларацій.

Таблиця 10.2

Порівняльна характеристика видів декларацій

Вид декларації	Обсяг інформації	Швидкість оформлення	Частота використання	Спеціальні вимоги
Звичайна	Повний	Стандартна	Одноразово	Немає
Попередня	Мінімальний	Прискорена	Одноразово	Немає
Тимчасова	Частковий	Стандартна	Одноразово	Немає
Періодична	Повний	Прискорена	Багаторазово	Регулярність поставок
Спрощена	Скорочений	Максимальна	Багаторазово	Авторизація підприємства
Додаткова	Уточнюючий	Варіативна (залежно від ситуації)	За потреби	Попередня декларація (як основа)

Порівняння видів митних декларацій показує, що вибір форми залежить від мети переміщення товарів, обсягу доступної інформації та рівня підготовленості підприємства. Звичайну декларацію використовують найчастіше, вона містить повний обсяг даних, тоді як попередня та спрощена забезпечують швидкість оформлення в термінових або авторизованих випадках. Тимчасова декларація дає змогу не зупиняти рух товарів за неповних даних, а періодична оптимізує оформлення регулярних поставок. Додаткова декларація завершує процес, уточнюючи всі відомості.

Такий підхід забезпечує гнучкість митного контролю та ефективність зовнішньоекономічної діяльності.

10.2. Вибір виду митної декларації та наслідки помилкового декларування

Визначаючи вид митної декларації, необхідно враховувати комплекс факторів, що впливають на правильність і швидкість митного оформлення. Основними критеріями є [28, 29]:

1. Повнота інформації про товар. Якщо дані точні та повні, подають звичайну декларацію; за неповної інформації можливе використання попередньої або тимчасової.

2. Терміновість операції. Для термінових поставок оптимально застосовувати попередню або спрощену декларацію (за наявності відповідного статусу підприємства).

3. Регулярність постачань. Для систематичних однотипних переміщень економічно вигідною є періодична декларація.

4. Статус підприємства. Авторизовані економічні оператори мають право користуватися спрощеною процедурою декларування.

5. Характер товару. Якщо для визначення коду або вартості потрібні додаткові дослідження, доцільно подавати тимчасову декларацію.

Правильний вибір виду митної декларації має не лише процедурне, а і правове значення. Від цього залежить швидкість проходження митного контролю, точність нарахування платежів і відсутність порушень митного законодавства. Кожен критерій — від повноти інформації до статусу підприємства — допомагає мінімізувати ризики затримок і забезпечує прозорість оформлення.

Якщо ж вимоги цих критеріїв проігнорувати, можуть виникнути суттєві правові та фінансові наслідки.

Неправильний вибір виду декларації або подання недостовірних відомостей може призвести:

- до затримки митного оформлення;
- штрафних санкцій;
- блокування зовнішньоекономічних операцій;
- додаткових перевірок митними органами;
- фінансових втрат через простої товарів.

Тому правильний вибір виду митної декларації та достовірність поданої інформації є важливими умовами ефективного митного контролю та безперебійного руху товарів.

Контрольні запитання

1. Які основні види митних декларацій передбачені законодавством України?
2. У яких ситуаціях доцільно використовувати тимчасову декларацію?
3. Які переваги надає періодична декларація?
4. Які вимоги висувають до підприємств щодо отримання права на спрощене декларування?
5. Для чого призначена додаткова декларація і коли її подають?
6. Чим відрізняється попередня декларація від звичайної?
7. Які наслідки можуть виникнути з неправильним вибором виду декларації?
8. Яку декларацію використовують у стандартних ситуаціях для подання повних відомостей про товар?
9. Яка функція є основною для митної декларації?
10. Який вид декларації подають до ввезення товарів за неповного пакета даних?

11. Який максимальний строк подання додаткової декларації після тимчасової?
12. Що є важливою умовою використання спрощеної декларації СД?
13. Який вид декларації подають для внесення змін до інших декларацій?
14. Для чого подають попередню (ЕЕ) декларацію?
15. Який вид декларації використовують, якщо код товару потребує лабораторних досліджень?
16. Який вид декларації застосовують, коли необхідно підтвердити комерційну вартість за формулою?
17. Що є перевагою періодичної декларації?
18. Яку декларацію подають для регулярного транспортування газу трубопроводом?
19. Що є метою додаткової декларації?
20. Який із факторів є основним для вибору виду декларації?

Розділ 11. ТИПИ МИТНИХ ДЕКЛАРАЦІЙ: КЛАСИФІКАЦІЯ, СТРУКТУРА ТА ПРОЦЕДУРА ОФОРМЛЕННЯ

11.1. Функціональне призначення митного декларування

Згідно з чинним законодавством України, декларування відбувається через заявлення за встановленою формою точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення митного контролю і митного оформлення.

Існує три основні форми декларування [25]:

1. *Письмова*. Це може бути як паперовий документ, так і електронний. Сьогодні більшість декларацій подають в електронному вигляді через систему електронного декларування, але паперові декларації також зберігають свою актуальність, особливо для невеликих партій товарів або в ситуаціях, коли електронне декларування з технічних причин неможливе.

2. *Усна*. Вона застосовувана для товарів, які не підлягають письмовому декларуванню. Наприклад, коли громадянин перетинає кордон із товарами для особистого користування вартістю менше встановленого ліміту, він може усно заявити митнику про наявність цих товарів або взагалі нічого не заявляти, якщо немає товарів, що підлягають декларуванню.

3. *Вчинення дій*. Це так званий «зелений коридор» в аеропортах. Коли пасажир проходить через зелений коридор, він тим самим заявляє, що не має товарів, які підлягають декларуванню. Це також є формою декларування, хоча жодного документа не подають і жодного слова не вимовляють.

Важливо розуміти, що всі три форми декларування мають однакову юридичну силу. Якщо особа пройшла через зелений коридор, а потім у неї виявили товари, що підлягають декларуванню, це розглядатимуть як порушення митних правил, оскільки особа здійснила декларування в неправдивій формі.

Функції вантажної митної декларації (ВМД) наведені в табл. 11.1 [23].

Функції ВМД

Функція	Зміст
Декларування	Внесення інформації про учасників ЗЕД угоди
Законність	Підтвердження відповідності дій законодавству
Інформаційно-статистична	Надання даних про обсяги ЗЕД операцій

Перша функція – декларування. Це основна, первинна функція. Через митну декларацію в інформаційну систему митних органів вносять усі необхідні відомості про учасників зовнішньоекономічної угоди, товари, умови їх переміщення. Фактично митна декларація створює повну інформаційну картину кожної зовнішньоторговельної операції.

Друга функція – законність. Це дуже важлива функція з точки зору юридичної відповідальності. Коли декларант подає митну декларацію, і її приймає митний орган, це означає, що декларант підтверджує: усі його дії відповідають чинному законодавству України, усі документи оформлені належним чином, усі необхідні дозволи отримані, усі обмеження дотримані.

Після реєстрації митної декларації декларант несе повну юридичну відповідальність за всі відомості, що в ній зазначені. Якщо пізніше виявиться, що якісь відомості були неправдивими або неповними, це тягне за собою адміністративну відповідальність, а в окремих випадках навіть кримінальну.

Третя функція – інформаційно-статистична. На перший погляд може здатися, що це другорядна функція, але насправді вона має величезне значення для економічної політики держави. На основі даних митних декларацій формують офіційну статистику зовнішньої торгівлі України.

Ці дані використовують для аналізу торговельного балансу країни, визначення основних торговельних партнерів, виявлення тенденцій у

зовнішній торгівлі, ухвалення рішень про торговельну політику, підготовки звітів для міжнародних організацій

Для письмової форми декларування можна використовувати як електронні документи, так і документи на паперовому носії [27].

Електронне декларування здійснюване з використанням електронної митної декларації, засвідченої електронним цифровим підписом, та інших електронних документів або їхніх реквізитів у встановлених законодавством випадках.

Митна декларація, оформлена на паперовому носії або у вигляді електронного документа, має однакову юридичну силу.

11.2. Обов'язкові відомості митної декларації

До митної декларації декларант залежно від митних формальностей, установлених МКУ для митних режимів, і заявленої мети переміщення вносить такі відомості [1, 24]:

1) заявлений митний режим, тип декларації та відомості про особливості переміщення;

2) відомості про декларанта, уповноважену особу, яка склала декларацію, відправника, одержувача, перевізника товарів і сторони зовнішньоекономічного договору (контракту) або іншого документа, що використовують у міжнародній практиці замість договору (контракту), а якщо зовнішньоекономічний договір (контракт) укладено на підставі посередницького договору, то й іншу, крім сторони зовнішньоекономічного договору (контракту), сторону такого посередницького договору;

3) відомості про найменування країн відправлення та призначення;

4) відомості про транспортні засоби комерційного призначення, що використано для міжнародного перевезення товарів і/або їх перевезення митною територією України під митним контролем, і контейнери;

5) відомості про товари:

а) найменування;

б) звичайний торговельний опис, що дає змогу ідентифікувати і класифікувати товар;

в) торговельна марка та виробник товарів (за наявності в товаросупровідних і комерційних документах);

г) код товару згідно з УКТ ЗЕД;

д) найменування країни походження товарів (за наявності);

е) опис пакування (кількість, вид);

ж) кількість у кілограмах (вага брутто і вага нетто) та інших одиницях вимірювання;

и) фактурна вартість товарів;

к) митна вартість товарів і метод її визначення;

л) відомості про уповноважені банки декларанта;

м) статистична вартість товарів;

6) відомості про нарахування митних та інших платежів, а також застосування заходів гарантування їх сплати:

а) ставки митних платежів;

б) застосування пільг зі сплати митних платежів;

в) суми митних платежів;

г) офіційний курс валюти України до іноземної валюти, у якій складені рахунки, на день подання митної декларації;

д) спосіб і особливості нарахування та сплати митних платежів;

е) спосіб забезпечення сплати митних платежів (у разі застосування заходів гарантування їх сплати);

7) відомості про зовнішньоекономічний договір (контракт) або інший документ, що використовують у міжнародній практиці замість договору (контракту), і його основні умови;

8) відомості, що підтверджують дотримання встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон України;

9) відомості про документи, що надають для митного контролю разом із митною декларацією, відповідно до ст. 335 МКУ;

10) довідковий номер декларації (за бажанням декларанта).

Документи, відомості про які зазначені в митній декларації, повинен зберігати декларант або уповноважена ним особа протягом не менше 1095 днів.

Митний орган не приймає ВМД для оформлення в таких випадках [25]:

- вона подана без повного комплексу документів, необхідних для здійснення митного оформлення товарів;
- вона заповнена декларантом із порушенням Інструкції про порядок заповнення ВМД;
- електронна митна декларація не містить встановлених законодавством обов'язкових реквізитів;
- в інших випадках, передбачених законодавством України.

У разі відмови прийняти ВМД для оформлення обов'язково заповнюють картку відмови в митному оформленні за порядком, установленим Державною митною службою.

Достовірність зазначених декларантом відомостей у ВМД, яка заповнена згідно з діючими правилами та засвідчена ним у встановленому порядку, закріплюють одним із видів митного забезпечення (штамп «Під митним контролем») на всіх аркушах ВМД і реєстраційним номером, а також реєстрацією ВМД у журналі обліку вантажних митних декларацій. Після завершення цієї процедури декларант несе юридичну відповідальність за відомості, зазначені у ВМД. Ця декларація не може бути відкликана декларантом [25].

У випадку прийняття ВМД для оформлення їй присвоюють реєстраційний номер і реєструють у журналі обліку ВМД. *Реєстраційний номер ВМД* – дванадцятизначний цифровий код, у якому [24]:

1) перші п'ять знаків – код митного органу, у якому реєструють ВМД, згідно з Класифікатором митних органів;

2) шостий знак – остання цифра поточного року, яка відокремлена з обох боків косою лінією;

3) останні шість знаків – порядковий номер декларації в журналі обліку ВМД (у порядку зростання протягом поточного року, починаючи з одиниці).

Журнал обліку ВМД містить такі реквізити [24]:

- порядковий номер ВМД за журналом обліку;
- дату реєстрації;
- реєстраційний номер ВМД;
- тип ВМД;
- відомості про відправника та одержувача (назва, юридична адреса, для резидентів код Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України);

- відомості про особу, яка відповідає за фінансове врегулювання;
- відомості про декларанта;
- прізвище, ім'я та по батькові інспектора, який прийняв ВМД для оформлення, номер штамп «Під митним контролем»;

- прізвище, ім'я та по батькові інспектора, який завершив митне оформлення, номер особистої номерної печатки;

- номер картки відмови в митному оформленні;

- примітки.

За рішенням начальника митниці до журналу обліку ВМД можна вносити інші додаткові відомості.

Реєстраційний номер ВМД, за якою було відмовлено в митному оформленні, не може бути присвоєний іншій декларації.

Оформлена ВМД є підтвердженням надання особі права на розміщення товарів і транспортних засобів у заявленому митному режимі і прав та обов'язків, зазначених у ВМД, осіб щодо здійснення ними відповідних фінансових, господарських та інших операцій [25].

11.3. Порядок оформлення вантажної митної декларації

Оформлена ВМД є підтвердженням надання особі права на розміщення товарів і транспортних засобів у заявленому митному режимі і прав та обов'язків, зазначених у ВМД, осіб щодо здійснення ними відповідних фінансових, господарських та інших операцій [25].

ВМД складається з уніфікованого адміністративного документа *форми МД-2* на чотирьох зброшурованих основних аркушах різного кольору та уніфікованого адміністративного документа *форми МД-3* на такій самій кількості зброшурованих додаткових аркушів різного кольору [25].

Форма МД-2 – основний аркуш митної декларації, який містить загальні відомості про характер поставки, реквізити контрагентів, відомості про декларанта та характеристики одного товару, який зазначено в цьому аркуші. За наявності в одній переміщуваній партії товарів декількох найменувань МД-2 використовують як перший аркуш декларації [25].

Форма МД-3 – додатковий аркуш митної декларації, який використовують одночасно з аркушем форми МД-2. Один додатковий аркуш дає змогу задекларувати товари не більше трьох найменувань.

ВМД оформляють на стандартних самокопіювальних бланках уніфікованих адміністративних документів форм МД-2 і МД-3 формату 309 x 210 мм. Відривна частина бланків відповідає формату А4. Бланки виготовляють друкарським способом за зразками, затвердженими

Державною митною службою. Замовниками та реалізаторами бланків можуть бути як Державна митна служба, так і суб'єкти підприємницької діяльності [25].

Державна митна служба визначає випадки, коли ВМД може бути оформлена на бланках уніфікованого адміністративного документа, виготовлених за допомогою комп'ютера, або подана тільки в електронному вигляді. У разі виготовлення бланків за допомогою комп'ютера використовують папір білий формату А4 і не застосовують вимогу щодо брошурування, кольору та самокопіювання аркушів. Технічні характеристики паперу, призначеного для виготовлення бланків за допомогою комп'ютера, мають забезпечувати якісне функціонування службових штампів митних органів, що використані для митного оформлення ВМД

ВМД заповнюють [25]:

- на товари, які переміщують через митний кордон України юридичні і фізичні особи (підприємці) і митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 1000 євро, крім підакцизних товарів, які декларують незалежно від їхньої вартості;
- товари, які підлягають державному експортному контролю;
- товари, які переміщують у режимі митного складу;
- товари, які безпосередньо ввозять фізичні особи в супроводжуваному багажі або пересилають у несупроводжуваному багажі, надходять на адреси фізичних осіб або вивозять фізичні особи у випадках, передбачених законодавством;
- товари незалежно від їхньої митної вартості в інших випадках, передбачених законодавством;
- транспортні засоби у випадках, передбачених законодавством.

Товари (крім підакцизних), що переміщуються в ручній поклажі, у супроводжуваному багажі громадянами за межі митної території України, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро,

підлягають письмовому декларуванню (було 2000 євро), якщо не перевищує, то декларують ті товари, на які законодавством встановлено вивізне мито (ст. 371 МКУ). Товари (за винятком підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро, що ввозять громадяни на митну територію України, не підлягають письмовому декларуванню (ст. 374 МКУ). Товари (крім підакцизних), що ввозять громадяни, сумарна фактурна вартість і/або загальна вага яких перевищують обмеження, встановлені ст. 374 МКУ, але загальна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000 євро, підлягають письмовому декларуванню та оподатковуванні ввізним митом за ставкою 10 % і податком на додану вартість за ставкою, встановленою Податковим кодексом України, у частині, що перевищує еквівалент 1000 євро [1, 25].

Декларацію митної вартості не подають у разі декларування партій товарів, митна вартість яких не перевищує 5000 євро (ст. 52 МКУ) [1].

ВМД заповнюють на партію товарів, які належать юридичним особам або фізичним особам (підприємцям), за умови, що до всіх товарів цієї партії застосовано єдиний митний режим. ВМД заповнюють державною мовою за допомогою комп'ютера. Під час заповнення ВМД можна застосовувати іноземну мову, якщо переклад державною мовою назв суб'єктів або фірмового (комерційного) найменування товару є недоцільним та істотно не впливає на принцип здійснення заходів тарифного або нетарифного регулювання.

Разом із ВМД подають її електронну копію, яка використана для прискорення проведення процедури митного оформлення товару і митної статистики зовнішньоекономічної діяльності. Інформація, внесена до електронної копії ВМД, має відповідати інформації, внесений декларантом до оригіналу. Форму і структуру електронної копії ВМД або ВМД, що подають тільки в електронному вигляді, кодування символів, засоби пересилання визначає Державна митна служба [27].

Оформлені митним органом аркуші ВМД розподіляють у такому порядку [24]:

- перший основний аркуш («примірник для митниці (1/6 – для країни відправлення-призначення)») зберігають разом із комплектом документів, на підставі яких здійснюване митне оформлення, у митному підрозділі, що здійснював митне оформлення, протягом 12 місяців, після чого передають на зберігання до архіву митниці;
- другий основний аркуш («примірник для статистики (2/7)») використовують у підрозділі митної статистики митного органу;
- третій основний аркуш («примірник для експортера/отримувача товару (3/8)») використовують у підрозділі митних доходів і платежів митного органу;
- четвертий основний аркуш («примірник для митниці (4/5 – для митного органу призначення/повернення)») використовують залежно від виду зовнішньоекономічної операції: під час оформлення товару, що вивозять за межі митної території України, передають декларанту для доставлення разом із товаром в митний орган - пункт пропуску на митному кордоні України. Після проведення процедури пропускання його передають до архіву митниці, що пропустила товар через митний кордон; під час оформлення товару, що ввозять на митну територію України, передають декларанту.

У разі декларування товару митним брокером на прохання декларанта передбачено оформлення додаткового аркуша ВМД, при цьому він має бути копією аркуша 4/5. Додаткові аркуші ВМД (форми МД-3) розподіляють аналогічно [24].

У разі потреби митний орган має право видавати (завіряти) заявникам (особам, зазначеним у ВМД) засвідчені особистою номерною печаткою інспектора митниці ксерокопії оформленої ВМД відповідно до обліку видачі таких копій. Державна митна служба має право встановлювати інший

порядок розподілу аркушів ВМД для митних режимів, що відрізняються від режиму «імпорт» або «експорт» [29].

ВМД вважають оформленою за наявності на всіх її аркушах відбитка особистої номерної печатки посадової особи митниці, що здійснила митне оформлення товарів і транспортних засобів.

Декларант може виправляти помилки, змінювати, відкликати і визнавати декларацію недійсною. Допускають в митній декларації помилки, які не призвели до неправомірного звільнення від сплати митних платежів або зменшення їхнього розміру, незабезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, не тягне за собою застосування санкцій, передбачених кодексом та іншими актами законодавства України, крім випадків, якщо особа систематично (більше двох разів протягом місяця) допускає в митній декларації помилки, зазначені вище.

11.4. Типи декларацій і загальні вимоги щодо оформлення вантажної митної декларації

Вантажна митна декларація (ВМД) – письмова заява встановленої форми, що подають митному органу, містить відомості про товари і транспортні засоби, які переміщують через митний кордон України, митний режим, у який вони заявлені, а також іншу інформацію, потрібну для здійснення митного контролю, митного оформлення, митної статистики, нарахування податків і зборів [1].

Товари декларують через подання митному органу [1, 25]:

- митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа (МД-2);
- або митної декларації М-16;
- або письмової заяви за формою;

- або митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщують через митний кордон України громадяни для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних із провадженням підприємницької діяльності.

Основними документами, які установлюють форми ВМД, умови їх застосування та подання митним органам, а також визначають загальний порядок оформлення ВМД, є Постанова «Положення про митні декларації» і Порядок заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа [24, 25].

Постановою встановлено, що ВМД застосовують під час декларування товарів і транспортних засобів, які переміщують через митний кордон України юридичні або фізичні особи, яким вони належать, чи уповноважені ними особи [24, 25].

ВМД являє собою уніфікований адміністративний документ форми МД-2, що складається з чотирьох зброшурованих основних аркушів різного кольору та необхідної кількості додаткових аркушів уніфікованого адміністративного документа форми МД-3. У встановлених випадках замість аркушів форми МД-3 можна використовувати формуляр-специфікацію форми МД-8 [25].

Форма МД-2 – основний аркуш ВМД, який містить загальні відомості про характер поставки, реквізити контрагентів, відомості про декларанта і характеристики одного товару, який зазначено в цьому аркуші. За наявності в одній переміщуваній партії товарів декількох найменувань форму МД-2 використовують як основний аркуш декларації. За наявності в партії товарів декількох найменувань в основному аркуші зазначають товар, що має найбільшу вартість [25].

Бланк форми МД-2 містить графи з 1 до 54 і чотири розділи, позначені латинськими літерами (А, В, С, D).

Форма МД-3 є додатковим аркушем ВМД і використовуваним одночасно з формою МД-2, якщо партія складається з товарів, які мають

різні коди за УКТЗЕД, а також якщо товари з однаковим кодом за УКТЗЕД мають різні дані (країну походження, ознаки та характеристики, що впливають на рівень оподаткування, тощо). Один додатковий аркуш дає змогу задекларувати товари не більше трьох найменувань [25].

Формуляр-специфікацію форми МД-8 використовують замість форми МД-3 виключно у випадках, коли декларують товари п'ятьох або більше найменувань. Він виготовлений друкарським способом або за допомогою комп'ютера. Кількість формулярів-специфікацій форми МД-8, що становлять один комплект з основним аркушем ВМД - формою МД-2, не обмежена [25].

Формуляр-специфікацію форми МД-8 можна застосовувати замість форми МД-3 у таких випадках:

- для митного оформлення товарів, що надійшли на митну територію України як гуманітарна допомога;
- митного оформлення товарів у митний режим тимчасового ввезення (вивезення);
- митного оформлення запасів, призначених для споживання, що поставляють на транспортні засоби;
- митного оформлення товарів, що продані в магазині безмитної торгівлі протягом календарного місяця, та українських товарів, які перебувають у магазині безмитної торгівлі, що ліквідують;
- під час розміщення товару на митному ліцензійному складі, власником якого є транспортно-експедиторська організація;
- для митного оформлення товарів, що передають підприємствам на зберігання під митним контролем.

Форма МД-6 – доповнення, яке застосовують із єдиним адміністративним документом форми МД-2 і додатковим аркушем форми МД-3 [25].

Доповнення форми МД-6 використовують у разі, якщо в будь-якій графі форми МД-2, МД-3 або МД-8 митної декларації на паперовому носії

не вистачає місця для внесення необхідних відомостей декларантом або для проставлення службових відміток чи внесення відомостей посадовою особою митного органу.

Додаткові аркуші форми МД-3, доповнення форми МД-6 і специфікації форми МД-8 у разі їх застосування є невід'ємною складовою митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа форми МД-2 [25].

Під час *переміщення (пересилання) товарів* через митний кордон України *громадянами* митну декларацію на бланку єдиного адміністративного документа заповнюють у разі, якщо такі товари відповідно до Митного кодексу України та цього Положення декларують із поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств, а також для декларування товарів (у тому числі транспортних засобів особистого користування), що ввозять на митну територію України і підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства.

Для письмового декларування громадянами особистих речей, інших товарів для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних із провадженням підприємницької діяльності, використовують відповідну митну декларацію.

Отже, товар потребує державної реєстрації → МД-2 (як підприємство); товар для особистих потреб без реєстрації → спрощена декларація для громадян.

Якщо громадянин ввозить щось, що потім треба реєструвати в державних органах (авто, нерухомість тощо), він автоматично декларує це як підприємство, навіть якщо не веде бізнес.

ВМД заповнюють державною мовою за допомогою комп'ютера. Під час заповнення ВМД може бути застосована іноземна мова, якщо переклад державною мовою назв суб'єктів або фірмового (комерційного) найменування товару є недоцільним та істотно не впливає на принцип

застосування заходів митно-тарифного або нетарифного регулювання. Разом із ВМД подають її електронну копію, яку використовують для прискорення проведення процедури митного оформлення товару і митної статистики зовнішньоекономічної діяльності. Інформація, внесена до електронної копії ВМД, має відповідати інформації, внесеній декларантом до оригіналу.

Оформлення митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа [24]

Бланки єдиного адміністративного документа використовують для оформлення митних декларацій (митної декларації, заповненої у звичайному порядку, попередньої, тимчасової, періодичної та додаткової митних декларацій), передбачених ст. 258-261 Митного кодексу України [1].

Митну декларацію на бланку єдиного адміністративного документа заповнюють із використанням форми МД-2, до якої в разі потреби можуть додавати доповнення форми МД-6 і додаткові аркуші форми МД-3 або специфікацію форми МД-8 [25].

В одній митній декларації на бланку єдиного адміністративного документа може бути задекларовано не більше 999 товарів [25].

Додаткові аркуші форми МД-3, доповнення форми МД-6 і специфікації форми МД-8 у разі їх застосування є невід'ємною складовою митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа форми МД-2 [25].

На додаткових аркушах форми МД-3 зазначають відомості:

- про товари, що мають різні коди за УКТЗЕД;
- товари з однаковим кодом за УКТЗЕД, які мають різні дані (країну походження, ознаки та характеристики, що впливають на застосування ставок ввізного (вивізного), особливих видів мита, акцизного податку, податку на додану вартість);
- інші товари у випадках, визначених Мінфіном.

Замість додаткових аркушів форми МД-3 у випадках, визначених Мінфіном, дозволено застосування специфікації форми МД-8.

Доповнення форми МД-6 використовують у разі, якщо в будь-якій графі форми МД-2, МД-3 або МД-8 митної декларації на паперовому носії не вистачає місця для внесення необхідних відомостей декларантом або проставлення службових відміток чи внесення відомостей посадовою особою митного органу.

Порядок розподілу аркушів митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа на паперовому носії визначає Мінфін.

Під час здійснення митного оформлення товарів із застосуванням митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа факт виконання окремих митних формальностей підтверджують внесенням посадовою особою митного органу, яка виконала таку формальність, за допомогою автоматизованої системи митного оформлення відповідної відмітки до електронної митної декларації або електронної копії митної декларації, поданої на паперовому носії.

Автоматизована система митного оформлення входить до складу Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів України, що функціонує відповідно до положення, яке затверджує Мінфін.

Митну декларацію на паперовому носії вважають оформленою за наявності на всіх її аркушах відбитка особистої номерної печатки посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення.

Електронну митну декларацію вважають оформленою за наявності внесеної до неї посадовою особою митного органу, яка завершила митне оформлення, за допомогою автоматизованої системи митного оформлення відмітки про завершення митного оформлення, і засвідчення такої декларації електронним цифровим підписом посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення. Оформлену електронну митну декларацію за допомогою автоматизованої системи митного оформлення перетворюють у візуальну форму, придатну для сприйняття її змісту

людиною, у форматі, що унеможливило б в подальшому внесення змін до неї, засвідчують електронним цифровим підписом посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення, і надсилають декларанту або уповноваженій ним особі [27].

Митну декларацію на бланку єдиного адміністративного документа заповнюють на *партію товарів*, що переміщують через митний кордон України на підставі одного зовнішньоекономічного договору (контракту) або іншого документа, що використовувався у міжнародній практиці замість зовнішньоекономічного договору (контракту), і поміщений у визначений митний режим [29].

За наявності в партії товарів, що можна декларувати з поданням замість митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа іншого документа, декларують ці товари з поданням такого іншого документа.

Партією товарів вважають:

- товари, що переміщують через митний кордон України від одного відправника на адресу одного одержувача за одним товарно-транспортним документом на перевезення;
- товари, що переміщують через митний кордон України трубопровідним транспортом або лініями електропередачі протягом одного календарного місяця;
- товари, що пересилають на митну територію України від одного відправника на адресу одного одержувача в міжнародних поштових відправленнях в одній депеші;
- товари, що пересилають на митну територію України в міжнародних експрес-відправленнях протягом однієї доби, незалежно від кількості товарно-транспортних документів на перевезення;
- товари, що переміщують через митний кордон України одним громадянином у ручній поклажі в пасажирському відділенні (салоні)

транспортного засобу, яким прямує такий громадянин, або супроводжуваному (несупроводжуваному) багажі.

За бажанням декларанта або уповноваженої ним особи одна митна декларація на бланку єдиного адміністративного документа може бути заповнена на кілька партій товарів, що ввезені на митну територію України, або вивезені за межі митної території України залізничним транспортом і відправлені від одного відправника на адресу одного одержувача або переміщувані транзитом від одного відправника на адресу одного одержувача та відправлені з однієї прикордонної передавальної станції за місцем ввезення на митну територію України, за умови, що такі товари переміщувані через митний кордон України на підставі одного зовнішньоекономічного договору (контракту) або іншого документа, який використано в міжнародній практиці замість зовнішньоекономічного договору (контракту), поміщені у визначений митний режим, одночасно подані митному органу, яким здійснює їх митне оформлення, і за наявності можливості заповнення відповідно до встановленого порядку спільних для всіх задекларованих товарів граф митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа.

За бажанням декларанта або уповноваженої ним особи товари, що ввозять на митну територію України у складі однієї партії, можна декларувати за кількома митними деклараціями за умови, що такий розподіл не призводить до віднесення товарів до таких, що не є об'єктом оподаткування митними платежами, і митні декларації подають на всі товари у складі цієї партії, незалежно від їхньої вартості.

Одну митну декларацію на кілька партій товарів або кілька митних декларацій на одну партію товарів можуть складати у випадках, визначених Мінфіном.

Особливості виконання митних формальностей під час здійснення митного оформлення товарів, що переміщують через митний кордон

України в розібраному чи незібраному стані декількома партіями протягом певного строку (комплектних об'єктів), визначає Мінфін [25].

Типи ВМД:

- імпорт - ВМД ІМ 40;
- експорт - ВМД ЕК 10;
- транзит - ВМД ТР 80;
- тимчасове ввезення (вивезення) - ВМД ЕК 31, ІМ 31;
- митний склад - ВМД ЕК 74, ІМ 74;
- реімпорт - ВМД ІМ 41;
- реекспорт - ВМД ЕК 41;
- спеціальна митна зона - ВМД ЕК 10, ІМ 71;
- магазин безмитної торгівлі - ВМД ІМ 72, ЕК 72;
- переробка на митній території України - ВМД ІМ 51;
- переробка за межами митної території України - ВМД ЕК 61;
- знищення або руйнування - ВМД ІМ 76;
- відмова на користь держави - ВМД ІМ 75.

Контрольні запитання

1. Що є основною функцією вантажної митної декларації (ВМД)?
2. Яка форма декларування реалізована через «зелений коридор»?
3. Який статус набуває митна декларація після внесення її до журналу реєстрації?
4. У якому випадку митний орган має право відмовити у прийнятті ВМД?
5. Скільки знаків містить реєстраційний номер ВМД?
6. Яка максимальна кількість найменувань товарів може бути зазначена в одному додатковому аркуші МД-3?
7. Яка вимога щодо оформлення паперових бланків МД-2 і МД-3?

8. Коли обов'язково заповнюють ВМД?
9. Який аркуш ВМД призначений для митних органів країн експорту?
10. У якому порядку розподіляють оформлені митним органом аркуші ВМД?
11. Які документи є невід'ємною складовою митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа форми МД-2?
12. Яка максимальна кількість товарів може бути задекларована в одній митній декларації на бланку єдиного адміністративного документа?
13. У яких випадках формуляр-специфікація форми МД-8 може бути застосований замість форми МД-3?
14. Що розуміють під партією товарів у контексті митного декларування?
15. Скільки найменувань товарів дає змогу задекларувати один додатковий аркуш форми МД-3?
16. Який код ВМД використовують для митного режиму реімпорту?
17. За яких умов декларант може заповнити одну митну декларацію на кілька партій товарів, що ввезені залізничним транспортом?
18. Який товар зазначають в основному аркуші МД-2 за наявності в партії товарів декількох найменувань?
19. У якому випадку використовують доповнення форми МД-6?
20. Якою мовою заповнюють ВМД, згідно зі встановленими вимогами?
21. У якому випадку формуляр-специфікацію форми МД-8 використовують виключно замість форми МД-3?
22. За яких умов товари, що ввозять у складі однієї партії, можна декларувати за кількома митними деклараціями?

Розділ 12. МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ З ПЕРЕМІЩЕННЯМ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ РІЗНИМИ ВИДАМИ ТРАНСПОРТУ

12.1. Правові основи та загальні принципи митного оформлення товарів із переміщенням через митний кордон України

Міжнародна торгівля неможлива без ефективної транспортної логістики та чітко налагодженого митного регулювання. Україна, попри складні геополітичні умови, зберігає стратегічну роль транзитної держави завдяки своєму вигідному розташуванню та розгалуженій транспортній інфраструктурі. Щодня через митний кордон України переміщують тисячі тонн товарів різними видами транспорту, що потребує високого рівня організації митного контролю та співпраці між державними структурами і бізнесом.

За п. 29 ст. 4 МКУ, митні формальності – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами та митними органами відповідно до вимог МКУ із метою дотримання правил переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України [1].

До митних формальностей належать [1, 3]:

- повідомлення про прибуття (вибуття) товарів;
- декларування товарів;
- подання документів і відомостей, необхідних для митного контролю;
- подання товарів для митного контролю;
- проведення митного контролю та митного огляду;
- сплата митних платежів;
- випуск товарів у відповідному митному режимі;
- ведення митними органами обліку товарів і транспортних засобів комерційного призначення.

У табл. 12.1 наведено основний перелік суб'єктів митних правовідносин згідно з чинним законодавством [1, 3, 16].

Таблиця 12.1

Перелік суб'єктів митних правовідносин

Категорія	Хто входить	Права / роль
Митні органи	Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію митної політики (ДМСУ), і її територіальні підрозділи (митниці, митні пости)	Виконують функції митного контролю, митного оформлення, адміністрування митних платежів
Декларанти	Фізичні або юридичні особи, які подають митну декларацію	Подають декларацію, надають документи, відповідають за достовірність даних
Митні брокери / представники	Підприємства (фізичні чи юридичні особи), яким надано авторизацію для провадження митної брокерської діяльності	Декларують товари, транспортні засоби в інтересах інших осіб або власному імені
Авторизовані економічні оператори (АЕО)	Підприємства-резиденти, що виконують певні ролі (виробник, імпортер, експортер, брокер, перевізник, утримувач складу) і отримали авторизацію	Отримують спрощення процедур, переваги в митних операціях
Перевізники / експедитори	Транспортні компанії, організації з перевезення, експедитори	Переміщують товари через митний кордон, забезпечують логістичні операції
Власники митних складів / складів тимчасового зберігання / митні склади (МЛС, СТЗ)	Особі (фізичні чи юридичні), які володіють або використовують склади із відповідними дозволами	Зберігання товарів під митним контролем, виконання вимог митного режиму
Гаранти / фінансові установи	Банки, страхові компанії або інші фінансові установи, що надають гарантії	Забезпечення виконання митних зобов'язань (наприклад у транзиті)
Інші контрольовані особи	Особі (резиденти і нерезиденти), чії дії підлягають обліку / контролю митними органами	Підлягають обліку, контролю або перевіркам за діяльністю, пов'язаною з митними операціями

Правове регулювання митних формальностей в Україні складається з двох взаємопов'язаних рівнів — міжнародного та національного. Міжнародні конвенції визначають загальні принципи та спрощені моделі митних процедур, тоді як національні закони і підзаконні акти адаптують їх до внутрішньої правової системи. Саме ця нормативна база забезпечує баланс між спрощенням торгівлі та захистом економічних інтересів держави. У табл. 12.2, 12.3 подано правову базу митних формальностей.

Таблиця 12.2

Міжнародні нормативні акти, учасницею яких є Україна [30-36]

Номер	Міжнародний акт	Статус участі України	Примітка щодо застосування в митних формальностях
1	Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція, 1999)	Ратифікована Законом № 227-V, 05.10.2006 р.	Базовий документ щодо уніфікації митних процедур
2	Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська, 1990)	Приєднання згідно з Законом № 3361-VI, 16.05.2011 р.	Регулює тимчасове ввезення товарів без сплати мит
3	Конвенція CMR (Женева, 1956)	Ратифікована УРСР 03.01.1983 р.	Встановлює форму міжнародної автонакладної
4	Угода СМГС (01.11.1951 р., зі змінами 01.07.2024 р.)	Чинна	Основний документ залізничних вантажних перевезень
5	Конвенція COTIF (Берн, 1980)	Приєднання з 01.06.2006 р.	Уніфікація перевезень залізницею в Європі
6	Чиказька конвенція про міжнародну цивільну авіацію (1944)	Учасник	Базовий документ повітряних перевезень
7	Конвенція FAL (1965)	Учасник	Спрощення формальностей у морському судноплавстві

Участь України в міжнародних конвенціях визначає загальні принципи і стандарти митних процедур, однак для їх практичної реалізації необхідна деталізація на національному рівні. Саме тому міжнародні норми імплементовані через систему внутрішнього законодавства — від Митного кодексу до постанов Кабінету Міністрів і відомчих наказів.

Таблиця 12.3

Національне законодавство України у сфері митних формальностей [1, 23-29]

Рівень нормативного акта	Документ	Призначення
Закони України	Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р. (чинний, зі змінами 2024–2025 рр.)	Основний акт митного права
	«Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-XII від 16.04.1991 р.	Загальні принципи ЗЕД
	«Про залізничний транспорт» № 273/96-ВР від 04.07.1996 р.	Перевезення залізницею
	Кодекс торговельного мореплавства № 176/95-ВР від 23.05.1995 р.	Морські перевезення
	Повітряний кодекс № 3393-VI від 19.05.2011 р.	Авіаперевезення
	Кодекс внутрішнього водного транспорту № 1054-IV від 03.06.2004 р.	Річкові перевезення
Постанови КМУ	Постанова № 1000 від 21.08.2019 р.	Порядок застосування митних формальностей
	Постанова № 450 від 21.05.2012 р.	Перелік пунктів пропуску
	Постанова № 1196 від 10.09.2008 р.	Контроль за залізничним переміщенням товарів
	Постанова № 1109 від 11.11.2010 р.	Загальний порядок контролю переміщення товарів
Накази міністерств	Наказ Мінінфраструктури № 644 від 21.11.2000 р.	Правила оформлення перевізних документів
	Наказ Мінінфраструктури № 363 від 14.10.2013 р.	Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом

Митні формальності в Україні базовані на поєднанні міжнародних стандартів і національного законодавства. Україна, як учасниця численних міжнародних конвенцій, зобов'язана адаптувати свої процедури до світових норм спрощення, прозорості та прискорення переміщення товарів. Водночас внутрішнє законодавство гарантує контроль, безпеку та фіскальну функцію держави. Ефективне виконання митних формальностей можливе лише за умови гармонізації цих двох рівнів регулювання.

12.2. Загальні митні формальності на транспорті

Митному контролю та митному оформленню підлягають будь-які транспортні засоби комерційного призначення (авіаційні, водні, залізничні, автомобільні), якими переміщують пасажирів і/або товари через митний кордон України [1].

Митні формальності, що здійснюювані під час митного контролю та митного оформлення транспортних засобів комерційного призначення, виконувані у зонах митного контролю, мають уніфікований характер і не залежать від країни реєстрації або країни - власника транспортного засобу, країни, із якої прибув цей транспортний засіб, або країни, куди він прямує, крім випадків, передбачених міжнародними договорами України та відповідними міжнародними актами в частині застосування санкцій та обмежень у торгівлі з окремими країнами [1].

Під митними процедурами слід розуміти операції, пов'язані зі здійсненням:

- митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України;
- митного оформлення цих товарів і транспортних засобів;
- справляння податків і зборів, передбачених законодавством.

Під формами митних процедур розуміють форми митного контролю (ст. 336 МКУ) [1]:

1. Перевірка документів і відомостей, що подають митним органам.
2. Митний огляд і переогляд товарів і транспортних засобів, огляд ручної поклажі, особистий огляд громадян.
3. Облік товарів і транспортних засобів, що переміщують через митний кордон.
4. Усне опитування громадян і посадових осіб.
5. Огляд територій, складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі.
6. Перевірка системи обліку товарів, що перебувають під митним контролем.
7. Проведення документальних перевірок дотримання митного законодавства.
8. Направлення запитів до інших органів для встановлення автентичності документів.
9. Постмитний контроль (контроль після митного оформлення).

Митний контроль здійснюють перевіркою документів і відомостей про транспортні засоби і товари, що переміщують на них. Митний контроль здійснюють посадові особи митних органів [1].

Для здійснення митного контролю перевізник, експедитор чи повноважна особа подає митному органу оригінали таких документів [1, 3]:

- оформлені вантажні митні декларації;
- міжнародні перевізні документи (міжнародна автомобільна накладна (CMR), залізнична накладна СМГС, авіаційна вантажна накладна, коносамент);
- рахунок-фактура (інвойс);
- пакувальний лист (специфікація);
- книжка міжнародного дорожнього перевізника (Carnet TIR);
- декларація про вантаж;

- свідоцтво про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення товарів під митними печатками та пломбами;
- генеральна декларація;
- у разі необхідності дозвільні документи, ліцензії, сертифікати, свідоцтва, висновки і т. п.;
- митна декларація громадянина;
- декларація про ввезення/вивезення, транзит транспортного засобу індивідуального користування, вузла чи агрегату (форма МД-7).

Після перевірки документів і відомостей:

- проводять усне опитування громадян і посадових осіб, аналізують отриману інформацію, можливі порушення митних правил або контрабанду;
- ухвалюють рішення про потребу здійснення митного огляду товарів, транспортних засобів;
- у разі необхідності, в присутності власника здійснюють митний огляд транспортного засобу з урахуванням його конструктивних особливостей і вибіркового поглибленого огляду окремих вузлів, а також оглядають товари, що прямують у цих транспортних засобах;
- за відсутності зауважень вирішують питання пропускання товарів, транспортних засобів через митний кордон і реєструють документи у відповідних журналах реєстрації та вносять відомості про пропущені товари і транспортні засоби до центральної бази даних.

Митне оформлення завершують проставлянням відбитків особистого митного забезпечення на митних деклараціях і товаросупровідних документах, а в разі необхідності і накладанням пломб.

12.3. Митні формальності на залізничному транспорті

Строки здійснення митних формальностей щодо залізничного рухомого складу визначає керівник митного органу за погодженням з

іншими контролюючими органами та адміністрацією залізниці, а в пункті пропуску (пункті контролю) через державний кордон України, крім того, із керівником відповідного органу охорони державного кордону України [16].

Порядок і строки митного контролю на залізничному транспорті визначають *спільними технологічними схемами*, основними складовими яких є [16]:

- поняття зони митного контролю;
- місця її розташування;
- порядок доступу в зону митного контролю;
- порядок митного контролю пасажирських поїздів;
- порядок митного контролю вантажних поїздів;
- дії працівників митних органів у разі затримання вантажів (контейнерів);
- огляд вантажних транспортних засобів;
- порядок відбору проб і зразків товарів;
- порядок взаємодії працівників митного органу та працівників залізничної станції та ін.

Такі технологічні схеми затверджують [16]:

- начальник регіональної філії АТ «Українська залізниця»;
- керівник митного органу;
- керівник органу охорони державного кордону України.

Розвантажувальні, навантажувальні, перевантажувальні та інші операції, необхідні для здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, проводять підприємства залізниці за рахунок власників товарів або уповноважених ними осіб.

Загальний час здійснення контролю осіб, транспортних засобів, вантажів не має перевищувати часу стоянки транспортних засобів у пунктах пропуску через державний кордон, передбаченого розкладом або графіками руху.

Під час контролю вантажних поїздів представник прикордонної передавальної станції надає представникам контролюючих органів інформацію про кількість вагонів, їхні типи та номерний облік, характер і особливості вантажу, вантажно-транспортні документи.

Під час контролю пасажирських поїздів представник залізниці надає посадовим особам митного органу та органу охорони державного кордону інформацію [16]:

- про кількість пасажирів у кожному вагоні;
- кількість пасажирів іноземного громадянства;
- наявність дипломатичних представників і членів їхніх сімей;
- випадки захворювання;
- випадки завантаження багажем більше встановлених норм перевезення;
- інші питання з контролю і службової діяльності контролюючих органів і служб.

Митний контроль товарів у міжнародному залізничному сполученні здійснюють у зонах митного контролю.

Із метою запобігання порушенню розкладу руху поїздів митний контроль може бути здійснюваний поза пунктами пропуску через державний кордон або в місцях, визначених керівником митного органу за погодженням із керівництвом залізниці та органу охорони державного кордону України [16].

У виняткових випадках, на вимогу митного органу окремі вагони, локомотиви, інші елементи рухомого складу для здійснення митного контролю можуть бути виключені зі складу поїзда, якщо проведення такого контролю у складі поїзда неможливе.

Відправляють залізничні транспортні засоби з місць проведення митного контролю з дозволу митного органу та органу охорони державного кордону України.

Технологічна схема залізничного митного контролю (приклад: технологічна схема пропуску в пункті пропуску «Заболоття»):

1. Поїзд прибуває на прикордонну передавальну станцію.
2. Представник залізниці надає митним органам дані про вагони, вантаж, перевізні документи.
3. Митний орган перевіряє документи: вантажні декларації, залізничні накладні СМГС, Carnet TIR.
4. Митний огляд транспортних засобів і вантажів здійснюють у зоні митного контролю відповідно до карток огляду.
5. Проводять усне опитування відповідальних осіб.
6. У разі відсутності порушень поїзд отримує дозвіл для подальшого руху.
7. Інформацію про пропускання вагонів і вантажів вносять в електронну базу даних.

Особливості етапів технологічної схеми залізничного митного контролю (рис. 12.1):

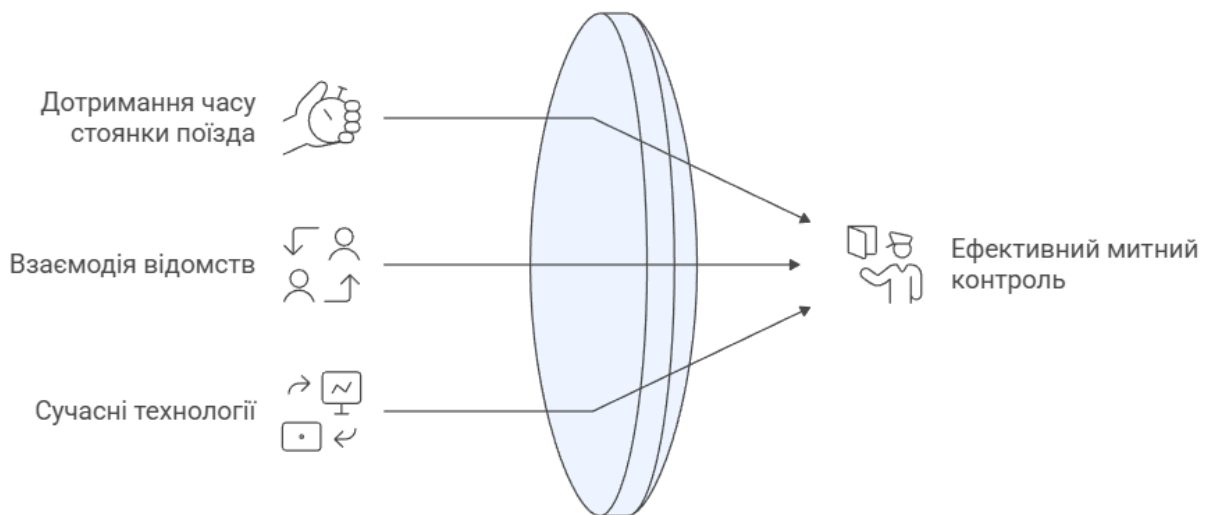

Рис. 12.1. Основні елементи залізничного митного контролю

- контроль із дотриманням часу стоянки поїзда для унеможливлення затримок;
- тісна взаємодія митних органів із залізничною адміністрацією та прикордонною службою;
- запровадження електронних систем і сучасних технологій, що скорочує час контролю.

12.4. Митні формальності на автомобільному транспорті

Автотранспортний засіб комерційного призначення, що використовується для переміщення товарів через митний кордон України, не потребує окремої митної декларації, якщо під час такого переміщення декларують товари, які перевозять цим автотранспортним засобом (тобто автотранспортний засіб не потребує власної декларації, якщо товари, що перевозять, декларують) [1].

Для здійснення митного контролю необхідно подати до митного органу документи та відомості [16]:

- про товари і транспортні засоби, які перетинають митний кордон України;
- повідомлення митному органу про намір здійснити переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України;
- дозвільні документи відповідних органів.

Ці документи можна поділити на групи:

1) документи контролю перетину державного кордону:

- документи, які посвідчують особу;
- імміграційна карта;
- карта контролю автотранспорту;

2) дозвільні документи відповідних органів:

- дозволи міністерств, служб та інших державних органів;
- сертифікати, свідоцтва, висновки тощо;

3) реєстраційні документи на транспортний засіб:

- свідоцтво про реєстрацію автотранспортного засобу (його складових) у реєстраційних органах відповідної держави;
- документи на право користування, розпорядження та управління автотранспортним засобом;
- інші супровідні документи (подорожній лист та ін.);

4) документи на вантаж:

- товаро-транспортна накладна;
- міжнародна автотранспортна накладна (CMR);
- книжка міжнародного дорожнього перевізника (Carnet TIR);
- рахунок-фактура;
- інвойс;
- вантажна відомість (каргоманіфест);
- відвантажувальна специфікація;
- пакувальний аркуш;
- комплектувальна відомість та ін.;

5) документи для пропускання товарів і транспортних засобів через митний кордон України в заявленому митному режимі:

- вантажна митна декларація;
- попередня, тимчасова, неповна, періодична декларація;
- попереднє повідомлення;
- митна декларація громадян;
- документи контролю за доставкою.

Відомості про автотранспортний засіб комерційного призначення, що перевозить товари, вносять до митної декларації, за якою оформлено ці вантажі, книжки МДП, передбаченої Митною конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 року, товарно-транспортних накладних, дорожнього листа, провізних та інших супровідних документів, передбачених законодавством [31].

Порожні автотранспортні засоби комерційного призначення та автотранспортні засоби, які перевозять пасажирів через митний кордон України, декларують поданням національних реєстраційних документів.

Митний контроль і митне оформлення товарів і транспортних засобів, що ввозять на митну територію України, здійснюваний після проведення прикордонного контролю, а товарів і транспортних засобів, що вивозять із митної території України, - до початку прикордонного контролю.

12.5. Митні формальності на авіатранспорті

За ст. 215 МКУ, митний контроль повітряних суден і товарів, що переміщуювані ними, здійснюють митні органи [1]:

- в аеропортах міжнародного сполучення, які визначені як пункти пропуску через державний кордон України;
- спеціально обладнаних зонах митного контролю в аеропортах.

Після прибуття повітряного судна спочатку здійснюваний прикордонний контроль (Державна прикордонна служба), потім проводять митний контроль товарів, вантажів, багажу пасажирів і санітарно-епідеміологічний контроль (за необхідності) [1].

Із вильотом повітряного судна митний контроль здійснюваний до початку прикордонного контролю, пасажирів та екіпаж проходять через зону митного контролю та завершуваний прикордонним контролем [1].

Ст. 216 МКУ визначено, що адміністрації аеропортів зобов'язані надавати митним органам [1]:

- розклад міжнародних авіарейсів (прибуття/виліт);
- інформацію про кількість пасажирів на рейсах;
- дані про типи повітряних суден;
- вантажні маніфести (до прибуття судна);
- іншу інформацію, необхідну для організації митного контролю.

Строки подання інформації [1]:

- попередня інформація про прибуття судна – *не пізніше ніж за дві години до фактичного прибуття*;
- генеральна декларація вантажу – до прибуття або одразу після посадки.

У міжнародних пунктах пропуску для спрощення та прискорення митного контролю пасажирів застосовано систему «два коридори», яка передбачає самостійний вибір особою маршруту проходження залежно від наявності товарів, що підлягають декларуванню [1].

Зелений коридор призначений для пасажирів, які не переміщують через митний кордон товари, що підлягають письмовому декларуванню або оподаткуванню. Проходження здійснюване без зупинки, однак митні органи залишають за собою право на вибірковий або випадковий контроль. Вибір зеленого коридору вважають усною заявою пасажирів про відсутність таких товарів.

Червоний коридор використовують пасажирів, які мають товари, що підлягають декларуванню або оподаткуванню. У цьому випадку передбачено обов'язкове подання митної декларації, огляд багажу та, за необхідності, сплату митних платежів. Проходження таким маршрутом забезпечує повну юридичну фіксацію переміщення товарів та унеможливорює порушення митних правил.

Особливості транзиту авіатранспортом через митну територію України [1]:

1. Прямий транзит (через Україну без висадки), коли повітряне судно здійснює посадку лише з технічною або логістичною метою, без розвантаження вантажу чи висадки пасажирів. У такому випадку вантаж не проходить митне оформлення, а контроль здійснюваний виключно за даними авіаційного маніфесту.

2. Транзит із перевантаженням, коли вантаж тимчасово вивантажують у зоні митного контролю аеропорту, де його зберігають до моменту завантаження на інший рейс або інший транспортний засіб. За необхідності оформлюють транзитну декларацію, а сама операція відбувається під повним митним контролем без нарахування митних платежів, за умови дотримання строків транзиту.

Усі транзитні операції здійснювані без справляння митних платежів, але під суворим контролем щодо збереження товару і дотримання строків транзиту.

12.6. Митні формальності на морському транспорті

За ст. 209 МКУ, митний контроль суден і товарів здійснюваний [1]:

- у морських торговельних портах України, що є пунктами пропуску через державний кордон;
- акваторіях портів – спеціально визначених зонах;
- портових митницях – структурних підрозділах митних органів у портах.

Судно закордонного плавання протягом усього часу стоянки в порту перебуває під митним контролем. Митний орган має право в цей період здійснювати огляд і переогляд судна, пломбування та опечатування його окремих трюмів і приміщень, де розміщені товари, підстави для ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України чи транзит через територію України яких відсутні [1].

Залежно від водотоннажності і призначення суден закордонного плавання їх митне оформлення проводять у строк, який визначає керівник митного органу за погодженням із керівником відповідного органу охорони державного кордону України та іншими контрольними службами.

Митне оформлення суден закордонного плавання здійснюване цілодобово в такій черговості [1]:

- 1) аварійні судна;
- 2) пасажирські судна;
- 3) вантажно-пасажирські судна;
- 4) лінійні судна (морські судна, які працюють за фіксованим маршрутом і розкладом, тобто здійснюють регулярні рейси між визначеними портами);
- 5) танкерні судна;
- 6) інші судна в порядку їх прибуття.

Капітан судна (судновласник, агент судна) зобов'язаний повідомити митний орган порту призначення [1]:

- не пізніше ніж за 24 години до прибуття судна до порту;
- якщо рейс триває менше 24 годин – одразу після виходу з порту відправлення.

Попереднє повідомлення має містити назву судна, прапор і порт реєстрації, порт відправлення та призначення, очікуваний час прибуття (ETA), списки екіпажу і пасажирів (за наявності), вантажний маніфест, відомості про суднові запаси і небезпечні вантажі.

Вантажний маніфест — це документ, який містить повний перелік вантажів на судні або іншому транспортному засобі з інформацією про відправника, одержувача, кількість і вид вантажу і використовуваний для митного контролю та гарантування безпеки перевезень.

Контрольні запитання

1. Який основний нормативно-правовий акт регулює митні формальності в Україні?
2. Які митні формальності застосовують до транспортних засобів?

3. Для яких цілей здійснюють митні формальності на транспорті?
4. Який документ засвідчує право власності на товар під час перевезення морем?
5. Яка особливість митних формальностей на авіаційному транспорті?
6. Який документ є основним для залізничних перевезень у міжнародних сполученнях?
7. Який документ оформлюють після завершення митних формальностей?
8. Для яких товарів митні формальності проводять у першочерговому порядку?
9. Яка форма митних формальностей є обов'язковою для всіх видів транспорту?
10. У яких випадках митні органи можуть відмовити пропускати вантаж?
11. Де здійснюваний митний контроль повітряних суден?
12. У який строк має бути подана попередня інформація про прибуття повітряного судна?
13. Який документ капітан судна зобов'язаний надати завчасно?
14. Що включає попереднє повідомлення морського судна?
15. Як декларують порожні автотранспортні засоби комерційного призначення?
16. Яка операція під час авіатранзиту відбувається під повним митним контролем?

Розділ 13. ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ТА ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯХ

13.1. Митні формальності з переміщенням у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

Переміщення товарів через митний кордон України здійснюване різними способами і засобами, серед яких міжнародні поштові та експрес-відправлення мають свої особливості.

Міжнародні поштові відправлення (МПВ) — це товари, що переміщують в упакованих листах, бандеролях, спеціальних мішках із позначкою «М», дрібних пакетах, поштових посилах і відправленнях прискореної пошти з позначкою «EMS». Їх приймають до пересилання підприємства поштового зв'язку у відповідності з вимогами Всесвітнього поштового союзу та Правилами користування послугами поштового зв'язку [1, 16].

Міжнародні експрес-відправлення (МЄВ) — це належним чином упаковані товари, що перевозять експрес-перевізники (DHL Express, Ukrposhta, Nova Poshta та ін.) будь-яким видом транспорту з метою доставлення одержувачу у встановлений строк.

Декларування здійснює:

- оператор поштового зв'язку;
- експрес-перевізник;
- декларант або уповноважена особа;
- самостійно громадянин через Особистий кабінет на вебпорталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» через подання електронної митної декларації М-16 [26].

Товари, які не є об'єктом оподаткування митними платежами (фактурна вартість на адресу одного одержувача не перевищує еквівалент 150 євро), декларують усно на підставі товаросупровідних документів [1, 16].

Також усно декларують:

- кореспонденцію;
- поштові листи;
- літературу для сліпих;
- інші невагісні МЕВ документального характеру.

Інші товари, що переміщують через митний кордон у поштових та експрес-відправленнях, підлягають письмовому декларуванню згідно з вимогами митного законодавства.

МЕВ поділяють на дві категорії [16]:

1) документального характеру. Це відправлення, що містять лише інформацію: документи, ділові папери, повідомлення. Вони не мають комерційної цінності, не містять заборонених даних і не потребують інвойсу;

2) недокументального характеру. До них належать товари, що мають заявлену вартість і обов'язково супроводжуювані інвойсом.

Для кожного МЕВ оформлено домашній транспортний документ з інформацією про відправника, одержувача і описом вмісту. Він є договором між відправником та експрес-перевізником, його подають митному органу для митного оформлення.

13.2. Особливості митного оформлення товарів, що переміщуювані в міжнародних експрес-відправленнях

Митний контроль і митне оформлення товарів, що переміщуювані через митний кордон України в міжнародних експрес-відправленнях, здійснюють

у центральних (регіональних) сортувальних станціях або за місцем розташування (проживання) одержувача (відправника) [1].

Митне оформлення проходить у митних органах, уповноважених на митне оформлення таких відправлень.

Усі вантажі перебувають під митним контролем до повного оформлення.

Для товарів, які не потребують письмового декларування, митниця може здійснити спрощене оформлення.

Окрім загальних правил митного контролю і оформлення, існують специфічні норми Всесвітнього поштового союзу і міжнародні угоди, що регламентують порядок перевезення і митного контролю МПВ і МЕВ.

Оформлення вантажів складає *два-три робочі дні*. Час може збільшений за потреби надати додаткові документи або проведення додаткових видів контролю — *до 10 робочих днів*. За іншими даними, процедура розмитнення може зайняти *від 3 до 20 робочих днів* залежно від вмісту вкладення [1].

13.3. Митне декларування міжнародних експрес-відправлень

Фізичні особи можуть самостійно декларувати міжнародні експрес-відправлення, вибираючи відповідну форму декларації залежно від вартості товару [1].

Для товарів від 150 до 10 000 євро [1, 16]:

1. Митна декларація М-16 — для декларування товарів вартістю від 150 до 10 000 євро, що пересилають на адресу громадян через митний кордон України в міжнародних експрес-відправленнях.

2. Електронна декларація М-16 може бути подана через Особистий кабінет на вебпорталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» безпосередньо зі смартфона (рис. 13.1). Громадяни мають можливість у

Переваги електронного декларування:

- можливість підбору коду товару за УКТ ЗЕД;
- автоматичний розрахунок податків;
- підписання за допомогою КЕП або ДІЯ.Підпис;
- генерація QR-коду для сплати митних платежів через банківський застосунок.

[illegible]

Рис. 13.1. Особистий кабінет на вебпорталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» [26]

175

Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) [16].

Альтернативні форми декларування [1]:

CN 22 — ярлик митниці для дрібних пакетів і бандеролей (без оголошеної вартості);

CN 23 — митна декларація для поштових посилок і EMS-відправлень (експрес-поштова посылка міжнародного або внутрішнього призначення, що доставляють за прискореною процедурою поштові оператори, які є учасниками мережі Express Mail Service (EMS)).

У табл. 13.1 наведена порівняння форм декларування.

Таблиця 13.1

Порівняння форм декларування

Порівняння форм		
Параметр	CN 22	CN 23
Тип відправлення	Дрібні пакети, бандеролі	Посилки, EMS
Вартість	Не оголошується	Оголошується
Форма	Ярлик	Декларація

Документи для митного оформлення МЕВ (форма М-16):

1. Заповнена митна декларація форми М-16 (або електронна).
2. Інвойс (invoice) із детальним описом вмісту, кількістю і вартістю кожної позиції.
3. Копія паспорта (сторінки 1, 2, 3 і сторінка з реєстрацією).
4. Копія ідентифікаційного коду.
5. Нотаріальне доручення (якщо інтереси одержувача представляє довірена особа).
6. Договір на брокерські послуги (за необхідності).

7. За необхідності дозволи нетарифного регулювання (наприклад дозвіл МОЗ на лікарські препарати, висновок Гемологічного комітету з імпортом каміння тощо).

Згідно з нормативними документами, заборонені до пересилання такі товари в міжнародних поштових та експрес-відправленнях [1]:

- предмети, властивості яких можуть становити небезпеку для людей або піддавати інші посилки пошкодженню, забрудненню і т. д.;
- легкозаймисті або вибухові матеріали, корозійні речовини та інші товари, перераховані в Конвенції про міжнародне дорожнє перевезення вантажів (Конвенція CMR);
- вогнепальна зброя, озброєння, боєприпаси та їхні частини: пістолети, пружинні ножі, метелик, мечі, кастети, електрошокери;
- розміновані вибухові пристрої та військове обладнання, включаючи розміновані гранати, снаряди та інші подібні предмети;
- 3D-принтери, розроблені або використовувані виключно для виробництва вогнепальної зброї;
- радіоактивні та інфекційні речовини;
- предмети, перевезення яких заборонено законодавством у країні походження, транзиту або призначення (наприклад слонова кістка і вироби з неї);
- наркотичні засоби, психотропні речовини;
- живі тварини, за виключенням окремих категорій (крім бджіл, п'явок, гусениць тутового шовкопряда);
- предмети непристойного або аморального характеру;
- документи, що посвідчують особу, листи ділового/особистого характеру (якщо це не належить відправникам або адресатам);
- національні, історичні, культурні цінності;
- товари, експорт яких порушує права інтелектуальної власності.

Оператор поштового зв'язку або експрес-перевізник *зобов'язаний*:

- перевіряти достовірність і точність даних про вантаж;
 - доставляти товари до митниці призначення у встановлений строк;
 - подавати належні документи на товари в митний орган;
 - не здійснювати розвантаження без дозволу митного органу;
 - забезпечувати збереження вантажів у неробочий час митниці;
 - здійснювати зворотне вивезення товарів, заборонених для ввезення або проходження транзитом;
- вести реєстри міжнародних відправлень (тимчасові та додаткові).

Оператор поштового зв'язку або експрес-перевізник несе відповідальність за дотримання митних правил і збереження вантажів під час усіх етапів перевезення. Він повинен забезпечити своєчасне оформлення документів, точне декларування товарів і виконання всіх вимог митних органів, що гарантує законність і безпеку міжнародних експрес-відправлень.

13.4. Митні платежі для поштових та експрес-відправлень

Для фізичних осіб, якщо сумарна фактурна вартість товарів міжнародного відправлення не перевищує еквівалент **150 євро** (без вартості доставлення), митні платежі не нараховують.

Відправлення, які прибули в один день від одного відправника і на одного одержувача, *об'єднують і оформлюють* залежно від їхньої загальної вартості.

Якщо сумарна фактурна вартість товарів перевищує еквівалент 150 євро, але не перевищує еквівалент **10 000 євро**, товари оподатковують:

- ввізне мито: **10 %** (згідно зі ст. 374 МКУ) [1];
- ПДВ: **20 %** (згідно зі ст. 193 Податкового кодексу України) [8].

База оподаткування для таких товарів є частиною їхньої сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 150 євро.

З імпортом оформлюють Тимчасовий і/або Додатковий реєстр МЕВ, або митну декларацію М-16. Також додатково нараховують оплату митно-брокерських послуг.

Примітка. Конкретні ставки брокерських послуг визначені договором між відправником/одержувачем та експрес-перевізником або митним брокером. Наприклад форма М-16 може коштувати близько 200 грн.

Вартість відправлення визначають за допомогою:

- касових або товарних чеків;
- ярликів;
- банківських виписок;
- електронних повідомлень з інтернет-магазинів;
- інших документів, які містять відомості про вартість товарів.

Митні органи перевіряють заявлену фактурну вартість товарів після їх подання операторами. У разі наявності доказів недостовірності заявленої фактурної вартості товарів митні органи визначають їхню вартість самотійно, на підставі ціни на ідентичні або подібні (аналогічні) товари відповідно до вимог МКУ ухваленням письмового рішення за формою, встановленою Мінфіном.

Для деяких категорій товарів (наприклад певних медичних препаратів і обладнання) можуть бути застосовані знижені ставки ПДВ — 7 % замість стандартних 20 %. Конкретний перелік таких товарів визначено законодавством України.

Встановлено *спрощене митне оформлення товарів*, що експортують через поштові відправлення, вартістю до 1 000 євро.

Із відправленням за кордон до країн ЄС (експорт з України) згідно з митним законодавством у країні-отримувача можуть бути нараховані митні платежі, які необхідно буде сплатити одержувачу.

Для ввезення товарів із України, яка не є членом ЄС, поріг безмитного ввезення становить 0 євро в більшості європейських країн. Це означає, що митні збори та ПДВ можуть бути нараховані на всі міжнародні експрес-відправлення, незалежно від їхньої вартості.

Виняток: у випадку відправлень між приватними особами (C2C) із зазначенням «особисті речі» можливе звільнення від митних зборів і ПДВ на суми до 45 євро.

Тобто в більшості європейських країн немає встановленої мінімальної вартості товару, яка звільняє від сплати митних платежів і ПДВ. Будь-яке імпорتنє відправлення з України підлягає оподаткуванню, навіть якщо його вартість дуже мала; відправлення не «безмитне», навіть якщо це дрібний пакет; виключення роблять лише для приватних відправлень між фізичними особами (C2C) із позначкою «особисті речі» до 45 євро. C2C розшифровують як Consumer-to-Consumer, тобто «споживач — споживачу».

Крім митних платежів і ПДВ, у деяких країнах можуть нараховувати додаткові збори:

- митний або поштовий збір у Греції: близько 15-20 євро;
- в Іспанії та Франції: близько 50 євро.

Отже, митні формальності в міжнародних поштових та експрес-відправленнях передбачають оформлення декларацій, перевірку документів і контроль вантажу митними органами. Розмір митних платежів і ПДВ залежить від вартості, категорії товару та правил країни призначення, а для відправлень між приватними особами (C2C) можливі спрощення і звільнення від митних зборів на невеликі суми.

Контрольні запитання

1. Хто може здійснювати декларування товарів у міжнародних поштових відправленнях (МПВ)?

2. Які відправлення декларують усно?
3. Що відрізняє МЕВ документального характеру?
4. Де здебільшого здійснюване митне оформлення МЕВ?
5. За яких умов може бути застосоване спрощене митне оформлення МЕВ?
6. Яка форма декларації застосовувана для товарів вартістю від 150 до 10 000 євро?
7. Який документ супроводжує недокументальні МЕВ?
8. За яких умов застосовують декларацію CN 23?
9. Які документи є обов'язковими для М-16?
10. Яка категорія товарів заборонена до пересилання в МПВ/МЕВ?
11. Який поріг безмитного ввезення в Україні для фізичних осіб?
12. Які платежі застосовують до товарів вартістю понад 150 євро, але до 10 000 євро?
13. Що є базою оподаткування для товарів понад 150 євро?
14. Який документ підтверджує вартість товару?
15. Які ставки ПДВ можуть бути застосовані до деяких медичних товарів?
16. Яка максимальна вартість товару з експортом через пошту без повного оформлення?
17. Який поріг безмитного ввезення в більшості країн ЄС для імпорту з України?
18. Який додатковий збір може бути стягнутий у Греції з імпортом МЕВ?
19. Скільки може тривати митне оформлення для додаткового контролю?
20. Хто повинен забезпечувати збереження вантажів у неробочий час митниці?

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Чинна редакція 04.01.2026. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T124495?an=1>.
2. Митне оформлення вантажних перевезень: навч. посіб. / І. В. Берестов, О. С. Пестременко-Скрипка, А. В. Колісник та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2023. 122 с. <http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/15091>.
3. Основи митної справи на транспорті: навч. посіб. / І. В. Берестов, М. Ю. Куценко, О. С. Пестременко-Скрипка, А. В. Колісник. Харків: УкрДУЗТ, 2025. Ч. 1. 138 с. URL: <http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/29461>.
4. Історія становлення та розвитку інституту митних режимів в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/5_2020/13.pdf.
5. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/istoriya>.
6. Офіційна структура ДМС України на сайті customs.gov.ua. URL: <http://customs.gov.ua/structure>.
7. Державна митна служба: діяльність, структура та завдання, Інститут аналітики і адвокатури. 2024. URL: <https://iaa.org.ua/articles/state-customs-service-activities-structure-and-tasks/>.
8. Положення про Державну митну службу України: Постанова КМУ № 582 від 11.05.2011 р. URL: <http://customs.gov.ua/polozhennia>.
9. Єдине вікно для міжнародної торгівлі. URL: https://mof.gov.ua/uk/the_only_window_for_international_trade-472?utm_source=chatgpt.com.
10. Вантажний митний комплекс ТОВ «Євротерминал». URL: <https://euroterminal.ua/poslugi/vantajniy-kompleks>.

11. Митний склад: що це, як працює і для чого потрібен бізнесу?
URL: <https://www.tvl.net.ua/novyny/mytnyj-sklad-shcho-tse-yak-pratsyuye-i-dlya-choho-potriben-biznesu/>.
12. World Customs Organization (WCO). Revised Kyoto Convention (RKC). URL: https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx?utm_source=chatgpt.com.
13. EUR-Lex. Regulation (EU) № 952/2013 (Union Customs Code). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/952/oj/eng?utm_source=chatgpt.com.
14. UNECE. TIR Handbook / TIR Convention (1975). URL: https://unece.org/sites/default/files/2020-12/ECE_TRANS_TIR_6_Rev.10_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com.
15. Гребельник О. П. Митна справа: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 397 с.
16. Організація митного контролю на транспорті : конспект лекцій / І. В. Берестов, М. Ю. Куценко, О. С. Пестременко-Скрипка, Т. Т. Берестова. Харків: УкрДУЗТ, 2022. Ч. 1. 73 с. URL: <http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/9497>.
17. Мельник М. В. Інститут митних режимів в митному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ, 2016. 251 с.
18. Митна справа: підручник / А. Крисоватий та ін.; за ред. А. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. 540 с.
19. United Nations Treaty Collection. Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR). URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?chapter=11&clang=_en&mtdsg_no=XI-B-11&src=TREATY&utm_source=chatgpt.com.

20. OTIF. COTIF (Convention concerning International Carriage by Rail). URL: https://otif.org/en/?page_id=236&utm_source=chatgpt.com.

21. UNECE. TIR Handbook. URL: https://unece.org/sites/default/files/2020-12/ECE_TRANS_TIR_6_Rev.10_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com.

22. European Commission (DG TAXUD). New Computerised Transit System (NCTS). URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/online-services/online-services-and-databases-customs/new-computerised-transit-system-ncts_en?utm_source=chatgpt.com.

23. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: Постанова КМУ від 21.05.2012 р. № 450. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/450-2012-%D0%BF?utm_source=chatgpt.com.

24. Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 651 (zareestr. в Мін'юсті). URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z1372-12?utm_source=chatgpt.com.

25. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей із застосуванням митної декларації: Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 631. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z1360-12?utm_source=chatgpt.com.

26. Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна»: Постанова КМУ від 25.05.2016 р. № 364. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/364-2016-%D0%BF?utm_source=chatgpt.com.

27. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15?utm_source=chatgpt.com.

28. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2155-19?utm_source=chatgpt.com.

29. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/959-12?utm_source=chatgpt.com.

30. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) : Конвенція / Рада митного співробітництва від 18.05.1973 р. (у змінений редакції / РКС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_643.

31. Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція): Конвенція / Рада митного співробітництва від 26.06.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_472.

32. Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (КДПВ/CMR): Конвенція / ООН від 19.05.1956 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_234.

33. Про угоди щодо міжнародного залізничного вантажного та пасажирського сполучення (постанова КМУ від 03.04.1993 р. № 246) — акт, яким оформлено приєднання/участь України (у т. ч. щодо СМГС). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/246-93-%D0%BF>.

34. Конвенція про міжнародні залізничні перевезення (КОТИФ/COTIF): Конвенція від 09.05.1980 р. (з урахуванням Протоколу змін 03.06.1999 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_291.

35. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. (Чиказька конвенція): Конвенція; ІКАО від 07.12.1944 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_038.

36. Конвенція про полегшення міжнародного морського судноплавства 1965 р. (FAL): Міжнародний правовий акт від 09.04.1965 р. (текст українською/російською на сайті профільного органу). URL: <https://marad.gov.ua/ua/npa/konvenciya-pro-polegshennya-mizhnarodnogo-morskogo-sudnoplavstva-1965-r-ukrros>.

Предметний показчик

Авіаційна вантажна накладна 47, 107, 160

Автомобільний транспорт 7, 27, 29, 47, 106, 165, 166

Авторизовані економічні оператори (АЕО) 132, 156

Акваторія портів 169

Антикорупційна реформа 8, 10

Безмитна торгівля 60,61,82,83,84,147,153,160,192

Вантажна митна декларація (ВМД) 135,139, 140-145, 153,166

Вантажний маніфест 170

Вантажний митний комплекс (ВМК) 26,28,29

Вантажний поїзд 162,163

Ввезення імпорту 115,116

Вивезення експорту 117

Відеокамери 50

Відеофіксація 50, 51

Відмова на користь держави 60, 61, 95, 153, 192

Вільна митна зона 60, 79, 192

Гарант 156

Декларант 44, 62, 91, 88, 95,101- 103, 110, 111, 113, 114, 116, 127, 128, 136,137, 139, 141, 144, 145, 149, 152, 156

Декларація митної вартості 46

Декларування 13,43,68,70,100-104, 108,114,135,144,146,174,176,178

Державна митна політика 6, 11, 12, 17, 20, 42

Державна митна служба України (Держмитслужба) 8, 10, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 21

Державна податкова служба 20, 21

Державна прикордонна служба 20, 21, 44, 167к

Державний контроль 10,102, 121

Детектори 46, 50, 51, 191

Договірні документи 105

Додаткова декларація 46, 124, 129,131

Дозвільні документи 47, 105, 109, 161, 165

Експедитор 44, 156, 160

Експертиза 40

Експорт 60, 61, 65, 66, 78, 82, 88, 98, 117, 124, 128, 131, 145, 153, 177, 179

Електронна декларація 115, 119, 174

Електронне декларування 7, 114, 115, 119, 120, 135, 137

Етапи митного оформлення 98, 99

Журнал обліку ВМД 140

Залізнична накладна 47,107,160

Засоби аудіовізуального контролю 50

Засоби ідентифікації 112

Звичайна декларація 125, 131, 132

Зелений коридор 46, 135, 168, 191

Знищення або руйнування 60, 61, 92-93, 94, 153, 192

Зовнішньоторговельні документи 7, 97, 104, 110

Зона митного контролю 53

Імпорт 60-67, 72, 82, 89, 92, 116, 145, 153, 192,197

Іноземні товари 63, 67, 71, 73, 76-80, 82-84,88, 92, 94, 95

Інформаційні технології 7, 12, 24, 26

Кабінет Міністрів України 12, 15, 20, 21, 53,85,95

Каботаж 68

Книжка МДП 47,107

Комерційні документи 81,99,105

Коносамент 47, 98, 107, 160

Контрабанда 14, 17, 20, 21, 42, 43, 49, 53, 129, 161

Консалтингові компанії 26

Конституція України 10,11
Логістичні оператори 25
Металошукач 49, 51
Митна декларація 46,98,108,123,146,137,152,161,166,193
Митна інфраструктура 24, 26
Митна система 8,10,15,22,25,40,123
Митна стратегія 17
Митне забезпечення 112
Митне оформлення 7, 18, 29-31, 53, 88, 97-99, 102, 103, 110-112, 126, 140, 144, 145, 150, 151, 156, 161, 168, 173, 174, 179
Митний кодекс України 10,11,95, 118, 158
Митний контроль 7,18,30,42-44, 47,48,56,116,163,167,169,173
Митний кордон 7, 24, 39, 40, 42, 57, 59-62, 97, 99, 100, 102-104, 107, 115, 123, 124, 126, 128, 135, 139, 142, 145, 146, 148, 151, 152, 155, 159, 165-168, 172-174
Митний ліцензійний склад 26, 31, 33, 33
Митний режим 59, 61-68, 71-77, 79, 80, 82, 84, 85, 88, 89-94, 127, 143, 145
Митний склад 29, 36, 38, 60, 61, 76, 77, 153
Митні брокери 25, 44, 156
Митні документи 105, 108,109
Митні лабораторії 14, 15, 26, 39, 40, 41
Митні органи 6, 42, 48, 53, 54, 81, 91, 95, 98, 103, 104, 111, 112, 118, 156, 167,179
Митні платежі 37, 64, 66, 71, 73, 74, 102, 113, 178, 179
Митні пости 14, 15, 26, 57, 110, 156
Митні процедури 6, 11, 38, 123
Митні формальності 53, 97, 111, 117, 155, 158, 159, 161, 165, 167, 169, 180
Митні функції 8, 9
Міжнародні експрес-відправлення (МЄВ) 172, 174, 180

Міжнародні поштові відправлення (МПВ) 172
Міжнародно-правова база 11
Міністерство внутрішніх справ України 20, 21
Міністерство економіки України 20, 21
Міністерство фінансів України 20
Морська накладна 107
Палетомісце 36
Партія товарів 40
Пасажирський поїзд 168, 169
Переробка за межами митної території 61, 89, 153, 192
Переробка на митній території 60, 61, 89, 153, 192
Періодична декларація 128, 132, 166
Повітряне судно 168
Попередня декларація 126, 127, 131
Портові митниці 169
Постійні зони митного контролю 53, 54
Пошукові засоби 49
Прикордонна передавальна станція 152, 163, 164
Принципи митного контролю 43
Процедура акредитації 100
Процедури митного оформлення 11, 47, 97, 104, 128, 143, 149
Пункт пропуску 99, 117, 144
Рахунок-фактура 105, 106, 114, 118, 126, 131, 160, 166
Регіональні митниці 12, 14, 15
Реекспорт 60, 61, 66, 67, 71-73, 84, 85, 88, 153, 192
Реєстраційний номер ВМД 140, 141, 153
Режим зони митного контролю 56, 57
Реімпорт 60, 61, 64, 65, 74, 75, 153
Рентген-апарат 49, 51
Системи зважування 50, 51

Склад тимчасового зберігання 26, 34-36, 38
Складські операції 34, 79
Служба безпеки України (СБУ) 14, 21
Спрощена декларація 128, 129, 131, 148
Страхові документи 105, 108
Страхові компанії 25,156
Термінали 25,35
Технічні засоби 40, 49, 51, 112
Тимчасова декларація 108, 124, 127,131,166
Тимчасове ввезення 60,61,71,109,153,157,192,193
Тимчасове вивезення 60, 74, 75, 192
Тимчасові зони митного контролю 54
Транзит 67, 153, 161, 168, 169,192,193
Транспортні документи 47, 98, 105, 106, 107, 114, 118, 163
Транспортно-експедиторська компанія 25
Українські товари 65, 71, 74-76, 79, 80, 82, 83, 84, 88, 89, 92
Фінансові документи 105, 108
Фіскальні функції 159
Форма МД-2 141, 146
Форма МД-3 141, 146
Форма МД-6 147
Червоний коридор 168
Юридична особа 99-101

Форми та види митного контролю

Критерій	Вид митного контролю	Характеристика
За часом проведення	<i>Попередній контроль</i>	До подання декларації, аналіз попередньої інформації, перевірка документів
	<i>Поточний контроль</i>	Під час митного оформлення, огляд і документальна перевірка
	<i>Подальший контроль</i>	Після митного оформлення: постмитний аудит, перевірки, ревізії
За обсягом	<i>Суцільний контроль</i>	Перевірка всіх товарів і транспортних засобів (крім звільнених законодавством)
	<i>Вибірковий контроль</i>	На основі системи управління ризиками; контроль окремих товарів із підвищеним ризиком
За формою проведення (ст. 336 МКУ)	<i>Документальна перевірка</i>	Аналіз документів і відомостей
	<i>Фактичний контроль</i>	Огляд товарів, транспортних засобів, особистих речей
	<i>Часткове обстеження</i>	Перевірка вибірових місць/пакетів вантажу
	<i>Повне обстеження</i>	Огляд усіх місць і пакувань вантажу
	<i>Лабораторні дослідження</i>	Науково-технічні дослідження для визначення характеристик товарів
Спеціальні форми	<i>Двоканальна система</i>	«Зелений» і «червоний» коридори для громадян
	<i>Контроль із застосуванням технічних засобів</i>	Рентген, детектори, вагові системи, мобільні та стаціонарні пристрої
	<i>Супроводження митних вантажів</i>	Контроль перевезень під митним контролем, забезпечення цілісності вантажу

Класифікаційне кодування митних режимів

Код митного режиму	Назва
10	Експорт (остаточне вивезення)
11	Реекспорт (крім позначеного кодом 12)
12	Реекспорт продуктів переробки, одержаних з українських еквівалентних товарів, до ввезення на митну територію України іноземних товарів для переробки або до завершення операцій із переробки іноземних товарів
21	Вільна митна зона (сервісного типу)
24	Вільна митна зона (комерційного типу)
25	Вільна митна зона (промислового типу)
31	Тимчасове ввезення
32	Тимчасове вивезення
40	Імпорт (випуск для вільного обігу) (крім позначеного кодом 42)
41	Реімпорт
42	Імпорт продуктів переробки, одержаних з іноземних еквівалентних товарів, до вивезення за межі митної території України українських товарів для переробки або до завершення операцій з переробки українських товарів
51	Переробка на митній території (крім позначеної кодом 52)
52	Переробка на митній території (для іноземних еквівалентних товарів)
61	Переробка за межами митної території (крім позначеної кодом 62)
62	Переробка за межами митної території (для українських еквівалентних товарів)
72	Безмитна торгівля
73	Митний склад (для українських товарів)
74	Митний склад (для іноземних товарів)
75	Відмова на користь держави
76	Знищення або руйнування
80	Транзит прохідний
81	Транзит внутрішній (крім позначеного кодом 82)
82	Транзит внутрішній між митним органом, розташованим на території України, зайнятій сушею, і штучними островами, установками або спорудами, створеними у виключній (морській) економічній зоні України та у зворотному напрямку

МИТНА ДЕКЛАРАЦІЯ

для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності

Заповнює кожна особа, яка досягла 16-річного віку

Потрібну відповідь позначають у відповідній рамці знаком

Зберігати на весь період тимчасового в'їзду/виїзду і надавати митним органам під час повернення громадянина. У разі втрати не поновлюють

в'їзд

виїзд

1. Відомості про особу

_____	_____	_____
прізвище	ім'я	по батькові
_____	_____	_____
країна постійного проживання	громадянство/підданство	документ, що посвідчує особу

із якої країни прибув (зазначають країну відправлення)		до якої країни прямує (зазначають країну призначення)

Зі мною прямують неповнолітні діти

Кількість _____

Так

Ні

2. Відомості про спосіб переміщення товарів

2.1. Супроводжуваний багаж, ручна поклажа

Так

Ні

Кількість місць _____

2.2. Несупроводжуваний багаж

Так

Ні

Кількість місць _____

2.3. Вантажне відправлення

Так

Ні

Кількість місць _____

3. Відомості про наявність товарів

3.1. Пункт виключено

3.2. Транспортний засіб особистого користування

Марка _____ Рік випуску _____ Об'єм двигуна (куб. см) _____

Кузов № (ідентифікаційний номер) _____

Мета переміщення:

тимчасове ввезення

транзит

зворотне вивезення

3.3. Товари, переміщення яких через державний кордон України обмежено (здійснюють за дозвільними документами, що видають органи виконавчої влади) або заборонено

Так

Ні

4. Відомості про товари, що підлягають обов'язковому письмовому декларуванню та/або оподаткуванню митними платежами, товари, переміщення яких через державний кордон України заборонено або здійснюване за дозвоільними документами, що видають органи виконавчої влади, та інші товари, що декларують письмово за бажанням громадянина або на вимогу митного органу

Порядковий номер	Найменування та інші характерні ознаки товару, номер і дата видачі дозвільного документа та орган, що його видав	Вага/кількість		Вартість у валюті України або євро
		цифрами	словами	
Загальна вага/кількість і вартість (разом)				

Мені відомо, що повідомлення в митній декларації недостовірних відомостей тягне за собою відповідальність згідно із законом.

" " p.

Особистий підпис

Для службових позначок _____

М.П.

ДОДАТОК 4

Вантажна митна декларація (приклад заповнення)

УКРАЇНА (Форма МД-2)		1 ДЕКЛАРАЦІЯ		А. МИТНИЙ ОРГАН ВІДПРАВЕЛНИК ЕКСПОРТУ І ІМПОРТУ	
3 8	2 Видрання/Експорт	IM 40 AA		4037457091009, Чернівецька митниця, 14017, м. Чернівці, проспект Героїв, 9	
	3 Даймлер/Транспортер	1 1 0 0		5 Бачок т-ва	
	Daimler AG, Mercedes-Benz BERK 76744, Vert, Germany, DE	6 Бачок мотр		7 Двигуновий номер	
	8 Одержувач	9 Сторінка, відповідаюча за фінансове кредитування		10 Країна перем. / код мід.	
	14032, ТОВ "Едельвейс", м. Чернівці, вул. Белова, 17	11 Торг. країна / країна вироб.		12 Відомості про вартість	
	14 Декларант/Представник	13 Код кр. відп. закл.		14 Код країни походження	
	14032, ТОВ "Едельвейс", м. Чернівці, вул. Белова, 17	15 Країна походження		16 Країна призначення	
	15 Ідентифікація і країна реєстрації транспортного засобу при ввезенні/виробіт	16 Код кр. відп. закл.		17 Код країни призначення	
	GER 850 HIL 138 D	18 Код кр. відп. закл.		19 Код країни призначення	
	21 Ідентифікація і країна реєстрації вантажного транспортного засобу на кордоні	22 Валюта та загальна сума за ресурсом		23 Курс валют	
25 Вид транспорту на кордоні	26 Вид транспорту в інших країнах		27 Мотр неавтомобілів/автомобілів		
3 8	29 Митний орган ввезення/виробу	30 Мотр неавтомобілів/автомобілів		31 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	32 Валюта та загальна сума за ресурсом	33 Валюта та загальна сума за ресурсом		34 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	35 Валюта та загальна сума за ресурсом	36 Валюта та загальна сума за ресурсом		37 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	38 Валюта та загальна сума за ресурсом	39 Валюта та загальна сума за ресурсом		40 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	41 Валюта та загальна сума за ресурсом	42 Валюта та загальна сума за ресурсом		43 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	44 Валюта та загальна сума за ресурсом	45 Валюта та загальна сума за ресурсом		46 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	47 Валюта та загальна сума за ресурсом	48 Валюта та загальна сума за ресурсом		49 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	50 Валюта та загальна сума за ресурсом	51 Валюта та загальна сума за ресурсом		52 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	53 Валюта та загальна сума за ресурсом	54 Валюта та загальна сума за ресурсом		55 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	56 Валюта та загальна сума за ресурсом	57 Валюта та загальна сума за ресурсом		58 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	59 Валюта та загальна сума за ресурсом	60 Валюта та загальна сума за ресурсом		61 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	62 Валюта та загальна сума за ресурсом	63 Валюта та загальна сума за ресурсом		64 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	65 Валюта та загальна сума за ресурсом	66 Валюта та загальна сума за ресурсом		67 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	68 Валюта та загальна сума за ресурсом	69 Валюта та загальна сума за ресурсом		70 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	71 Валюта та загальна сума за ресурсом	72 Валюта та загальна сума за ресурсом		73 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	74 Валюта та загальна сума за ресурсом	75 Валюта та загальна сума за ресурсом		76 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	77 Валюта та загальна сума за ресурсом	78 Валюта та загальна сума за ресурсом		79 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	80 Валюта та загальна сума за ресурсом	81 Валюта та загальна сума за ресурсом		82 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	83 Валюта та загальна сума за ресурсом	84 Валюта та загальна сума за ресурсом		85 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	86 Валюта та загальна сума за ресурсом	87 Валюта та загальна сума за ресурсом		88 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	89 Валюта та загальна сума за ресурсом	90 Валюта та загальна сума за ресурсом		91 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	92 Валюта та загальна сума за ресурсом	93 Валюта та загальна сума за ресурсом		94 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	95 Валюта та загальна сума за ресурсом	96 Валюта та загальна сума за ресурсом		97 Валюта та загальна сума за ресурсом	
3 8	98 Валюта та загальна сума за ресурсом	99 Валюта та загальна сума за ресурсом		100 Валюта та загальна сума за ресурсом	

Порядок заповнення вантажної митної декларації

Номер граfi	Назва граfi ВМД	Пояснення щодо заповнення (детальніше Порядок № 651 [5])
1	2	3
1	Декларація	Код декларації: - двозначний літерний код за класифікатором напрямків переміщень; - двозначний код митного режиму; - двозначний код типу декларації
2	Відправник/ Експортер	Відправник відповідно до зовнішньоекономічного контракту
3	Форми	Порядковий номер комплекту і загальна кількість комплектів із додатковими аркушами. Наприклад, цифри «1» і потім «3» мають таке значення: декларація, яка складається з трьох комплектів (декларація + два додаткові аркуші)
4	Відвантажувальні специфікації	Перша цифра — кількість доповнень, а друга — кількість специфікацій. Якщо їх немає, то ставлять «0» і «0»
5	Разом товарів	Загальна кількість товарів, які потрапляють у митну декларацію. Загальна кількість дорівнює кількості граф 31. Якщо до декларації є специфікація, то вказують загальну кількість найменувань товарів
...		
12	Відомості про вартість	Сума митних вартостей задекларованих товарів за графою 45 (+додаткові аркуші та специфікації)
...		
20	Умови поставки	Літерне позначення умов поставки Інкотермс із класифікатора умов поставки
21	Ідентифікація та країна реєстрації активного транспортного засобу на кордоні	Відомості про транспортний засіб, на якому перетинають митний кордон. Назва судна, реєстраційний номер автомобіля, номер залізничного вагона і т. п.
22	Валюта і загальна сума за рахунком	Літерний код валюти відповідно до класифікатора валют, у якій складені інвойси (рахунки-фактури), або інші документи, за якими визначена вартість товару
23	Курс валюти	Вказують курс НБУ валюти, вказаної в графі 22. Курс беруть на дату подання митної декларації. Якщо у графі 22 був код «UAH», то ставлять «1»

Продовження таблиці

1	2	3
24	Характер угоди	Вказується код характеру угоди з відповідного класифікатора. Наприклад, «21» — переміщення товарів з розрахунками у вільно конвертованій валюті. Справа наводиться літерний код валюти розрахунку, наприклад «USD» — долар, «EUR» — євро
...		
31	Вантажні місця та опис товарів	Опис товарів, що дає змогу їх ідентифікувати
...		
33	Код товару	Зазначаються: - у першому підрозділі — перші 8 знаків коду товарів з УКТ ЗЕД; - у другому підрозділі — 9-й та 10-й знаки коду товару УКТ ЗЕД; - третій і четвертий підрозділи — не заповнюються; - у п'ятому підрозділі — «0» товар підлягає експортному контролю, «1» товар військового призначення, «2» імпорт товарів подвійного призначення, «3» потребує висновку Держекспортконтроль
...		
36	Преференція	Коди пільг по миту, акцизному податку, ПДВ, якщо вони наявні (наводяться у такому ж порядку 3-значні коди пільги). Ставимо «000» — якщо вони відсутні
...		
42	Ціна товару	Наводиться фактура вартість (по інвойсам, рахункам-фактурам, іншим зазначеним документам)
...		
45	Корегування	Зазначається митна вартість товару
46	Статистична вартість	Значення митної вартості поділене на 1000 і 5 знаків після коми. Якщо відсутня митна, то береться фактурна вартість
47	Нарахування платежів	Нарахування митних платежів, акцизу, ПДВ з відповідними кодами класифікатора видів надходжень до бюджету. Наприклад, «020» — мито на імпорт, «185» — акциз на транспортні засоби, ввезені фізособами, «028» — імпортний ПДВ і т. п. Наводяться й бази нарахування (кількість товару, митна вартість тощо)
...		
В	Подробиці розрахунків	Зазначаються податкові номери платника податку, коди та загальні суми митних платежів. На відміну від графи 47 тут наводяться тільки загальні суми
...		

Навчальний посібник

Берестов Ігор В'ячеславович,
Пестременко-Скрипка Оксана Сергіївна,
Колісник Аліна Володимирівна
та ін.

ОСНОВИ МИТНОЇ СПРАВИ НА ТРАНСПОРТІ

Частина 2

Відповідальний за випуск Огар О. М.

Редактор Ібрагімова Н. В.

Підписано до друку 03.04.2026 р.

Умовн.-друк.арк. 11,5. Тираж . Замовлення № .

Видавець і виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Феєрбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.